

sosyal

adalet

AĞUSTOS 1965

17

AYLIK SİYASİ FİKİR DERGİSİ

Türkiye İşçi Partisi
Bağışlarınızı Bekliyor

sosyal adalet

aylık siyasi fikir dergisi

Kemal SÜLKER

Grev Hakkını Kullananlar Karşılarında Polisi Buluyor ve Tevkif Ediliyorlar

Suat AKSOY

Anayasa Düzeni ve Türkiye İşçi Partisi

Burhan Cahit ÜNAL

Yabancı Sermaye ve Demokratik Düzen

Kenan SOMER

Değer Kanunu Üstüne

Charles BETTELHEİM

Değer Kanunu ve Sosyalizmin Kuruluşu

Yaşar GÜRBÜZ

Partiler ve İşçiler

Ergin GÜNÇE

Kapımıza Dayanan Faşizm

Karl MARX

Ekonomi Politigin Eleştirilmesine Katkı

Çeviren: Orhan SUDA

Münir CERİD

Petrol Kanununu İncelemeğe Devam Ediyoruz

Hüseyin KORKMAZGİL

Sorular

Hülya ARDIÇ

10 Ekim Seçiminin İstatistik Tahmini

Sina PAMUKÇU

Toplum ve Ahlak

Kapak : A. DİNO

İç Desenler : H. AKAL

A. DİNO

M. SÖNMEZ

Karikatürler : Y. ÇETİN

Olaylara Bakış

«Yunanistan'da kavga var»

FAŞİZMIN AYAK TAKIMI • HALKIN PARTİSİ T.İ.P. GENEL SEÇİMLERDE • KARŞI
DEVİRİM EĞİTİM BAKANLIĞINDA • CHP ÖĞRETMENLERİ BÖLÜYOR • T.İ.P.
KONGRELERİ • PARTİLER • AP-CHP VE ÖDENEKLER • AMERİKA YU-
NANİSTAN'DA DA HÜKÜMET DARBESİ YAPTI • CEZAYİRDEKİ SON HÜKÜMET
DARBESİ • AMERİKADA KIŞ UYKUSUNUN SONU • CEZA SÖMÜRGESİ : VIET-
NAM • DÜNYA BARIŞ KONGRESİ VE VIETNAM

iç politika

faşizmin ayak takımı

Taşlı sopalı yaratıklardan ibaret ayak takımını «vatan sahnında» harekete geçiren faşizm, 4 Temmuz 1965 Pazar günü, Bursada, rezaletin son perdesini oynadı. (Son perde sözünü bir deyim olarak kullanıyoruz). Günlük basında yeteri kadar anlatılan ve adalete intikal etmiş bulunan «Bursa Olayları» üzerine yeni bir şey söyleyecek değiliz. Ancak bu olaylar, faşizmin Türkiye'de boşuna çabala-

dığını bir kere daha gösterdi. Açıktır ki bu eski deyimle, «mezbuhan» çabaların amacı, toplumluları sindirmek, toplumu akımı güçten düşürmektir. Ama nedir ki, her tertip ve saldırıdan sonra olduğu gibi, bu rezaletten sonra da, toplumculuğun ülkemizdeki tek siyasal örgütü olan Türkiye İşçi Partisinin safları daha da sıklaştı, örgütlenerek gelişmesi daha da hızlandı. Bursa olaylarından sonra çok kısa bir süre

İçinde Ordu ve Giresun illeriyle Ayyalık ilçesinde, ayrıca Kars'ın henüz kurulmamış ilçelerinde Türkiye İşçi Partisi örgütleri kurulmuştur. Denizlide kurulmak üzeredir. Daha bir çok il ve ilçelerden kuruluş müracaatları yapılmıştır.

Şimdilik, Bursa olayları üzerinde, Türkiye İşçi Partisinin bildirisini yayınlamakla yetiniyoruz.

Bursa olaylarından sonra T.İ.P. Genel Başkanı M. Ali Aybar'ın yaptığı basın toplantısının tam metni.

Genel provası Akhisar'da yapıldıktan sonra daha başka yerlerde de küçük çapta tekrarlanan tertipler Bursa'da tam teşkilatlı olarak kendini göstermiş ve maalesef bu defa elim olaylarla sonuçlanmıştır. Daha öncede defalarla belirttiğim gibi bu tertipler ve cana kasdeden saldırılar yalnız Türkiye İşçi Partisine değil Anayasaya, Demokrasi rejimine karşı bir suikasttır. Anayasadan, Demokrasiden, Temel İnsan Haklarından yana olan memleketin bütün sağlam, demokratik kuvvetleri ve çevreleri ve namuslu yurtseverler bunu böylece bilmelidirler. Türkiye İşçi Partisi Anayasayı savunan Atatürkçü, Demokratik akım ve kuvvetlerin en önünde, en açık ve cesur bir şekilde savaşan teşekkül olduğu için saldırılar bütün şiddeti ile önce ona yapılmaktadır. Ama bu saldırıları sadece partimize karşı yönelmiş sanmak, asıl hedefi görmemek büyük bir gaflet olur. Tarih göstermiştir ki, faşizmin zorba kuvvetleri diktatörlük rejimini kurmak için milletin zinde ve demokratik kuvvetlerini bölerek yokederler; yani saldırılarını önce halkın mutluluğu ve kurtuluşu için savaşan toplumcu partilere, hür sendikalara, gençlik teşekküllerine, emekten ve halktan yana olan basına ve bu nitelikteki yazarlara, bilim adamlarına yöneltirler. Bunlar yok edildikten veya sindirildikten sonra sıra diğer demokratik partilere, teşekküllere ve tanınmış kişilere gelir.

Üçbuçuk yıl önce Rüya Salonu ve Gültepe toplantılarında partimize ilk taşlı sopalı saldırılar yapıldığında olayların bu mahiyetini zamanın Başbakanı İnönü'ye bizzat bildirmiştim; Anayasamın tamamen uygulanmasını ve zorbalığa karşı kesin tedbirler alınmasını ısrarla istemiştim.

A.P. si çoğunluğundaki dördüncü koalisyon hükümetinin iş başına gelmesinden sonra Anayasayı

çığneyen bu gibi olaylar hızla çoğalmış ve şiddetini arttırmıştır. Akhisar olaylarından sonra tarafsız Başbakan Ürgüplü'yü makamında ziyaret ettim; kendisine tehlikenin mahiyetini ve ciddiyetini uzun uzadıya anlattım. Ayrıca sunduğum muhtıradan da bu gibi olayların tekrarlanmasını kesinlikle önlemek üzere belirli tedbirlerin alınmasını talep ettim. Hükümetin Anayasayı korumaması, yürürlükteki kanunları gereği gibi uygulamaması, yani müessir mani zabıta tedbirleri almaması ve suçluları en hafif müeyyideli kanun maddeleri ile kovuşturması bu zorbaları, memleketin huzuru ve demokratik hayatımız için çok ciddi bir tehlike haline getirmiştir.

Bursa olaylarından birinci derecede hükümet sorumludur. Bu olayın tertipçileri, her seferinde olduğu gibi, yine bazı A. P. yöneticileri ile Komünizmle Mücadele Derneği ve benzeri Anayasa düşmanı dernekleridir.

Şurası muhakkaktır ki, hükümet istese idi memleketimiz için yüz kızartıcı olan bu elim olayları önleyebilirdi. Başbakan bütün uyarılara rağmen mes'ul bir hükümet başkanında görülmesi hayret uyandıran, son derece pasif bir tutumu sürdürülmüştür. Bursa Valisi saldırgan zorbalardan dağılma'ları için «Rica» da bulunmuştur. Dünyanın hiçbir yerinde sorumlu idare adamlarının devlet otoritesine karşı gelen zorbalara rica ettiği görülmemiştir. Devlet'in emniyet kuvvetleri bu gibi hallerde emniyeti sağlamak için kurulmuştur.

Sözde emniyet mülâhazası ile partili arkadaşlarımız toplantı salonunun arka kapısından çıkarılmış, fakat hiçbir koruma tedbiri alınmadığı için arkadaşlarımız zorbalara eline müdafaasız teslim edilmiştir. Bundan başka Parti İl Merkezimiz de korunması için de hiçbir tedbir alınmamıştır ve bu yüzden İl Merkezimiz de tahrip edilmiştir. Olaylardan sonra da, tertipçilerin elebaşları kimler olduğu açıkça bilinirken, adları gazete sütunlarında verilirken Adli Makamlar, ancak maşa vazifesi görmüş olan bir iki zavallı aldatılmış vatandaş hakkında kovuşturma açmıştır.

Daha acı ve çok düşündürücü olan bir husus da şudur ki faşizmin bayraktarlığını eden ve memleketin dört bir tarafında mitingler, saldırılı gösteriler tertipliyerek Anayasa düzenini kaldırmaya bütün gücü ile yönelmiş bulunan Komünizmle Mücadele Derneğine bütçeden, yani halkın kesesinden, yüzbinleri bulan ödenek verilmesidir. Ve 27 Mayıs'ın önderlerinden Sayın Cumhurbaşkanı 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasaya düşman bu derneğin fahri başkanıdır. Bir hükümetin kendi dayandığı ve korumakla

Ölümden zor kurtuldu
(Adnan Cemgil)

görevli bulunduğu Anayasa rejimini yok etmeğe çabalayan bir teşekküle resmen yardımcı bulunması dünyada misli görülmemiş bir olaydır.

Seçimlerin emniyet içinde yapılacağını durma dan tekrarlayan Başbakanı soruyoruz: Vadettiği emniyeti sağlamak için ne zaman harekete geçecektir? Harekete geçmek için daha ne bekliyor? Başbakanı ve Hükümeti ağır tarihi mes'uliyetlerini idrâk etmeğe ve ona göre kesin tedbirler almağa bir kere daha çağırıyorum.

Anayasa'nın 56. maddesi siyasi partileri demokratik rejimin vaz geçilmez unsurları sayar. Türkiye İşçi Partisi Bursa'da İl Kongresini yaparken Demokratik Rejimin vazgeçilmez bir unsuru olarak hareket ediyordu. Zorbalar Kongreyi

basmağa teşebbüs etmek ve delegelerin canlarına kasdetmek suretiyle her şeyden önce Anayasamızı ayaklar altına almışlardır. Bundan dolayı hükümetten bu ağır suça uygun kanun maddelerinin tatbikini isterim.

Komünizmle Mücadele Derneği ve benzerleri gibi Anayasaya açıkça aykırı amaçlar peşinde olan ve mücadelelerini taşlar ve sopalarla yapan fesat ocaklarının derhal kapatılmasını talep ederim.

Partimize ve Anayasaya karşı saldırıların bu sıralarda böylesine şiddetlenmesinin yakın hedefi önümüzdeki seçimleri bir terör havası içinde yapıp Adalet Partisine yüzde ellinin üstünde oy sağlamaktır. Menfaat münasebetleri doğru tahlil edilip değerlendirilince, bu olayları tertipleme zincirinin baş halkasının yurt dışında olduğundan da şüphe edilemez.

Fakat ne olursa olsun, uyamak vatandaşın beççiliğine emanet edilmiş olan Anayasamızı halkımız korumasını bilecektir. Ve Anayasamız mutlaka hükümran kılınacaktır.

Mehmet Ali Aybar

halkın partisi T.İ.P. genel seçimlerde

10 Ekim'den sonra, yurt yüzeyinde yayılan bir ses artık Yasama organında sesini duyuracak.

Çünkü yüzyıllardır korku çekmiş ve iç-dış sömürücülerin zulmüne uğramış çilekeş Türk halkının azimli sesini temsil eden T.İ.P. genel seçimlere girecek ve soylu, onurlu Türk Halkının gerçek temsilcilerini Büyük Millet Meclisine sokacak. Türkiye İşçi Partisi 10 Şubat 1961 de 12 sendikacı tarafından işçilerin haklarını korumak amacıyla kurulmuştur. Önce sadece işçilerle kadrolarını kuran parti daha sonra emekten yana, emekçi Halk sorunlarına bir ömür vermiş aydınları safına çağırmıştır. Emek dâvasının bayrağını taşıyan ve karanlık günlerde bu dâvadan yüz çevirmeyen aydınlar İşçilerle elele vermek için bu candan çağrıya uymuşlardır.

Tarih ağlarını örerken, ona karşı gelmenin kolay olduğunu sanan zavallılar, Türkiye İşçi Partisine karşı türlü tertipler yaptılar. T.İ.P. ileri düzmece tanıklarla mahkemelere sevk etmek, sıkı yönetimi uzatmaya bahane bulmak için partiyi ve yöneticilerini suçlamak, toplantılarını basmak gibi, T.İ.P. mahalli seçimlere sokulmamak istendi. Bunda başarı

sağlanamadı. Ama T.I.P. nin kanunun aradığı 15 ilde kurulmak şartını yerine getiremez ümidyle, seçimin başlama tarihini 5 ay geriye aldılar. Bu da sökmedi. T.I.P. geriye alınan tarihe göre de kanuni koşulları yerine getirmişti. Bu niteliğiyle seçimlere girmeye hak kazandı.

Bu gün T.I.P., 40 ilde kurulmuş örgütü ve hepsi aidat ödeyen 35.000 üyesiyle seçimlerde 3 üncü parti kişiliğindedir. 67 ilde de seçime girecektir ve yöneticileri gibi adaylarının çoğunluğu da işçi ve topraksız köylü olacaktır. Bunu sağlamak için adaylardan fakir ve orta halli yurttaşların da ödeyebileceği 100.— liralık bir bağışı yeterli görmüştür. Hatta, ödeyemeyecek durumda olanlardan Merkez Yürütme Kurulu kararı ile bu para da alınmamaktadır.

Şu nitelikleriyle parti, Türkiye'de yepyeni, sarılmayacak bir azmi, halkçı bir hareketin sesini temsil etmektedir. Türfü şekilde aldatılmış ve çoğu A.P. ye oy veren işçi ve köylüler için bir umut kapağı, bir kurtuluş umududur. A.P. nin tertiplendiği ve ayrıntılarını diğer sütunlarda okuyacağınız azgın sürülerin saldırılarının nedeni budur.

Gerçekten yurt yüzeyine yayılan T.I.P. konuşucuları halkın nasıl uyandığını görüyorlar. Bir aday adayı Muğla'da dağbaşındaki beş evli köylerdeki «sosyal adalet»in ne olduğunu sorulduğunu anlatıyordu. Haymana köylüleri, Ordu çiftçileri Çetin Altan'a mektuplar yazarak ağalarla tefecilerin kendilerini nasıl soyduklarını anlatıyordu. Beypazarında bir sütçü bir T.I.P. yöneticisine «İmkânlar istihsalin emrinde değil, istismarın elinde» diyerek kredilerin dağıtılışını anlatıyordu. T.I.P. nin il ve ilçe örgütleri olmayan yerlerden bile Genel Merkeze mektuplar, çağrılar yağmaktadır.

Türkiye İşçi Partisi'nin aday listeleri ilân olduğu zaman, partinin yurttaştaki olumlu etkisi daha da artacaktır. Çoğunluğunu işçiler ve topraksız köylülerin teşkil ettiği aday listelerinde, yurdumuzun bilim ve yazı hayatında ün yapmış kişiler yer alacaktır. Ayrıca partinin kuruluşunda hiç bir partiyle ölçülemeyecek payı olan, en ağır yük ve sorumluları yüklenmekten geri durmayan Türk Kadını da listelerde büyük ölçüde temsil edilecektir. Bu temsil listelerde «kadın aday da bulunsun» endişesinden değil, T.I.P. de aldıkları ve başarıyla yürüttükleri hizmetler dolayısıyla hak edilmiş olacaktır.

Kısaca, önümüzdeki aylarda, Türk tarihinin sayılı bir seçim kampanyası var. Aydını, işçisi, köylüsü, esnafı, kentlisi, dar gelirliyi, genç ihtiyarı, kadını erkeğiyle. Türk Emekçisi, haklarını elde etme savaşına girecek... ve mutlaka kazanan Türkiye Halkı olacak...

karşı devrim eğitim bakanlığında

Beşli bir azınlığın çıkarlarını her ereğin üstünde tutan, bunun için de, yoksul halkımızın eğitilmesi sorununu bile kötü politikasının yönünde işletmeğe çabalayan karşı devrim, şimdi eğitim alanında da kurumlaşmağa başlamıştır. Yakıp yıkıyor ortalığı, kendinden olmayana, eğitim mekanizmasının başından uzaklaştırıyor. Hesapta «mahalle mekteplerine» dönülme isteği bile var. Bir devekuşu kurnazlığı içinde, karşı devrimin, Millî Eğitim Bakanlığının son kalelerini de tutmağa yönelişini, sağlam teşhisine kavuşturmayan ileri eğitimci yoktur.

Müsteşar düzeyinden başlayarak aşağılara doğru inen ve şimdilerde il Millî Eğitim Müdürleri arasında, kendilerinden yana olanla olmayana ayırma çalışmalarını sürdüren karşı devrim, bu değişimleri salt kendi politikası açısından faydalı bulduğu için yürütmekte. Yoksa Türkiye'nin dağ gibi yükselen eğitim sorununa bir çözüm getirme, karşı devrimin çıkarlarıyla bağdaşmayacağı için, akıllarının köşesinden bile geçmiyor. Onlar için mesele halkın eğitilmesinden çok öğütülmesidir. SOSYAL ADALET, seçimlere 70 gün kala, yurdumuzun eğitim sorununu bir kere daha değerlendirmeyi ödev biliyor. Şimdi toplumlara düşen, bu sorunu, halkımızın yararı açısından değerlendirip, mümkün olduğu kadar çok sayıda yurttaşa anlatmaktır. Karşı devrimin oynadığı oyunu bozmanın tek yolu da budur.

Bugün, eğitim sistemimiz, ilkokuldan üniversite sonuna kadar, esas itibariyle, tüketici yetiştiren bir yapı içindedir. Bunun altında Onsekizinci Yüzyılın küflenmiş eğitim felsefesi yatmaktadır. Herbart'ın ortaya koyduğu bu felsefeye göre, öğrenciler kuru bilgileri yıllar yılı öğrenecekler ve sonunda bunları başarılı ve yararlı şekilde uygulayacaklar. Öğrencileri 10,15,20 yıl kuracağız, ondan sonra, zemberekleri bozulmazsa, birdenbire işlemeye başlayacaklar. Yani esas özelliği, uygulama bahçesiz, işiksiz, laboratuarsız, araştırmaz ve kurcalamaz bir eğitim düzeni. Tabii bu, en başta toplumumuzun kalkınma savaşına eğitim sistemimizin katkıda bulunmaması anlamını taşımaktadır. Öğrenciler, okulları bitirdikten sonra bilgilerini uygulayalar bile bu fazla bir anlam taşımayacaktır. Çünkü, kuru ve küflenmiş bilgilerdir çok defa bunlar. Meselâ, fizik dersinde, fotoğraf makinesi okutulur, ama bu, karatah taya çizilen bir şekilden başka bir şey değildir. Lise

bitirenlerin pek çoğu sigorta bağlanmasını bilmez. Kimya için, biyoloji için, coğrafya için v.b. için durum hep bu ana görünüştedir.

Köy eğitimi de, sadece okuma yazma ve basit aritmetik öğretme esasına göre yürütülmeğe çalışılıyor. Köy okullarını bitirenlerin ancak binde 9'u orta dereceli okullara gitme olanağını bulabiliyor. Kallanlar, geleneksel tarıma katılıyor, çok defa gizli işsiz ya da yarı aylak, düşük verimli insanlar oluyorlar. İşlenmeyen demir pas tuttuğu için, okuma yazmayı da unutuyorlar. Er Eğitim Tugaylarının kurulması, bu gerçeğin anlaşılması olmasının sonucudur.

Mevcut eğitim sistemi, çocuklarımızın, kişiliklerini yitirmelerine yol açmaktadır. En etkin ve atılgan çağlarında, kalabalık sınıflarda, çocuklarda kişilik diye bir şey kalmıyor. Üstelik bu kişilik öldürme, son zamanlarda «aktif bir plâna» bağlanmış durumda. Çocuklara «kolay hayat tarzı» ve «can benim canım» anlayışları veriliyor. Bu çerçevede içinde okullarımız, toplumumuzu büsbütün yozlaştırmaktan öte iş yapmayan, millet parasıyla işletilen kurumlar hâlinindedir.

Köylümüz, böyle, üretici yetiştirmeyen bir eğitim sistemine, haklı olarak, itibar etmiyor. İtibar etmesi için, eğitimin, bir dilim ekmeği bir buçuk dilime çıkaracak nitelikte olması gerekiyor.

Şimdi, bu eğitim sistemi ne kadar yaygınlaşırsa, yurdumuzda o kadar insan, üretici olmaktan çıkacaktır, denilebilir. İşte böyle bir çıkmazdayız. Bu çıkmaz C.H.P. yönetimi zamanında kurulmuş, sonra da daha da çığırından çıkarılarak yürütülüp gelmiştir.

Eğitim Bakanlığı da, 1925 yılında başlayan Mustafa Necati revizyonundan sonra, köklü bir yapı değişikliği geçirmemiştir. Bakanlık, ancak, günlük olayları çözümlenebilecek kapasitede insanlarla yürütülmektedir. TONGUÇ gibi eğitimciler —ki esas eğitim sistemimizin haklı olarak dışına çıkmışlardı— gerçekten istisnadır. Onlar da C.H.P. yönetiminin işlerinden uzaklaştırılmıştır. D.P. yönetimi ise, gerçekten iş yapabilecek eğitimcileri, Hürrem Armanları, Şerif Tekbenleri pasif görevlerde (orta okul öğretmenliği, ilk öğretim müfettişliği gibi) tutmuştur.

Demek oluyor ki, meselemiz, eğitim felsefemizi, eğitim sistemimizi ve buna bağlı olarak eğitim ba-

kanlığı kadrolarını köklü bir değişikliğe tâbi tutmaktadır. Eğitim alanında da 1961 Anayasası ışığında, iktisadi ve toplumsal kalkınmamıza uygun bir reformlar dizisine ihtiyaç vardır.

Bugünkü yönetim ise, köklü bir eğitim anlayışından uzaktır. İktisadi ve toplumsal kalkınma da çıkarlarıyla bağdaşmadığı için, yaptığı iş, klâsik eğitimcilerin yerlerine, karşı devrimcileri getirmekten ibaret kalıyor. Bu yapılanlar, sadece, bugünkü yönetici azınlığın çıkarları açısından yararlıdır.

Karşı devrimin eğitim alanında adım adım uygulamaya koyduğu plânın bir safhasının da devrimci öğretmenleri nakletmek olduğu bilinmektedir. Bunun sebebi, öğretmenlerin, çevrelerindeki aydınlatıcı görevlerini asgariye indirmekten başka bir şey değildir.

Buna karşı öğretmenlerin tutumu ne olabilir? Bir kere TÖDMF ile yeni kurulan TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) gayet sıkı bir birlik ve beraberlik içinde hareket etmelidir. Bütün kanunsuz nakil ve tayinler, yayınlanacak bildirimlerle kamu oyununa süratle duyurulmalıdır. Her iki kuruluşun birleşmesi de, karşı devrimin güçleri bölmesine fırsat vermeden süratle başarılabilsen, bu, öğretmenlerimizin durumu ve eğitim sistemimizin içinde bulunduğu çıkmazın halkımıza anlatılması yönlerinden elle tutulur, yakın faydalar sağlayacaktır.

Eğitim sistemimizin, kalkınmamıza ve bağımsız bir yurda kavuşmamıza uygun şekilde işleyebilmesi için ise, emekçi halkımızın ve ilerici aydınların demokratik yoldan iktidara gelmesi gerekmektedir. Topculara düşen görev, eğitim çıkmazını, yurdumuzun ana sorunu olan, halkın iktidarı sorununa bağlayarak her yerde, herkes anlatmaktadır.

CHP öğretmenleri bölüyor

Geçen Temmuz ayı öğretmenlerin örgütlenmeleriyle ilgili yenilikler getirdi. Bu olayların en önemli sonucu, sendika ve dernek seçimlerinde birbirinden ayrı iki grubun doğmuş olmasıdır: «İmceciiler» ve «federasyoncular». İmceciiler olarak tanınan grup, CHP ye tâviz taumayan, toplumcu aydınlardan meydana gelmiştir. «Federasyoncular» ise CHP li aydınlarla, CHP nin «himâyesini» zorunlu bulan toplumlardan meydana gelmiştir. Şimdiye kadar TÖDMF na bu ikinci grup hâkim olmuştur. Geçen ayın ilginç yanı ve getirdiği yenilik, «İmceci-

ler» adı verilen bir grubun CHP den bağımsız olarak kurulmuş ve seçimlere girmiş olmasıdır. Üstelik, bu genç grubun sendika seçimlerini kazanmış olması, bütün memleket meselelerinde olduğu gibi öğretmen ve eğitim meselelerinin de ancak CHP ve AP den bağımsız ve bu iki partiye karşı çözülebileceği gerçeğinin artık geniş bir öğretmen kütlesi tarafından anlaşıldığını göstermektedir.

Devlet Personeli Sendikalar Kanununun çıkmasıyla öğretmenler bir sendika kurmak için, Federasyonun bölge temsilcilerini topladılar. Doksan kadar üyenin katıldığı bu kurucular toplantısında, toplumcu yazar Fakir Baykurt Genel Başkanlığa ve diğer «İmececi» arkadaşları da sendika yönetim kuruluna seçildiler. «İmececiler»in bu başarısını gören CHP liler, bir hafta sonra Adapazarı'nda yapılacak olan Federasyon Genel Kongresini daha dikkatli hazırlamak gerektiğini anladılar. CHP Genel Sekreter Yardımcısı Suphi Baykam ile Şükrü Koç ve Hayrettin Uysal gibi CHP li Federasyon liderleri kuliste ve kürsüde gereken faalliyeti göstererek, bölge temsilcilerinden daha az bilinçli öğretmenlerin oylarını CHP lehine kanallize etmesini bildiler. Böylece, Federasyon Yönetim Kurulunu, CHP nin himayesine inanan toplumluları da ekarte ederek, yalnız başlarına CHP liler ele geçirdiler. Şimdi «federasyoncular»ın saklamadıkları amaçları, yapılacak ilk sendika genel kongresinde sendikayı da «İmececiler»den almaktır. Çünkü CHP nin amacı, öğretmenlerin kendi çıkarlarını savunacak bağımsız sendika ve derneklere kavuşmaları yerine, bütün sendika ve derneklere olduğu gibi, öğretmen örgütlerinin de CHP nin temsil ettiği çevrelerin çıkarlarına hizmet etmeleridir.

Sosyal Adalet Dergisi olarak temennimiz, öğretmenlerin mesleki örgütlenmeleri esnasında, muhalefet toplumuca C.H.P. nin oyununa gelmeden bu partinin sebep olduğu bölünmeleri yenmeği bilmeleridir. Ancak bu sayede, ister sendika olsun, ister federasyon olsun, öğretmen örgütleri, öğretmenlerin çıkarlarını savunan, laik ve hür eğitimi savunan, hiçbir partiye ve zümreye alet olmayan birer örgüt olma niteliğini kazanacaklardır. Bugün nasıl AP öğretmen örgütleri içinde bir rol oynayamıyorsa, geniş öğretmen kütelleri AP gibi CHP yi gerçek kimliğiyle tanıdıca, C.H.P. de bugünkü hâkimiyetini kaybedecektir. «İmececiler»in başarılarını, gerçek öğretmen örgütlerinin kuruluşuna doğru atılan ilk adım olarak selâmlarız.

T.İ.P. KONGERELERİ

kadıköy kongresi'

Kadıköy evlenme salonunda yapılan Türkiye İşçi Partisi Kadıköy İlçe Kongresini kalabalık bir dinleyici kitlesi izlemiştir. Kongrede Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, Merkez Yürütme Kurulundan Behice Boran, Kemal Sülker, Kemal Nebioğlu, Parti kurucularından İbrahim Güzelce ve İl Başkanı Yılmaz Halkacı ilgi ile dinlenen ve memleket sorunlarını halkın anlayacağı açıklıkta dile getiren birer konuşma yapmışlardır.

Genel Başkan Aybar seçim güvenliği ve 10 Ekim seçimlerinin tarihi önemi üzerinde durmuş, Anayasanın öngördüğü reformların ancak emekçi halkımızın Büyük Meclise kendi temsilcilerini göndermesi halinde gerçekleşeceğini söylemiştir. Aybar ayrıca bağımsız bir dış politika izlenmesinin hayati önemi üzerinde de durarak:

«Dış ve iç sömürücü çevrelerin küstah temsilcilerine, tarihin ilk Milli Kurtuluş Savaşını kazanmış olan halkımız elbet hadlerini bildirecektir. Devleti tehdit etmek küstahlığın ve cüretini gösteren Petrol kumpanyaları ergeç Atatürkün yaptığı gibi yurt dışına sürülecektir.» demiştir.

Konuşmasma devam eden Aybar, milletlerarası sömürücü sermaye, içimizdeki ortakları ve adamları vasıtasıyla, memleketin ekonomik ve mali kaynaklarını kontrol ettiği sürece Türkiyenin kalkınım ilerlemesi mümkün değildir. Bundan dolayı biran önce Atatürkün yüzde yüz bağımsız milli dış politikasına dönülmesi ve dış yardım ve borç peşinde koşmaktan vazgeçilmesi şarttır.» şeklinde konuşmuş; daha sonra seçim güvenliğini ele alarak şunları söylemiştir:

«Bursa olayları tehlikenin ciddiliğini ve büyüklüğünü bir kere daha ortaya koymuştur. Sömürücü çevreler Anayasayı işlemez hale getirmek ve imkân bulurlarsa değiştirmek amacıyla güdüyorlar. Komünizmle Mücadele Derneği'nin ve benzeri Anayasa düşmanı derneklerin, yalnız seçim güvenliğini değil, fakat demokratik Anayasa düzenini tehdit ettikleri artık Türkiye İşçi Partisi dışındaki çevrelerce de görülmeye ve anlaşılmaya başlamıştır. Son

zamanlarda çeşitli çevrelerin bu konudaki tezekkilerini memnurlukla izliyoruz. Seçim güvenliği, oylama gününün güvenlik içinde geçmesinden ibaret değildir. Seçim öncesinin güvenliği sağlanmadıkça, oylama gününün hâdisesiz geçmesi büyük birşey ifade etmez.

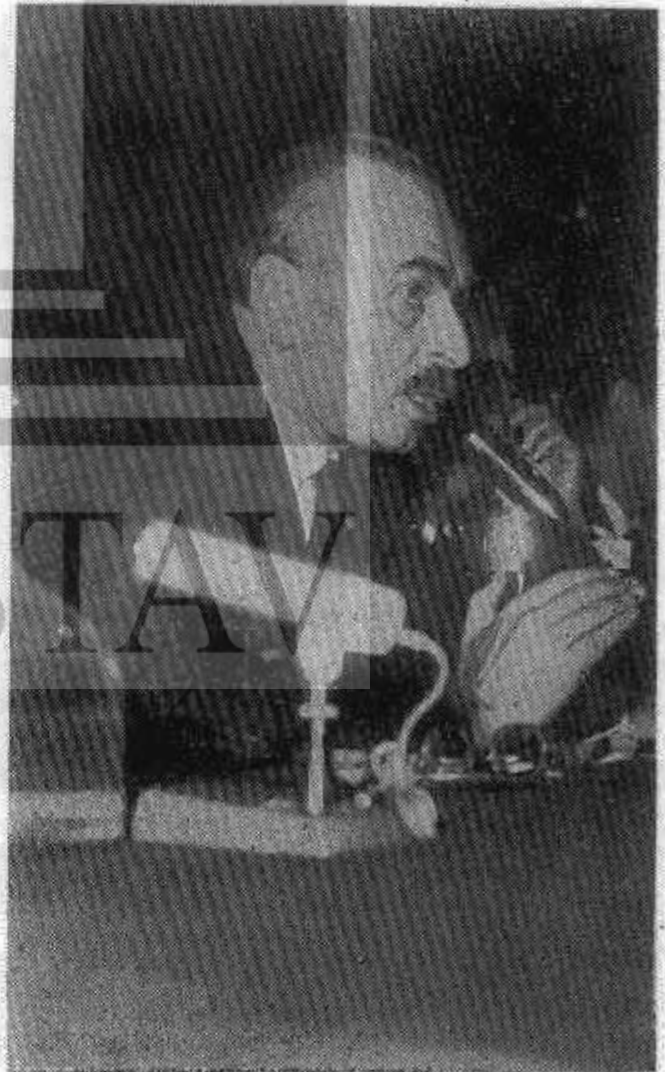
Akhisar olaylarından sonra sayın Başbakanın tehlikenin önemini anlatmaya çalışmış ve somut tedbirlerin alınmasını istemiştik. Bu arada Komünizmle Mücadele Derneği'nin Anayasa ve kanun dışı bir teşekkül olduğunu belirtmiş ve bu dernek hakkında hükümetçe kovuşturma açılmasını, mali kaynakları hakkında incelemelerde bulunulmasını talep etmiştik. Bu konuda herhangi bir işlem yapıldığını duymadık. Tam tersine bu derneğe devlet hazinesinden yüz bin lira ödenek verilmesi uygun görüldü. Ayrıca bazı Adalet Partililerle dış ve iç sömürücü çevrelerin baskı ve terör aleti olarak kullandıkları anlaşılan bu derneğin fahri başkanlığı, sayın Cumhurbaşkanının kabul buyurdıkları hayretle görüldü. Son olaylar üzerine sayın Cumhurbaşkanının fahri başkanlıktan çekilmiş olmaları memnurluk uyandırmışsa da, dernek hakkında hükümetçe bugüne kadar kovuşturma açılmaması endişelerimizin devamını haklı çıkarmaktadır.» diyen Aybar szlerini şöyle bağlamıştır:

«10 Ekim seçimleri tarihimizde bir dönüm noktası teşkil edecektir. Bu seçimlerde partiler ciddi bir imtihan geçireceklerdir. Halkımız temelsiz vaatlere, mügalatlara itifat etmeyecektir. Partiler, Türkiyemizin sorunlarını nasıl, hangi yoldan ve hangi sosyal kuvvetleri harekete geçirerek çözeceklerini açıkça ortaya koymak zorundadırlar. Türkiyemizin kurtuluşu, kalkınıp ilerlemesi emekçi halkımızın bütün gücünü inanarak ve şevkle seferber etmesine bağlıdır. Bunun için de emekçi halkın yurt işlerinde söz ve karar sahibi olması, bir numaralı yurttaş durumuna gelmesi şarttır.

Türkiye İşçi Partisi, içinde bulunduğumuz tarihi dönemde, kamu sektörünün düzenleyici ve yönetici durumunun ağır bastığı ve planca öngörülen yatırımların özel sektör için de mecburiyet taşıdığı bir karma ekonomi sistemini savunmaktadır. Bu, kapitalist olmayan kalkınma yolunda milli ekonominin kilit taşı durumunda olan kesimleri devlet elinde ve kontrolünde bulunacaktır. Türkiyede kalkınma ve ilerlemenin kapitalist yoldan gerçekleşmeyeceği, ekonomi biliminin ortaya koyduğu bir gerçektir. Bu gerçeği ayrıca son yüzelli yıllık tarihimiz de doğrulamaktadır. 19. yüzyılın ba-

şındanberi Türkiye, kapitalist yoldan kalkınıp ilerlemek çareleri aramış, fakat geri kalmışlıktan bir türü kartulamamıştır. Osmanlı idaresinde olduğu gibi bugün de Türkiyemiz yabancı sermaye çevrelerinin nüfuzu ve kontrolü altında bulunmaktadır. Kapitalizmin fasit dairesinden kurtulmadıkça Türkiyenin geri kalmışlıktan kurtulması, heri bir vasiok hâline gelmesi, mümkün değildir.» demmiştir.

Daha sonra söz alan Merkez Yürütme Kurulu üyesi Behice Boran, hükümetin aşırı akımlar hakkındaki bildirisini eleştirmiş ve «kanunlarla sağlanan hak ve hürriyetler, hürriyetleri ortadan kaldır-

Anayasa namusumuzdur

mak için kullanılmaz» şeklindeki beyanların açık bir mantıksızlık örneğinden ibaret olduğunu söylemiştir. Konuşmasına devamla B. Boran:

«Bu bir mantık çelişkisidir, çünkü kanunlarla sağlanmış hak ve hürriyetler kullanılıyor, kanunlara uygun hareket ediliyor demektir. Anayasa açıkça çiğnenmedikçe buna karşı «tedbir» alınmaz. Esasen kanunların sağladığı hürriyetlerin, bu hürriyetler kullanılarak ortadan kaldırılması da mümkün değildir.»

demıştır.

İbrahim Güzelce ve Kemal Sülker, İşçi hakları ve Anayasa teminatı üzerinde durmuşlar, 275 sayılı kanunun tatbikat şekillerinde görülen yolsuzlukları örneklerle belirtmişlerdir.

Kongre yeni İlçe Yönetim Kurulunun seçimi ile son bulmuştur.

Yenimahalle kongresi

T.I.P. Yenimahalle İlçe Kongresi 11.7.1965 Pazar günü yapılmıştır. çoğunluğu işçi olan dinleyiciler kongreyi ilgiyle sonuna kadar izlemişlerdir.

Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, Türkiye İşçi Partisi Yenimahalle İlçe Kongresi'nde yaptığı konuşmada; Anayasa'nın korunması ve yüzde yüz milli, tam bağımsız bir dış politika izlenmesi konusunda ısrarla durmuş ve toplantıda bulunculara hitaben «Anayasa'yı namusun gibi koruyacaksınız» demıştır.

Memleketin dış borçlar yüzünden iflâs durumuna düştüğünü, bunun yanı sıra işsizliğin her geçen gün daha da arttığını belirten Aybar; hiçbir partinin memleketin bu çok önemli sorunlarına inmedığını ve halkı parlak laflarla kandırmağa çalıştığını anlattıktan sonra «artık bu oyun bozulmuştur. Çünkü ilk defa seçime emekten yana bir parti katılmaktadır.» Demıştır. Türkiye İşçi Partisi'ne yapılan iftiraların asıl sebebinin bu olduğunu ve oyunun bozulmasından korkan diğer partilerin, emekten yana olan bu genç partiye karşı çıktıklarını söylemiştir.

Aybar, kurtuluş çaresinin yüzde yüz bağımsız, milli bir dış politikanın gerçekleştirilmesi ve Anayasanın tam anlamıyla uygulanmasının şartına bağlı olduğunu belirttikten sonra şunları söylemiştir:

«Anayasa tamamen emekçi halkın yararına bir Anayasadır. Bir parti liderinin iddia ettiği gibi, liberal ve kapitalizme açık bir Anayasa değildir. Çünkü Anayasamız, köklü dönüşümlerle toplum yapısının

halk yararına değiştirilmesini emretmektedir. Topraksız ve yeteri kadar toprağı olmayan fakir köylüye toprak dağıtılmasını emretmektedir. Halkın yararı gerektirdikçe her türlü ekonomik faaliyetin kamulaştırılmasını emretmektedir. Türkiye'nin plânlı olarak hızla sanayileşmesini emretmektedir. Herkesin gücüne göre vergi alınmasını emretmektedir. Her vatandaşa iş verilmesini ve çalışan vatandaşın emeğinin hakkını almasını, insanca yaşamağa elverişli bir hayat sürebilmesini öngörmektedir. Halk çocuklarının okutulmasını, halkın sağlığının korunmasını, ihtiyarlıkta, emeklilikte emekçi vatandaşın ele güne muhtaç olmaması için sosyal güvenliğin sağlanmasını emretmektedir. Fikirlere, inançlara saygı emretmektedir. Bütün bunlar Anayasamızın emekçi halkımızın yararına, yani sosyal bir Anayasa olduğunu gösterir. İşte bütün bunlardan dolayıdır ki, iktidara gelen partilerden hiçbiri Anayasa'yı eksiksiz uygulama yoluna gitmiyor. Ve Anayasa'nın taşlı sopalı saldırılarıyla çiğnenmesine bile göz yumuyor.»

«İşte bundan dolayı emekçi kardeşlerim Anayasa'yı namusunuz gibi koruyacaksınız çünkü kurtuluşun için başka çıkar yol yoktur. Anayasayı çiğnemeye her teşebbüs eden, karşısında seni bulmalıdır. Ve de bulacaktır.» demıştır.

Bundan sonra Aybar Türkiye İşçi Partisi'ne yapılan saldırıların nedenlerini açıklamış partisine karşı yapılan suçlamaların ve tertiple saldırıların bugünkü çıkarıcılar ve sömürücüler lehine yürütülen bozuk fiili düzenin sürdürülmesi için yapıldığını açıklamış ve özetle: Yüzelli yıldan beri halkı uyandırmak için ortaya çıkan bir harekete ve kişiye bu çıkarıcı çevreler aynı şekilde davranmışlardır. Kimi zaman bunlara, kâfirdir, zındıktır demişlerdir. Kimi zaman «Mekteplidir» diye saldırmışlardır. Ve Millî Kurtuluş hareketinin önderi Mustafa Kemal'e «Bolşeviktir.» demişlerdir. Bu gün ise halkı uyarmağa, teşkilâtlamağa çalışanları aynı şekilde suçluyorlar. Oysa Türkiye İşçi Partisi Anayasa'yı uygulamak için savaşan bir partidir. Ve seçimle iktidara gelmeği amaç edinen ve zorbalığa karşı olan bir partidir.» dedikten sonra Aybar; şimdiye kadar yapılan seçimleri halkın sırtına oturtulmuş bir tahtaravalli oyununa benzetmiş ve «şimdiye kadar bu tahtaravallinin iki ucunda da sen yoktun. Artık bu uçlardan birine sen oturacaksın ve bütün ağırlığını koyarak oturacaksın bunun için de şimdiye kadar olduğu gibi sadece seçme hakkını kullanmakla yetinmiyerek seçilme hakkını da kullanacaksın ve nasırlı ellerinle büyük meclise sen gireceksin. Çünkü Anayasa'nın emrettiği ve senin yararına olan köklü reformları ancak sen başarabilirsin» demıştır.

PARTİLER

“tencere dibin kara”

Dört yıldan beri iktidar ve muhalefeti ikiye üçer paylaştan beş parti geçtiğimiz ay içinde, AP ile CHP başta olmak üzere, birbirlerini «tencere dibin kara» edebiyatıyla suçlamaya devam ettiler. CHP Genel Başkanı toprak ve petrol kanunlarının çıkmamasını öteki partilere yükleyerek «artık mugalata devri geçti. Şimdi gerçekler konuşacaktır. Çıkmayan kanunları millete anlatacağız.» diyordu. CHP nin üç buçuk yıl hasır altı ettiği toprak kanununu tasarısını bir seçim taktiği olarak kullanacağı daha önceden belliydi. Kendi grubundan geçiremediği tasarımı getiren ve orada gene kendi üyelerinin desteğini sağlayamıyarak tasarımı belirsiz tarihlere bırakmak zorunda kalan CHP şimdi reform naraları atıyor. Gerçekten de «CHP içinde bir çoğunluğun da meselâ toprak reformuna hâttâ bazı AP lilerden daha fazla muhalefet ettikleri de bilinmez değil.» (Cumhuriyet, 20 Temmuz 1965.) Toprak reformuna muhalefet eden CHP ilerin kimler olduğunu bu parti ile sosyalizmi gerçekleştireceğini sanan Yön Dergisi 19 Şubat 1965 tarihli sayısında açıklıyordu. İsmet İnönü'nün, CHP nin toprak kanununa karşı olan diğer ortaklarına bu saldırısı Süleyman Demirel tarafından, AP nin seçim taktiğine uygun bir üslupla cevaplandırılıyordu. «Biz, toprak kanununun karşısında değiliz. Ancak çıkacak kanun komünizm kokmamalı» diyerek Süleyman Demirel CHP üzerindeki komünistlik ithamını tekrarlıyordu. Herhalde AP Genel Başkanı toprak tasarısının Ely'nin hazırladığı maden tasarısı gibi yabancı sermaye kokmasını istiyordu.

M.P.

Bu ay içinde, Genel Başkanlığına tekrar Osman Bölükbaşının seçildiği, fikri seviyesi pek düşük olan ve gazetelere bol mizah yazıları kazandıran Millet Partisi Genel Kongresinde mütevazı vatandaşların dini ve milli hisleri bol bol istismar edildi. Politikasını İnönü aleyhtarlığı üzerine bina eden ve böylece oy toplamayı âdet edinen Osman Bölükbaşı bu verimli ticaretine devam etmiştir.

C.K.M.P. de Çekişmeler

Memleketimizde milliyetçi sosyalizmin tanınmış temsilcilerinden olan Alpaslan Türkeş ve Gökhan Evliyaoglunun CKMP ye girişlerini müteakip partinin Genel Başkanı Ahmet Oğuz görevinden ayrılmak zorunda kalmış ve parti derin bir huzursuzluk içine

Yüzde yüz bağımsız bir devlet olabilme şartlarının başında emekçi halkın meclislere girmesi gerektiğini belirten Aybar; 45 yıl önce yapılmış ve başarılmış olan Millî Kurtuluş Hareketimizin 1948 lardan buyana zedelenmeğe başladığını söylemiş ve buna son bir örnek olarak Mobil şirketinin Maliye Bakanına çektiği telgrafı ele alarak sözlerine şöyle devam etmiştir:

«Bir yabancı şirket bu gün devletin hükümlerinin başında gelen yasama hakkına müdahaleye cüret edebiliyor. Ve büyük mecliste müzakeresi yapılan Petrol Kanununda kendi çıkarları aleyhinde değişiklik yapıldığı taktirde bunun «vahim sonuçlar» doğuracağını Maliye Bakanına ihtar edebiliyor. 45 yıl önce ilk Millî Kurtuluş Savaşı vermiş olan emekçi çilekeş haysiyetli halkımız bu gibi tehditlere pabuç bırakmaz. Bu sömürücüler hak ettikleri cevabı elbet alacaklardır. Türkiye İşçi Partisi bu küstahça müdahale teşebbüsünü şiddetle protesto eder. Kanunumuzla suladığımız bu toprakların altından fıstıran petroler Türk halkının yararına ve Türk halkının elleriyle işletilecektir» demiştir.

Aybar konuşmasını bitirirken 10 Ekim seçimlerinde emekçi halkın uyanık olmasını istemiş ve «Oyuna gelme, oylarını kendine, kendin gibi eli nasırlı olan emekçilere ver. Ve kurtuluşun yolunu büyük meclise girerek nasırlı ellerinle kendin aç... Güzel ve mutlu günlere giden yollar senin ve senden yana olan aydınların ortak çabasıyla açılacaktır.

Genel Başkan Aybar'dan sonra söz alan emekçi general Celâl Erikan, Türkiye İşçi Partisi'nin haklı isteklerine çıkarıcı çevrelerin karşı koyma nedenlerini anlatmış ve «onlar halkı sadece savaş olduğu zaman hatırlarlar. Bu zamanlarda meydanlarda davul çaldırıp halkımızı askere alarak sınırlara yollarlar. Ve sonra da kahraman halkımızın bütün ihtiyaçlarına isteklerine sırt çevirirler Türkiye İşçi Partisi emekçi halkımızın haklarına sahip çıkmış biricik partidir.» demiştir.

Daha sonra söz alan Aslan Başer Kafaoğlu Yenimahalle emekçi halkının konut sorununu ele almış ve arsa tüccarlarının apartman ağalarının sağladıkları haksız kazançları açıklamıştır.

Türkiye İşçi Partisi Ankara İl Başkanı İbrahim Çetkin de «Sürülen karalara bakmadan halkın kendi partisine oy vermesi sayesinde yurdum ve halkın dertleri dinecektir demiştir. Daha sonra söz alan Kırıkkale İlçe Başkanı Rauf Çapan da son olaylar karşısında «hükümetin tutarsız ve mütereddit tutumunu şiddetle yermiştir. Çapan, bu tutumun Türkiye İşçi Partisi'nin hızla gelişmesinden ileri geldiğini söylemiştir.

Diğer konuşmacılardan sonra seçimler yapılmış ve Yenimahalle İlçe Kongresi olgunluk içinde sona ermiştir.

girmişti. Geçen ay içinde bu huzursuzluk daha da artmıştır. 12 Temmuzda partiden istifa eden Kadir-can Kafı yazdığı istifa mektubunda «Tarihi mahiyeti bilinen milliyetçi sosyalizmin ideoloji olarak alındığı en yetkili şahıslar tarafından açıklanmıştır... Partinin organları işlememekte ve mevzuata aykırı işlemler yapılmaktadır.» diyordu. Alpaslan Türkeşin 20 Temmuz da yaptığı bir basın toplantısında «Kongreyi bekliyoruz. Mutlaka mücadeleyi kazanacağız. Aksi takdirde partiyi yüzlerine çalıp, çıkar gideriz... Onları köhneleriyle başbaşa bırakıp yeni bir parti kurarız.» demesi CKMP'nin Dinçer-Oğuz kanadında geniş tepkilere sebep oldu. Hasan Dinçer Türkeşin bu beyanlarını şöyle yorumluyordu: «Görülüyor ki gaye CKMP li olmak değildir. Gayesi tüzük hükümlerini ve demokrasi kurallarını çiğneyerek partiyi ele geçirmek ve şahsi emellerine partiyi alet etmektir.» Basın toplantısında Türkeş ayrıca Komünizmle Mücadele Derneğinin kurucularının bir kısmının eski arkadaşı olduğunu da kabul etmiştir.

AP - CHP ve ödenekler

Milletvekillerinin ödeneklerinin Anayasa Mahkemesince iptali, partilerin ödeneklere karşı oldukları hususunda birbirleriyle demagoji yarışına girmelerine sebep oldu. Bilindiği gibi milletvekillerinin aylıklarının 4000 liradan 5550 liraya çıkarılması, bugün iptal kararını istismarda yarışan partilerin ortak oylarıyla kanunlaşmıştı. Aslında Anayasa'ya aykırı olan bu kanun bir yandan kamu oyununda uyandırdığı tepkiyi, diğer yandan da Anayasa Mahkemesinin red kararını istismar etmek imkânını önceden gören C.H.P. Genel Başkanı ve Parti Meclisi, C.H.P. grubunun da desteklediği bir kanuna karşı 26 Mart'ta Anayasa Mahkemesine müracaat etme kararını alıyordu. Bu karar, müteakip günlerde C.H.P. Meclis ve Senato gruplarının ortak toplantılarında fırtınaların kopmasına ve bizzat Genel Başkanın gruptan tesañüt istemesine sebep oluyordu. Grubu teskin etmek için İsmet İnönü şu konuşmayı yapıyordu: «Ödenekler meselesi Parti Meclisinde de usul bakımından inceleme konusu oldu. Neticede Parti Meclisi kanunlar içinde kalmayı tercih etmiş ve Anayasa Mahkemesine müracaat yolunu kararlaştırmıştır. Dikkat buyurursanız Parti Meclisi ödenekler meselesinde hiç bir vaziyet almış gözükmemektedir. Anayasa Mahkemesine müracaat etmeğe karar verdiğini teblig etmiştir... Bana göre memleket bir Ana-

yasa buhranı yoktur. Fikir ayrılıkları vardır. Bunu da Anayasa Mahkemesi halledecektir. Tenakuza düşmemekliğimiz için beraberlik halinde parti politikasını zayıf düşürmemek lâzımdır.» (Ulus, 1 Nisan 1965). Görüldüğü gibi, İsmet İnönü, C.H.P. grubuna, Parti Meclisinin ödenekler konusunda hiç bir vaziyet almadığı teminatını vermek lüzumunu duyuyordu.

İki ay sonra 1965 bütçesinin kabulü sırasında, İsmet İnönü yaptığı konuşmada bir kısım C.H.P. milletvekillerinin zam taraftarı olduğunu şöyle anlatıyordu: «Diğer partilerde olduğu gibi bizim partimiz içinde de bu muamelenin Anayasa'ya aykırı olmayan bir hukuki tasarruf olduğu kanaatinde bulunan olmuştur. Nihayet bir hak münakaşası sayarak bu hususta kararı grup hükmüne bağlamak sizin üyelerimizi Mecliste serbest bıraktık. (Ulus, 30 Mayıs 1965). Görülüyor ki, «prensipler partisi, toplumsal» C.H.P., milletvekillerinin ödenekleri konusunda mutabakata varamıyor ve grubu serbest bırakmak zorunda kalıyordu.

AP nin de durumu, C.H.P. ninkinden farklı değildi. Onlar da C.H.P. ileri gibi bu meseleyi «nihayet bir hak münakaşası» saymış ve grup kararı almamışlardı. AP Genel Başkanı 30 Mart 1965 te «Bu konuda (ödenekler konusunda) zannımca hiç bir parti önceden grup kararı almamıştır. Tarafımızdan mevzu Parlamente'ya mevdu bir mesele telâkki edilmiştir.» diyordu. Böylece, C.H.P. ile AP nin birlikte destekledikleri bir mesele olarak maaşların artırılması sağlanmış oluyordu. Diğer yandan İsmet İnönü ve Süleyman Demirel, kamu oyundaki tepkiyi görek kanunun Resmî Gazetede yayınlanmasını müteakip Anayasa Mahkemesine iptal dâvası açıyorlardı. Böylece, C.H.P. ile AP birlikte çıkardıkları bir kanunun yine birlikte iptalini isteyerek kamu oyuna bu iki partinin yeni bir samimiyetsizlik örneğini daha vermiş oluyorlardı. Tabii diğer küçük üç parti C.H.P. ile AP. yi her zamanki gibi takip ediyorlardı.

C.H.P. ile AP. nin kendi gruplarının birlikte çıkardıkları bir kanuna karşı çıkmalarının amacı, Anayasa Mahkemesinin karar verdiği gün haklı çıkmaktı. Nitekim 14 Temmuz tarihli Ulus'un manşeti: «Anayasa Mahkemesinin kararı C.H.P. nin görüşlerindeki isabeti tesbit etmektedir» idi. Aynı günkü Son Havadis'in manşeti ise: «Anayasa Mahkemesi Süleyman Demireli haklı çıkardı» şeklindeydi. Anayasa Mahkemesi C.H.P. ve AP. yi haklı çıkarmıştı. Acaba bu işte haksız olan kimdi?

dış politika

amerika yunanistan'da da hükümet darbesi yaptı

Amerika, yarı sömürgelerinde kendi çıkarlarına mutlak surette uygun bir politikayı uygulayan ve Amerika'ya kayıtsız şartsız itaat etmeyen liberal iktidarlara bile tahammül edememektedir. Geçen ay içinde Amerika'nın bu tahammülsüzlüğünün yeni bir örneğine komşumuz Yunanistan'da Yorgo Papandreu hükümetine karşı yapılan darbe ile şahit olduk. Darbenin uygulanış şeklinin, Türkiye'de CHP ne karşı Şubat ayında yapılanın aksine, Anayasa düzenine aykırılığı Yunanistan'ı bir rejim bunalımına sokmuş bulunuyor. Yunanistan'da Amerika ile işbirlikçi sermaye çevrelerinin demokratik düzene karşı giriştikleri bu tertipler, bütün cumhuriyetçilerin kesin mukavemetiyle karşılaşmıştır.

Demokrasi hareketinde hayli tecrübeli olan Yunanistan'da üç parti vardır. Batılı anlamda çeşitli sınıfların ayrı ayrı partilerle temsiline dayanan dengeli bir demokrasi sistemi, bilhassa 1963 seçimlerinden beri kuruluş yolundadır. Bu üç parti şunlardır: Millî Radikal Birlik Partisi (E.R.E.), Merkez Birliği Partisi (E.K.), Birleşik Demokratik Sol Parti (E.D.A.). Millî Radikal Birlik Partisi faşist ve işbirlikçi sermaye çevrelerinin partisidir. Merkez Birliği orta yolu bir parti olup, kapitalist düzeni değiştirmeden kapitalizmi ıslah ettiği amaç edinen toplumculardan son darbeyi destekleyecek kadar sağda bulunan unsurlara değin çeşitli eğilimleri içine alır. Birleşik Demokratik Sol Parti ise işçi, köylü ve toplumcu aydınların partisidir.

2 7 Mayıs 1960 tan önce Menderes'in DP si ile Karamanlis'in ERE si arasındaki yakın işbirliğinin temeli bu iki partinin aynı işbirlikçi sınıfların temsilcisi olmalarına dayanıyordu. Ve bu sınıfı karakter sebebiyle DP gibi ERE de anti-demokratik bir iktidar idi. 1963 te ERE iktidarda iken, Bertrand Russell Yunanistan'ı «mahbuslar için kamplar bulandıran» dünyanın üç tedhişçi memleketinden biri olarak sayar. İşbirlikçi unsurlar bu tedhiş devrinde küçük bir tabakanın zenginleşmesini, buna karşılık köylü ve işçilerin fakir kalmasını sağladılar. İşte böyle anti-demokratik şartlar içinde yapılan 3 Kasım 1963 seçimlerinde yapılan baskılara rağmen Karamanlis'in partisi seçimleri kaybediyor ve iktida-

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ BAĞIŞLARINIZI BEKLİYOR

Siyasi Partiler Kanunu gereğince Devlet Hazinesinden öbür partilere milyonlarca lira ödenek verildi. Yalnız Türkiye İşçi Partisi bundan mahrum bırakıldı. Partiler arasında açık bir eşitsizlik yaratan bu kanun hükmü Anayasaya aykırıdır. Ama biz inanıyoruz ki, vatandaşların bağışları bu eşitsizliği ortadan kaldıracaktır.

Bütün emekçilere sesleniyoruz!

Gerçek Atatürkçülere, toplumculara sesleniyoruz!

Türkiye İşçi Partisinin seçim masraflarını karşılamak için bağışta bulununuz. Bağışınız azlığına çokluğuna bakmayınız. Bağışlarınız gerçek demokrasinin kurulmasına yardım edecektir.

**Türkiye İşçi Partisi
Genel Merkezi**

**Banka Hesap No.
Ziraat Bankası Bahçekapı Şubesi
Hesap No. 15044 - İstanbul**

**Posta Havalesi Adresi :
T.İ.P. Genel Merkezi
Ankara Cd. No. 40 İstanbul**

rı Papandreu'nun Merkez Birliği Partisine devretmek zorunda kalıyordu. DP nin bizde 27 Mayıs hareketiy-le tasfiye olunmasına karşılık, Yunanistan'daki benzeri ERE üç yıl sonra seçimlerle devriliyordu. Bu seçimler sonucunda Yunan Parlamentosunun 300 milletvekilliği üç parti arasında şöyle dağılmıştı: ERE 128, EK 140 ve EDA 30.

İktidara gelen Merkez Birliği Partisinin ilk işi Karamanlis'ten devir aldığı rejimi demokratikleştirmek ve bu demokratik şartlarda seçimleri yenilemek oldu. İnsan Haklarına ve demokrasiye aykırı kanunlar kaldırıldı. Bütün Yunanlılara kanun önünde eşitlik tanındı. Karamanlis'in faşist rejimi tasfiye olundu. Ve böylece 16 Şubat 1964 seçimlerinde ERE 107, EK 171 ve EDA 22 milletvekilliği aldılar. Merkez Birliği EK böylece Parlâmentoda çoğunluğu sağlamış oluyordu.

1963 Aralık ayında alevlenen Kıbrıs meselesi yeni iktidar EK nin işlerini güçleştirmiştir. Ordunun, geleneksel olarak muhafazakâr ve kiralıcı unsurlardan meydana gelen üst kademeleri Kıbrıs meselesi sayesinde, Papandreu'ya Garufalias'ı milli savunma bakanı olarak kabinesine almayı zorla kabul ettirmişlerdir. Hiç şüphe yoktur ki, Grivas'ı da Kıbrıs'a yollayan aynı gerici çevrelerdir. Politika hayatı boyunca sağa verdiği tâvizlerle tanınan Papandreu'nun bu yeni tâvizleri de orta yolculuğunun tabii ve zorunlu bir sonucu idi. Fakat her yerde olduğu gibi, aşırı sağ yapılan tâvizlerle tatmin olmuyordu. Bizde AP nin CHP ni Kıbrıs meselesinde ilımlı davranmakla suçladığı gibi, Yunan sağ partisi de Merkez Birliği yumuşaklıkla suçluyordu. Ayrıca, Papandreu hükümetinin Makarios'la birlikte, Kıbrıs meselesine Birleşmiş Milletlerde, NATO dışında bir çözüm araması, Yunanistan'ı müttefiklerinden ayırmakla suçlanmasına sebep oluyordu. Sağcı parti Papandreu'yu, Yunanistan'ı NATO'dan uzaklaştırmakla, Kıbrıs meselesinde yumuşak davranmakla ve toplumcu partinin gelişmesine göz yummakla suçluyordu.

Bilindiği gibi AP nin benzer saldırıları karşısında İsmet İnönü'nün Kıbrıs'a geçen Ağustos'ta yaptığı hava taarruzunun bir sonucu olarak Makarios Sovyetler Birliği'nin desteğini aramak zorunda kalmıştı. Ve bu saldırıyı müteakip, batılı çevreler Makarios'un yalnız bırakılması için geniş bir diplomatik faaliyete geçmişlerdi. Faşist Grivas'a olan sempatilerini gizlemeyen bu çevreler, Papandreu hükümetinden de Makarios'un politikasını mahkûm etmesini istemişlerdi. Aldıkları cevap menfi oldu. Papandreu Makarios'la birlikte tesbit ettikleri NATO dışı politikaya sadık kaldı.

Amerika, bütün bu olaylardan önce, Papandreu'nun Karamanlis'i iktidardan uzaklaştırmasını bir türlü hazmedememişti. Amerika, Kıbrıs meselesinde Yunan Hükümetinin Makarios'la birlikte NATO dışında çözüm aramasını da aynı şekilde kabullenememişti. Geçen yaz benzer sebeplerle Türkiye'de İsmet İnönü yerine kendine sadık bir başbakan aramağa koyulan Amerika, Yunanistan'da da bir hükümet değişikliğini temenni etmekte ve böyle bir değişikliğin imkânlarını kollamaktaydı.

Amerika, Kıbrıs meselesini Türkiye'de ve Yunanistan'da, CHP ve EK iktidarlarını devirmek ve yerlerine Amerika'ya bağlı sağcı iktidarlar getirmek için kullanmıştır. Yunanistan'daki hazırlık, Türkiye'de bulunmayan şartlarda, ordu içindeki sağcı kumandanlar yardımıyla bir darbe hazırlamak şeklinde olmuştur. Milli Savunma Bakanı Garufalias'ın görevi ve Papandreu'ya empoze edilmesinin sebebi bu idi. Tabii Yunanistan'da Papandreu bir kere düşürülünce, darbenin bir benzeri de faşist Grivas tarafından Kıbrıs'ta Makarios'a karşı yapılacaktı. Nitekim, Papandreu hükümeti düşürüldükten hemen sonra, Lefkoşe'de çıkan Teleftea Ora gazetesi «Atina'da sarayın girişifi hükümet darbesinden sonra şimdi de, Başpiskopos Makarios ile hükümetini devirmek için hazırlanan bir plân uygulanmaktadır... Papandreu'dan sonra sıra Başpiskoposundur» diyordu. Aynı zamanda Garufalias'ın Kıbrıs'ta sahibi bulunduğu sağcı Patris gazetesi Yunan ordusunu Kıbrıs hükümetine karşı kışkırtan bir kampanya açıyordu.

AMERİKA'NIN KEYMAN'I KIRAL :

5 Temmuz'da Papandreu'nun Garufalias'ın azli konusunda Kıral ile yaptığı onbeş dakikalık tartışma sonunda istifa etmek niyetinde olduğunu açıklaması, aylardan beri hazırlanmış olan tertibin uygulanmasına yol açtı. Kıral, Papandreu'nun yazılı istifasını beklemeksizin derhal EK nin sağ kanadına mensup Novas'ı yeni hükümeti kurmaya memur etti. Kıral bu hareketiyle Anayasayı açıkça çiğniyordu. Novas'ın 24 saat zarfında EK içinden onbeş kişilik hükümetini kurması, bu hükümetin çoktan beri kurulmuş olarak beklediğini ifşa ediyordu. Atina'da çıkan Etnos gazetesi Amerika ile Yunan faşistlerinin birlikte hazırladıkları tertipleri şöyle açıklıyordu: «Kıbrıs hükümeti Mayıs sonlarına doğru Kostopulos ve «yetkili kaynaklardan» Başbakan Papandreu'nun gıyabında Kıbrıs için bir çözüm yolunun müzakere edildiği haberini almıştır. Bu çözüm plânı ise Kostopulos ile Amerika Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ın NATO konferansı sırasındaki görüşmelerde ele alınmıştır... Bu plâna göre, Kıbrıs, Kıral Konstantin'in kiralığı altında ve Yunanistan'ın yanında bir kiralık

şeklini alacak ve bu Kıbrıslılara bir ENOSİS başlangıcı gibi gösterilecekti. Ada bu arada bir Amerikan üssü haline de getirilecekti. İngiltere Dikel'deki askeri üssünü Türkiye'ye verecek, Kıbrıs hükümeti ise Ada Türklerine Limasol, Larnaka ve Magosa limanlarında geniş çapta askeri kolaylıklar sağlayacaktı. Kıbrıslı Türklere ayrıca en az iki önemli kanton sağlanarak muhtar bir idare verilecekti.» Tabii Türkiye'de de, bu plânın arzulan «taksim» şekline uygun olduğu yayılacaktı. Burada bizi ilgilendiren, böyle bir plânın teferruatından çok, Kıbrıs'ın bir Amerikan üssü haline getirilmesi için sarfolunan çabaları ve Papandreu hükümetinin, tıpkı İnönü hükümeti gibi, düşürülmesinin bu çabalarla ilgisini göstermesidir.

Nitekim 24 saat gibi kısa bir zamanda kurulan Novas hükümetinin daha güven oyu almadan, Kıbrıs meselesini NATO içinde ele aldığını Etnos şöyle ifade ediyordu «Yeni saray hükümeti, Kıbrıs meselesinin NATO yetkilerine girdiğini kabul etmektedir. Böylelikle Papandreu'nun devrilmesinin asıl sebepleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Kostopulos tarafından verilen talimata göre, yeni hükümet, Kıbrıs meselesinin bugün için Birleşmiş Milletler Teşkilâtı yetkilerine girmedikçe kabul etmektedir. Böylelikle NATO'ya, müdahale etmesi için müsaait bir durum yaratılmaktadır.»

Papandreu, kendi aleyhindeki bütün bu tertiplerden haberdardı ve ordudaki faşist kumandanlar yardımıyla bir hükümet darbesinin hazırlandığını çok önceden ilân etmişti. Esasen, Kiral ile vukubulan son anlaşmazlık, ordudaki bu faşist unsurların tasfiyesi konusunda çıkmıştır. Böylece, orta yolcu Merkez Birliğinin sağcılar Novas'ın idaresinde, ERE'nin desteğiyle Amerika'ya sadık bir hükümet için güven oyu hazırlığında bulunuyorlar. Güven oyu alamadıkları takdirde yeni seçimlere gitmeği göze alabilecekleri şüpheli görünüyor. Daha şimdiden Stefanopulos gibi EK'ın başka şahsiyetleri üzerinde duruluyor. Yalnız faşist 15 Temmuz darbesine karşı birleşmiş olan bütün cumhuriyetçilerin sağcılarla bir uzlaşmayı kabul edebilmeleri hiç de kolay görünmüyor. Cumhuriyetçiler, kurdukları güç birliğini devam ettirebildikleri takdirde ve demokrasi savaşına lider olarak atılmış olan Papandreu sağcılarla bu güç birliğini bozacak tüzümlere girişmediği takdirde yeni seçimlere gidilecektir. Bu seçimler, bağımlı dış politikanın ve kirallık rejiminin bir plebisiti anlamını taşıyacaktır.

Birleşik Demokratik Sol Parti EDA, meclisteki milletvekili sayısının azlığına rağmen, desteğini kazandığı geniş halk kütleleriyle birlikte Papandreu'yu faşizme, Amerika'nın tertiplerine ve Kirala karşı mil-

calesinde desteklemektedir. Temmuz 1964 belediye seçimlerinde büyük bir başarı kazanmış olan bu parti, Papandreu'ya sadık Merkez Birlikçilerle elele, barışçı gösteriler tertipleddiler. EDA, 17 Temmuz Cumartesi akşamı Atina'nın Panathanaikos Stadında 25.000 kişilik büyük bir kütle mitingi tertipleddi.

«HAINLER HÜKÜMETİ KAHROLSUN!»

Iktidardan düşürüldüğü 15 Temmuz akşamı Papandreu, demokrasi savaşını şu nutkuyla açıyordu :

«Halkın hükümeti istifaya zorlanmış bulunuyor. Kuklalar hükümetinin iktidarı ele geçiş şekli, kaba bir hükümet darbesi karakterini almıştır. Bu hainler grubunu demokratik halkımız önünde ifşa ve itham ediyorum. Onlara karşı hepimizi barışçı gösterilere davet ediyorum. Tekrar döneceğimize sizi temin ederim, çünkü hâkim halkın iradesini temsil etmekteyiz. Bugünden itibaren, demokrasi için amansız yeni bir mücadele başlıyor. Demokratik Yunan halkı! işçiler! köylüler! sizleri gerçek demokrasi bayrağı altında yeniden toplanmağa çağırıyorum. Demokrasi idealleriyle tutuşan ve amansız mücadelenin öncüleri gençler! sizleri de asil bayrağımızın altında yeniden toplanmağa çağırıyorum. Mutlaka galip geleceğiz. Muzaffer olarak yeniden ve çabuk geri geleceğiz. Böylece demokrasi galip gelecek.»

Papandreu, Kirallığa ve bütün sağa meydan okuyacak kadar geniş halk kütleleri tarafından desteklenmektedir. Bu durum hiç şüphesiz toplumcu EDA partisinin bilinçli desteği, yardımıyla sağlanmıştır. Yukarıdaki bildiride de görüldüğü gibi Papandreu demokrasi savaşını başarıya ulaştırabilmek için demokratik Yunan halkına, işçilere ve köylülere hitap ediyor. EDA'nın desteğini kazanmadan, yalnız EK ile bölünmemiş olsaydı dahi, faşizme karşı savaşmak mümkün olamazdı.

17 Temmuz mitingine yolladığı mesajda Papandreu halka şöyle hitap ediyordu :

«Anayasayı, rejimi ve demokrasiyi kurtarmak için hainler hükümeti derhal istifa etmelidir. Yunan halkını Novas hükümetinin kuklalarına karşı barışçı isyana davet ediyorum.»

Papandreu'nun bu davetine cevap olarak Yunan halkı barışçı gösterilerle faşist darbeyi tel'in etti. EDA'nın tertip ettiği 17 Temmuz mitinginde bir kişinin burnu kanamadı. 25.000 kişinin katıldığı bu mitingde kabul olunan bildiriyle demokratik rejimi çiğneyenler mahkûm ediliyor ve Yunan halkının haklarını kurtarmak için sonuna kadar mücadeleye karar veriliyordu. Aynı halk 19 Temmuz Pazartesi günü Atina'ya giren Papandreu'ya muhteşem bir kar-

şılama töreni yapıyordu. Demokratik mücadelenin ön safında yer alan Vima ve Nea gazetelerinin tirajı birkaç gün içinde 200.000 i geçiyordu.

Yunanistanda bahis konusu olan problem faşist bir iktidarın ve kiralığın tasfiyesi ve demokratik bir düzenin kurulmasıdır. Orta yolcu EK'nin demokratik unsurlarının bu çetin mücadeleyi tek başlarına yürütmeleri bahis konusu değildir. Bundan dolayı toplumcu EDA'nın desteğini aramaları demokrasi mücadelesine inançlarının ciddiyetini göstermektedir. Her zaman olduğu gibi bazı akli evvel yorumcularımız Papandreu'nun sola kaydığında endişe etmektedirler. Ortâ yolcu Ulus'un da bu endişeleri ifade etmesi hattâ Papandreu'yu sol eğilimli göstermesi, demokratik mücadelenin bizde daha bir hayli tecrübeye ihtiyacı olduğunu anlatmaktadır. Şurası bir gerçektir ki ve Yunanistan olayları da bunu bir kere daha göstermektedir, demokratik halk kütlelerinin bilinçli desteği sağlanmadan faşizme karşı mücadele imkânsızdır. Yunan halkı, eski tecrübelerine de dayanarak faşizmi bir kere daha alt etmesini bilecektir.

cezayirdeki son hükümet darbesi

Cezayirde geçen 10 Haziranda Bin Bella'nın iktidardan uzaklaştırılmasıyla sonuçlanan askeri hükümet darbesinin muhtevası üzerinde bazı tereddütler olduğu görülmektedir. Darbeleri kişileştirmekle yorumlamaya çalışanlar, hükümet darbesini yapan Albay Bumedyan'ın gayet ketum ve kapalı bir insan olduğunu söyleyerek, yeni rejimin karakteri üzerinde bir fikir sahibi olmak için erken olduğunu belirtmektedirler. Oysa sadece kişiler yönünden hareket edilse bile Cezayir İhtilâlinin dünya kamu oyundaki temsilcisi ve kararlı bir anti emperyalist olan Bin Billa iş başından uzaklaştırılmıştı. Ve hükümet darbesine katılan Dışişleri Bakanı Buteflika'nın azılı bir toplumsuluk düşmanı ve sağcıların adamı olduğu biliniyordu. Kaldı ki, hükümet darbesini kişilerin nitelikleriyle yorumlamaktansa, fiilî durumu, darbenin niçin yapıldığını ve yöneticilerinin tutumunu izlemek, yeni iktidarın muhtevasını göstermek bakımından çok daha sağlam ve emîn bir yoldur. Bu açıdan ele alınırsa Cezayirdeki son askeri hükümet darbesini sağ yönden geldiği açıkça görülür.

Bilindiği gibi Cezayir halkı yedi yıl süren ve bir milyon evlâdının şehit olmasıyla sonuçlanan kanlı bir Kurtuluş Savaşından sonra Fransız sömürgecilerini kovarak bağımsızlığına kavuşmuştu. 130 yıl süren bir sömürge idaresi zamanında Cezayirin en bereketli toprakları geniş malikâneler halinde

Fransız sömürgecilerinin eline geçmişti. Bunlara «kolon»lar denilirdi. Memleketin belli başlı sanayi ve ticareti de Cezayire yerleşen bu kolonların tekelindedeydi. Bağımsızlığın elde edilmesiyle bu kolonlar yığınlar halinde göç ederek geniş malikânelerini bomboş bıraktılar. Böylece Millî Kurtuluş Ordusunun esasını teşkil eden topraksız köylüler bu «terkedilmiş mülkleri» karşılığında hazır buldular. Topraksız köylüler kendiliklerinden bu mülklere el koydular. Bunlar işletme bakımından temerküz etmiş rasyonel mülkler olduğu için, köylüler de bu mülkleri parçalamadan gayet demokratik bir sistem içinde ve kendi aralarından seçtikleri Yönetim Komiteleri yoluyla kendi kendilerine yönettiler. Buna da «autogestion» dediler. Bundan sonra sıra Kurtuluş Savaşı sırasındaki hain işbirlikçilerin topraklarına geldi. İstilâcılarla işbirliği yapan bu vatansızların da topraklarına köylüler el koydular. Bütün bunları köylüler kendi kendilerine yapmışlar ve bu fiilî durum sonradan çıkan kanun ve kararnamelerle müesseseleştirilmiştir.

Bu sefer sıra müslüman yerli topraklarına gelmişti. Bunların da geniş toprakları kamulaştırılacaktı. Tesadüfe bakınız ki, 19 Haziran tarihli askeri hükümet darbesi, Millî Kurtuluş Cephesinin toprak reformunun bu yeni safhasını uygulamak için karar verdiği günün ertesi günü yapılmıştır. Ve yeni İhtilâl

Cezayir'de halk ordusu

Konseyi toprak reformundan ve autogestion'un uygulanmasından söz açmaktan titizlikle kaçınmıştır. Yeni toprak reformu tedbirlerine hedef olacak yerli toprak ağaları şimdi kendilerini emniyette hissetmektedirler. Hükümet darbesinin hemen ertesinde gerici sınıfların sözcüsü Cezayir Uleması, yeni İhtilâl Kon-

seyini desteklediğini ve ona bağlılığını ilân etmiştir. Devrimden beri çeşitli köşe başlarını tutan ve sayılarının az olmasına rağmen gayet dinamik olan yerli küçük burjuvalar ve devrim aleyhtarları zafer sevinçli içindedirler. Buna karşılık Cezayir Genel İşçi Sendikası, Bumedjan'ın İhtilâl Konseyine bir üye vermeleri istegini reddetmiş, yani yeni iktidarla işbirliğine yanaşmamıştır. Çeşitli öğrenci teşekkülleri, dışardan ve içerden gerici kuvvetlerin desteklediklerini söyledikleri, hükümet darbesini kınamışlardır. Yeni iktidar memleket içinde en ilerici kişileri tevkif etmiştir. Ve İhtilâl Konseyinin bildirisinde augestion ve anti emperyalizmden söz açılmamakta, buna karşılık yatırımları teşvik etmekten, dini ve geleneksel değerlerin öneminden dem vurulmaktadır.

Görülüyor ki, Cezayirdeki son askeri hükümet darbesini devrimci bir hareket olarak nitelendirmenin imkânı yoktur. Tersine bu darbe açıkça sağa doğru yönelmiş bir harekettir. Bu, Cezayirliğin ülküsüne ve Milli Kurtuluş Hareketine indirilmiş ağır bir darbe olmuştur. Ancak Cezayir halkı çok çetin bir Kurtuluş Savaşı vererek bugünkü durumuna gelmiştir. Ve herhalde toplumsalca yöneldiği yoldan hiç bir kuvvet kendisini çeviremeyecektir.

amerikada kış uykusunun sonu

Amerikada Birleşik Devletleri, nihayet, kendini dürtecek bir akımı yaşamağa başladı. Zenginliğin şımarıklığı içinde yabancı ülkelerin aydınlarına kulak asmayan ve imkân buldukça, bu ülkelerin egemen çevreleriyle birleşerek aydınlara her türlü eziyet ve işkenceyi layık gören amerikan yöneticileri, şimdi, kendi ülkelerinin genç aydınlardan gelen bir sese kulak vermek zorunda kalmışlardır. «Hareket» adı verilen bu gençlik akımıyla, kendinden ve dünyadan uzakta, uzunca bir kış uykusuna yatmış olan amerikan aydını da namusunu kurtarmağa ve onurunu kazanması için gerekli bir kişiliğe kavuşmağa gayret ediyor.

1950 lerde amerikan gençliği, genellikle, yaşadığı hayattan memnun görünüyordu. Derinliği olmayan, sorumluluğu az, herkesin başının çaresine bakmağa çalıştığı çirkin bir hayattı bu. Öğrenim, bir değer sistemine, insancıl ölçüye sahip olmak için girişilmiş bir çaba olmaktan çok, bir ticaret vasıtası olarak ahmıyordu. Kişisel güvenlik ve rahat, gerçeği kurcalamanın güçlüğüne yeğ tutuluyordu.

Üniversite profesörlerinin de büyük çoğunluğu, McCarthy ucubesinin verdiği yılgınlık içinde, ağızlarını bıçak açmayan, başı önünde bir kalabalıktan başka bir şey değildi. Böyle zamanlarda,

bilimin fildişi kulesine çekilmek bahanesi ile bilim için bilim teranesine sarılıdır. Durum buydu. O zamanların bir öğrencisi, «Adımız «Ağzı var» dili yok kuşak»a çıktı. Bunda bir suçumuz var mı? Ne yapalım, çömezliğini ettiğiniz hocalar, susmayı bir din haline getirdiler.» diye yakınıyordu.

1960 larda bu sorumsuzluk dengesi bozulmağa yüz tuttu. İlk kıvılcıklar güneyli zenci öğrencilerden geldi. Bunlar, kısa zamanda, beyaz öğrencilere, birlikte yürümlerinin şart olduğunu anlatmağa başladılar. Mesele, siyahların beyazlara karşı yürüyüşünden çok, siyahlarla beyazların, bir arada, amerikan toplum sisteminin yarattığı adaletsizliğe karşı savaşmaları meselesi idi.

İlk öğrenci nümayişleri, Amerikanın, çoktan verdiğini iddia ettiği hakların alınması için yapılıyordu. Zamanla, tek tek meseleler bütünlemeğe ve bir sistem halinde görünmeğe başladı. İşte bu noktadan itibaren Amerikada gerçek bir akımdan, bir uyanmadan söz etmek mümkün olabilir. Yoksulluktan kurtulma anlamını kapsamıyorsa, hürriyetin kapsamı neydi?

Soru derinleşiyor ve genişliyordu. Direnme hareketi içinde sayıları gittikçe artan öğrenciler için, geçmiş kuşakların ve ana-babalarının yaşadığı saçma bir hayattı, sığ bir hayat. «Anamla babam bir fare yarışı içinde çarpınıyorlar önde gelmek için. Ama, kazanılması, fare olmaktan kurtarmayacak bir yarış bu, beyhude bir yarış.» diye yorumluyor bir öğrenci.

Gittikçe artan bir toplumsal bilinç kazanmakta olan gençler, bilimsel nesnellikle vurdumduymazlığı birbirine karıştıran üniversite yöneticilerini eleştirmekten ve dürtmekten de geri durmuyorlar. Bir öğrenci, «Üniversite rektörlerinin, 1964 Vatandaş Hakları kanun tasarısını niçin desteklemediklerini soruyorum. Profesörlere gelince, onlar da, üzerinde konuştukları meseleleri yaşamağa başlamalı, dersaneleri oynadıkları o muazzam voleybolun sahası halinde görmekten kurtulmalılar artık.» Sözleriyle durumun can noktasına dokunuyor.

«Hareket», şimdi öğrencilerin yanında, direniş katılan genç öğretim üyelerini de içine alarak genişlemektedir. Aşağıda, hareketin öncülerinden dört öğrencinin yorumlarını bulacaksınız:

Steven Block (Williams College) -Biz, tehlikeli günler içinde gelişmiş, yeni kuşakın temsilcileriyiz. Soğuk harb ve Vatandaşlık Hakları mücadeleleri bize, yurdumuzun bir çok alevlenmiş meselesini öğretti. Yaptığımız işi, bir gençlik hevesi, gelip geçici bir devir olarak görenler var. Bunlar meselenin esasını göremeyenler ve görmek istemiyenlerdir.

Yaptığımızın bilincindeyiz. Kardeşçe yaşamın yeni imkânlarını bulduk. Kardeşliği, nutuklarda ananlardan, gerçekte ise kardeşlikten, insan sevgisinden ve anlayıştan söz edildiğinde yüzünü buruşturanlardan değiliz. Bugün Amerikada yaşanan (pasif) bir istihlak hayatıdır. Kültürümüz edilgin, herşeyimiz edilgin. Televizyon seyrediyoruz, tiyatroya, konserlere gidiyoruz; ama bizim bir katkımız yok olanlara. Önümüze sürüleni yiyoruz. Din konusunda da edilgin durumdayız. Pazar günleri kiliseye gidiyor, birisi çıkıp vaaz veriyor ve din burada bitiyor. Eve döndüğümüzde dinden minden eser kaldığı yok. Siyaset konusunda da tamamen edilginiz. Oy vermenin bizim hayat tarzımız olduğunu söylüyorlar. Büyük bir yalan bu; çünkü bizim adımıza karar veren hep başkaları.

Garrett Lambrev (Stanford Üniversitesi) - Amerikan idealinin varlığına inanmıyorum. Çünkü çevremde olup bitenler bunu yalanlıyor. İçinde yaşadığımız demokratik bir sistem değil. Her koyun kendi bacağından asılıyor, geride kalanların yüzüne bakan bile yok. Ben sosyalistim. Gerçek demokrasi budur, ama buna bir kere bile şans verilmedi Amerikada. Kapitalist bir toplumda, üstte kalanların da, altta kalanların da hayatı hayat değil. Bir çıkmaz sokak bu... Ayrıca, gösteriler sırasında tevkif edilmekten de korkmuyoruz. Bilakis tevkif edilmek ve böylece halkımıza dâvâımızda ciddi olduğumuzu anlatmak istiyoruz.

Howard Romaine (Virginia Üniversitesi) - Bu ülkede, insanın düşünmesine izin verilmmeden önce, üniversite diploması, beyaz bir deri ve garajda iki tane otomobil gibi bazı şeylere sahip olması gerekiyor... Şirketler, kuzu gibi, her sözü yerine getiren insanlara iş veriyor. Sistemin karşısına çıkan biri oldun mu her yan kapı duvar kesiliveriyor. Hareketimize katılmayan hanım evlatları ilerde yağlı bir iş tutmaları imkânını kaybetmekten korkanlardır. Bunlar bile Selma olayları karşısında gık demeden bize katıldılar son zamanlarda. Ben, toplumda bir köşe kapmak peşinde koşan, etliye sütlüye karışmayan, okulunu paşa paşa okuyup, iyi bir işe yerleşme sevdasında olan insanlardan değilim. Bazıları bana, Vatandaşlık Hakları bittiğinde ne yapacağını soruyorlar. Ne yapacağız, devam edeceğiz tabii. Çünkü her renkten, her kıtadan insanın meselesini kapsayan geniş bir insancıl hareket, içinde bulunduğumuz. İşte buradaki meseleler kısa zamanda çözümlenecek nitelikte değil.

David Smith (Tufts Üniversitesi) - Toplum değiştirmeye çalışıyoruz. 1950 lerdeki gençlik meseleden kaçıyor. Benim kuşağım ise olumlu bir tepki elde etmek için toplumsal sisteme bazı darbeler indirmek gerektiğini biliyor. Babamın mensup olduğu kuşak, hayatı, 14 odalı bir sömürgeci evinde oturmaktan, musakka yerine biftek yemekten ve çocuklarını üniversiteye göndermekten ibâret sanıyordu. Üstelik, kendi irâdesinin sonunda ulaşılmış bir durum da değildi bu, sistemin empoze ettiği bir değer yargısı idi. Orta-sınıftan gelen öğrencilerin birçoğunun bugünkü ideali de beybabaları emekliye ayrılınca onun işini devam ettirmek şeklinde özetlenebilir. Soru sormanın sonu demek olan bir yere doğru yuvarlanıp gidiyor toplumumuz. Yerleşmiş değerleri tartışma konusunda ciddi bir gayret yeni yeni doğmakta... İnsanların, kendi hayatlarını etkileyen konularda serbestçe karar verebilecekleri bir toplumu özleyorum. Gizli bir iktidar mekanizmasının atlı karincasında dönüp durmaktan hoşlanmıyorum. İçinde yaşadığım sistemin işleyişine katılabileceğim bir gerçek demokrasi istiyorum. Kimsenin, başkalarının sırtından para kazanmadığı, sömürmeye dayanan bir sistem için çalışıyorum... Böyle bir toplumun yaratılmağa başlanmasında üniversitenin büyük payı olabilir. Çünkü, şüphe etmeğe ve soru sormaya değer veren tek yer üniversitedir. Ancak, üniversite de toplumla kaynaşmış, onunla içiçe olmalıdır. Bugün için bizde bu böyle değil, ama bir imkan da görmüyor değilim. Üniversite hocalarına yapılan baskıların büyüklüğünü biliyorum. Bu baskıyı yapan üniversite yöneticileri de para temin etmenin tuzagına düşürülmüşlerdir. Bu yüzden de hoş gitmeyecek hocaları susturuyorlar.

Kaynak : LIFE INTERNATIONAL, 31 Mayıs, 1965 sayısı)

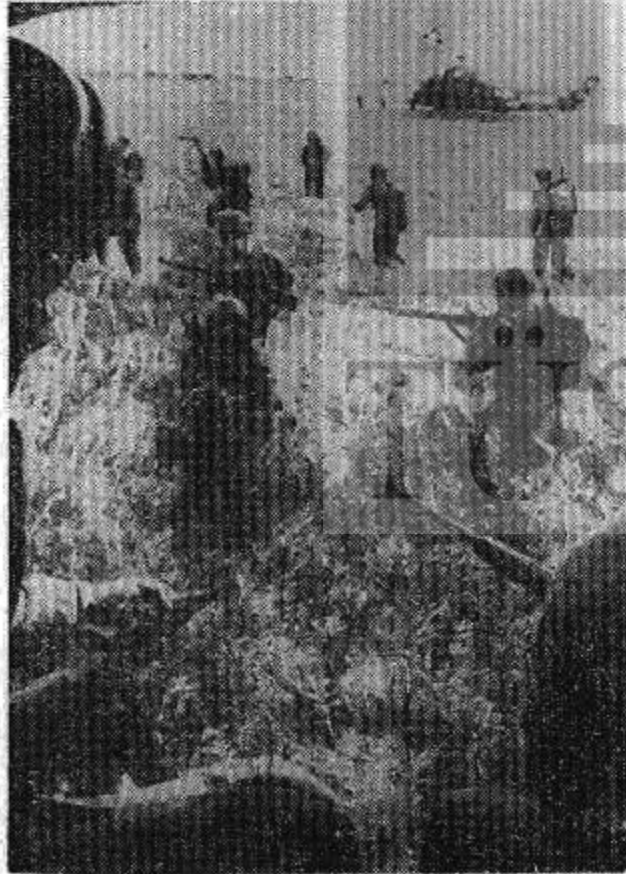
ceza sömürgesi : vietnam

Vietnam'da bugünlerde olup bitenleri ve durumun muhtemel gelişmesini kavramak isteyenlere, bir İngiliz devlet adamının şu cümlesi ışık tutabilir: «Müzakerelere razı etmek için komünistleri cezalandırmak gerekir.»

Amerika askerî yönden savaşı kaybetmeğe mahkûmdur. Bunun böyle olduğunu da yeni anlamış değildir. Daha 1964 yılının Ağustosunda, şimdi general

Taylor'un yerine Saygon'a elçi olarak atanan Cabot Lodge şöyle diyordu : «Askeri bir çözüm şekline inanmıyoruz. Zaten buna askerler de inanmıyor. E-reğimiz siyasal bir çözüm şekli bulmaktır.»

Fakat Amerika'nın aradığı siyasal çözüm şekli, askeri bir zaferin belki de sağhyamıyacağı şartları kapsıyor. Gene Cabot Lodge, Güney Vietnam'ın taraf-sız olamayacağını, bunun için yeteri kadar güçlü bu-lunmadığını; Güney Vietnam Hükümetinin daveti ile bu ülkeye gelen Amerikan kuvvetlerinin, bu davet geri alınsa da yerlerinde kalmağa mecbur olabilece-ğini söylüyordu. Çünkü Amerika için bu bölgeye ko-münizmin girmesini önlemek hayati bir önem taşı-yordu. Bu nedenle, komünistlerin iktidara gelmesi sonucunu verebilecek bir şekilme davetini kabul et-memek için, bu davet Güney Vietnam Hükümetinden de gelse, Amerika'nın — Cabot Lodge'a göre — hak-lı sebepleri vardı. Oysaki, düpedüz «yol verilen» A-merika'nın Saygon'daki eski elçisi general Taylor, «Eğer bir Saygon Hükümeti Amerikalılardan çekil-melerini istese, ne yaparsınız?» sorusuna :

Vietnam'da kan akıyor

— «Çekilip giderdik. Hem de çabucak!» cevabını vermişti.

Amerika'nın yeni Saygon Elçisi Cabot Lodge aracıyla aradığı siyasal çözümün niteliği böy-lece ortaya çıkıyor. Vietnam'daki yeni askeri hazırlıklar, özellikle Amerikan asker sayısının arttırılması, böylesine bir siyasal çözümü sağlamayı gö-zetiyor. Fakat bu hazırlıkların, Amerika'nın gözet-tiği siyasal çözüm şeklini sağlamaktan çok, yeni ve daha büyük felâketlere sebep olması kuvvetle muh-temeldir. Çünkü «cezalandırma» yöntemiyle, Ameri-ka kimseyi müzakerelere razı edemeyecektir. Ayrıca, Vietnam'da kimin kimi cezalandıracağı da pek belli değil gibi görünüyor. Amerika'nın ezici bir üstünlü-ğe sahip olduğu hava kuvvetleri aracıyla giriştiği «ce-zalandırma» eylemi, Vietkong'a karşı tam bir fiyas-koyla sonuçlanmıştır. Şimdi de, Ekim ayına kadar sürecek olan muson yağmurları, hava kuvvetlerinin etkisini asgariye indirmiştir. Hava kuvvetlerinin başlıca ereği, aralarında komünistler de bulunan Vi-etnamlı milliyetçi vatanseverlerden kurulu Vietkong-un silâhlanmasını önlemektir. Ne var ki, hava bom-bardımanları başlamadan önce gerçekten yetersiz silâhlarla savaşıyan Vietkong vatanseverleri, bunca gü-rültüden sonra, bugün en modern silâhlarla çarpış-maktadır! Kurtuluş Cephesi Başkan Yardımcısı Huynh Tan Phat, birkaç hafta önce, bir Japon gazetecisine şöyle diyordu :

— «Tank ve uçak bir yana, ihtiyacımız olan her şeye sahibiz. Silâhlarımız, düşman silâhlarına denktir.»

Vietkong'un askeri mevcudu da durmadan art-maktadır. Vietnam'daki Amerikan birlikleri başko-mutanı general Vestmoreland'ın «dünyanın en iyi dü-zensiz birlikleri» diye bahsettiği Vietkong askeri gü-cü, Temmuz 1965 içinde, 200.000 kişilik düzenli ordu ile, bu orduya zaman zaman katılan, bir o kadar dü-zensiz kuvvetler olarak tahmin ediliyordu. Oysaki, aynı ay içinde, Amerika'nın emrinde, gerçek tutarı 250.000 kişi tahmin edilen bahtsız Güney Vietnam or-dusuyla, 75.000 kişilik bir Amerikan askeri gücü var-dı. Şimdi 100.000 Amerikan askerinin daha gönderil-mesinden söz ediliyor. Gene de de askeri güç denge-si Amerika'nın yararına değişmeyecektir. Güney Vi-etnam ordusunun Amerika için ne derecede güveni-lebilir bir güç olarak kalabileceği sorunu bir yana, Amerikalı asker uzmanların söylediği gibi, gerilla savaşı şartları içinde üstünlük sağhyabilmek için, 1 e karşı 10 oranında bir güce sahip olmak gerek-mektedir. Oysaki, 100.000 askerinin sevkinden sonra da, Amerika bu durumdan çok uzakta bulunacak. En iyimser tahminlere göre, güç dengesi, Amerika yara-

rına 1 e karşı 3 civarında bulunuyor. Yeniden Amerikan askeri gönderilmesi, durumda askeri bakımdan hiçbir önemli değişiklik yapamayacaktır. «New York Times» in askeri yazarı, Saygon'a 1.000.000 Amerikan askerinin gönderilmesi gerektiğini yazmaktadır.

Görüldüğü gibi, kimin kimi cezalandırabileceği hiç belli değil!

Ayrıca, Kuzey Vietnam'a yapılan hava saldırılarının sürüp gitmesi, Sovyetler Birliğini ister istemez savaşa katılmak zorunda bırakabileceği sorununu, üzerinde çok tartışılan bir konu haline getirmiş bulunuyor. Böyle bir ihtimal karşısında, Sovyetler Birliği'nin savaşa karışmasını önlemek için, macerayı, içine Çin Halk Cumhuriyetini de alacak bir «atom savaşı» durumuna getirmegi düşünen Amerikalıların güç kazandıklarından bahsediliyor.

Sonuç olarak, Cabot Lodge'un Saygon'a elçi atanmasıyla dikkati çeken Amerikan politikasının Güney - Doğu Asya'daki gelişmeleri, iyimserlik verici nitelikte görünmüyor.

dünya barış kongresi ve vietnam

Geçen ay içinde Helsinki'de toplanan Dünya Barış Kongresi altı günlük bir çalışmadan sonra kabul ettiği iki karar suretile toplantılarına son vermiştir. Bu kararlardan birisi, «Vietnama karşı Amerikan saldırısının» durdurulmasını istemekte, diğeri dünya halklarını «Amerikan emperyalizmini yalnız bırakmak ve saldırılarını durdurmak» için hükümetleri katında teşebbüste bulunmaya çağırılmaktadır.

Jean-Paul Sartre tarafından okunan birinci karar suretinde üyeler şunları da istemektedirler: «Birleşik-Devletlerin ve müttefiklerinin askerlerini Güney Vietnam'dan derhal geri çekmesi, bu memleketteki Amerikan askeri üslerinin kaldırılması ve Güney Vietnam'a karşı yapılan bombardmanlarla diğer saldırıların derhal durdurulması. Amerika Birleşik-Devletleri kendilerinden koca bir Okyanusla ayrılan ve barıştan başka birşey istemeyen bir halka karşı canice hareketlerini, bunun kendilerinin emniyeti için gerekli olduğunu veya başka bir bahaneyi ileri sürerek hiç bir şekilde doğru gös teremezler. Bugünkü durumun tek sebebi, Vietnam'ın bölünmesini devamlı bir hale sokmak ve Güney Vietnam'ı yeni tipte bir sömürge ve bir Amerikan askeri üssü haline çevirmek isteyen Amerikan hükümetinin politikasıdır.»

Başkan Johnson'un Birleşik-Devletlerin barış istegine dair sözleri ve «kayıtsız şartsız bir tartışma-

ya» çağrısı da, «saldırgan savaşlarını yaimaya ve devam ettirmeye çalışan Birleşik-Devletlerin emperyalist politikasını gizlemek isteyen hipokrit teşebbüslerden» başka birşey değildir.

İkinci karar sureti, dünya halklarını Amerikan emperyalizmine son vermek için yardıma çağırılmakta ve nükleer silâhların kontrolü, dünyada sömürgecilğin bütün kalıntılarının yok edilmesi, yabancı memleketlerdeki askeri üslerin kaldırılması için ve Batı Almanya'nın nükleer silâhla donatılmasına ve bu memleketin de dahil bulunduğu çok taraflı bir nükleer gücün teşkiline engel olmak için en yüksek kademedeki bir dünya konferansı teklif etmektedir.

İKİNCİ TECRÜBE Mİ?

20 Temmuz günlü Akşam gazetesine göre, CHP genel merkez adayları arasında, Fahrettin Kerim Gökay, Abdülhak Kemal Yörük, Halûk Nur Bâki, Nihat Su, Kâmurân Evliyaoğlu, v.s. gibi değerlerin yanı sıra, Sosyalist Kültür Derneğinin bazı asları da varmış. Bu aslar arasında, isimleri şimdiye kadar bizde sadece sevgi duyguları uyandıran Osman Nuri Torun, Necat Erder, Atilla Karaoğlu gibi eski plâncılar da var. Öbür aslar için bir diyeceğimiz yok. Nedir ki, eski plâncılar, İsmet Paşayla birlikte bir plânlama tecrübesi geçirmişlerdi. Akşam gazetesinin — pek de inanamadığımız — haberi doğruysa, demek şimdi aynı İsmet Paşayla bir de sosyalizm tecrübesi yapacaklar. Eh! iki tecrübe, iki bin nasihatten evlâdır.

K. S.

GREV HAKKINI KULLANANLAR KARŞILARINDA POLİSİ BULUYOR VE TEVKİF EDİLİYORLAR

KEMAL
SÜLKER
(ŞENDİKACI)

İki yılı pek az aşkın bir sürenen beri grev hakkı, 275 sayılı kanuna göre uygulanabilir hâle gelmiştir. Ne var ki, Anayasada yer alan grev hakkını, 275 sayılı kanuna göre uygulamaya kalkan bir çok sendikacılar ve işçiler, kanunun yetersizliğinden, uygulamaların her safhasında Anayasada yer alan haklara ve hürriyetler ve sosyal Devlet ilkesine uymayan bir anlayışın sahipleriyle karşılaşmalar, işçileri tedirgin etmekte, sendikaları çok güç durumlara düşürmektedir. Hatta kanuni haklarını kullananlar, bu hakka sahip çıkmaları yüzünden zabıta kuvvetlerince hırpalanmaktadırlar. İçlerinde hürriyetlerinden olanlar da vardır. Bu manzara, 24 Temmuz «bayram» sayanların ne büyük hata içinde olduklarını da açıklar sanırız.

Bu genel kanılarımız ve işaretlerimizi doğrulayacak en yeni örnek İzmitte Koruma Tarım İlaçları A.Ş. Klor Alkali Fabrikasında yapılan grev ve grevi izleyen acı olaylardır.

563 kişinin çalıştığı Koruma Tarım İlaçları Fabrikasında 25 Haziranda başlayan grevin başlayıp ve gelişme safhalarını açıklayalım:

Kimya-İş Sendikası, çalışmalarını ile bu işyerindeki işçileri üye yazmıştır. Böylece Toplu Sözleşme Yapma Çağrısında bulunma hakkını kazanmıştır. (275 No. Kanununun 9. Md.)

İşveren, Kimya-İş Sendikasını «beğenmemektedir.» İşçilerin başka bir sendikaya üye olması için baskı yapmıştır. Kimya-İş'in işyerindeki şube yöneticilerini ve sendika baştemsilcisini işten çıkarmayı bile göze almıştır. Fakat işçiler, Personel Şefi'nin eskiden çalıştığı bir sendikaya yazılmayı kabul etmemiş, baskılara rağmen Kimya-İş'te kalmışlardır. Onun için de İşveren «beğenmese de» 275 sayılı ka-

nun hükümlerine göre Kimya-İş'te toplu sözleşme yapmak durumunda kalmıştır. Fakat İşveren, kanun hükmünü dinlememiş ve Kimya-İş'in toplu sözleşme çağrısına gelmemiştir.

Sendika, kanuna uymuş ve Bölge Çalışma Müdürlüğüne durumu bildirerek uyumsuzluğun tesbitini istemiş ve uzlaştırma safhası başlamıştır. (Md. 14 15).

İşveren, Bölge Çalışma Müdürlüğüne tesbit ettiği gün ve saatte tarafsız aracısı ile birlikte gelmiştir. Bunun sonucu olarak işçi sendikasının grev yapma hakkı doğmuştur (Md. 19).

Sendikanın grev kararı alması üzerine, işveren işçileri «grev oylaması» istemeğe itmiştir. Sendika, bu itiş sonucunda istenen oylamaya başvurmayı yerine getirmiştir. (Md. 22). Ve oylamaya katılan 496 işçiden 342 si «evet» 154 işçi «hayır» demiştir. Böylece «grev oylamasında işçilerin salt çoğunluğu grevin uygulanmamasına karar» vermediği için GREV UYGULAMA HAKKI DOĞMUŞTUR (Md. 22).

21 Haziranda alınan bu sonuç üzerine grev 25 Haziran sabahı saat sekizde başlamıştır.

Daha sendika, grev kararı aldıktan ve grev oylamasına giderek kararının doğruluğu ve işçi isteğine uygunluğu belirdikten sonra İşverenler hemen tarazuza geçmiş ve Şirketin Genel Müdür Muavini Bülent Danışment «grevin haksız ve kanunsuz yapıldığını» iddiaya başlamışlardır. Hatta «bir komplo karşısında olduklarını» bile ileri sürece kadar aşırı fikirler ortaya atmışlardır. Kanuna uygun hareket etmemeyi olagan sayan İşverenler, uzlaştırma kurulu toplantısına katılmamakla grev hakkının doğuşunu kendilerinin hazırlıklarını görmezlikten gelmiş, fakat

«grev yapması bazı maddelerin ithaline yol açacaktır» gibi beyanlarla doğacak zararlardan işçileri sorumlu tutmaya kalkmışlardır.

İşverenler, grevin bir hak olarak kullanılmasını önlemek için, grev kararı alınır alınmaz işçi ücretlerini günde 13 liradan 15 liraya çıkarmışlardır. Böylece Sendikamızın ön teklifinde ileri sürdüğü günde 16 lira asgari ücrette çok yaklaşmışlardır. Ancak sendikamızın kademeli zam isteginden, hele koruyucu sağlık tedbirleri alınması noktasında durmasından çekindikleri için, kendilerine sempatik gelen başka bir sendika ile toplu sözleşme masasına oturmayı başarmaya çalışmışlardır. Bunda muvaffak olamayınca, gerçek bir işçi sendikası olan Kimya-İş'le bir masaya oturmamakta direnmışlerdir.

Grev başladıktan sonra, durum şu olmuştur:

500 işçiden 350'si greve katılmıştır.

46 işçi greve katılmamıştır.

104 işçinin greve katılmaması Bölge Çalışma Müdürlüğünce karar altına alınmıştır (Md. 25).

İşçi statüsü dışındaki 73 memur ve mühendis, işlerinin başında kalmıştır. Böylece işveren:

46 + 104 + 73 = 223 kişi ile fabrikayı çalıştırmayı, grevi hiçe indirmeyi kafasına koymuştur.

İşçiler de Anayasadan aldıkları güçle ve 275 sayılı kanunda yer alan hükümlerle grevlerinin başına ulaşması için canlarını dişlerine almışlardır. İşyerine yabancı işçilerin girmesini önlemek haklarıdır. Bunun için de Derince'de barikat kurmuş, el ele vermiş ve işverenin «misafirim» dediği kimseleri de istihsale matuf çalışma yapacak birileri olması ihtimaline göre içeri bırakmamışlardır (29 Haziran.) Fakat polisler, bu engel olmayı kırmak için çalışmış, sonunda da grev yöneticilerinden üç kişi nezarete alınmıştır:

Avni Erakahn, Hikmet Çezne ve Naci Mete.

Savcılık grev yöneticileri hakkında takipsizlik kararı vermiştir. Polis bu tutumu, grevci işçileri olduğu kadar bölgedeki öteki işçi sendikaları mensuplarını da üzümüştür. Ama işveren, greve rağmen çalışma istegini gerçekleştirmek için fabrikanın deniz kapısından içeriye ham madde sokmak teşebbüsünde bulunmuştur. Oysa grev yapılan işyerinin «istihsal ve satışa matuf olmamak kaydıyla» sadece teknik zaruret bulunan işlerde faaliyetin devamı ve işyerinin güvenliği, makine ve demirbaşlarının, ge-

reçlerinin, ham madde ve yarı mamul ve mamul maddelerinin bozulmaması gerekleri sağlanır (Md. 25).

İşverenin buna aykırı tutumu kanun uygulayıcılarınca sağlanmazsa işçiler kendi haklarını korumak ihtiyacını duymuşlardır. Onun için de grev gözcüleriyle sendika yöneticileri Anayasa haklarının koruyuculuğunu yapmışlardır. Fakat polisler grev gözcüleriyle Sendika Genel Sekreterini Savcılığa vermişlerdir (1 Temmuz).

Tuz yüklü gemilerin boşaltılmasına engel olan işçiler aleyhinde dava açılınca Nejat Öktem, Recep Uzuner, Osman Tunca, Asım Elitas, Salâhattin Fazla ve İsmet Aslan, öteki işçiler gözünde daha güçlenmiş ve daha çok saygıdeğer olmuşlardır. Bu çabalar, greve katılmayan işçileri de uyarmış ve 26 işçi daha greve katılmıştır. Böylece 376 işçi grev yapar olmuştur.

İşveren, grevcilere katılmalarını başlamasından ürkmüş, bu defa çalışmakta olan işçilerin aileleriyle ve sendikacılarla olan bağlarını kesmeğe karar vermiştir. Bunun sonucu olarak da 96 saat fabrikada kalan işçilerin aileleri, yakınları, ana ve babaları fabrika kapısında ağlaşır olmuşlardır. 96 saat evlerine dönmeyen işçileri bekleyenlerin feryadı, Kocaelinin her yanında büyük yankılar uyandırmıştır.

Grev başladıktan sonra vukubulan olayların ve işverence girişilen teşebbüslerin kanuna uygun olup olmadığını ancak İş Mahkemesinin kararlaştırabileceği grev uygulamalarıyla ortaya çıkan bir gerçektir. İşverenin işyerine mal sokup mal çıkarmasının, grevci işçiler yerine başkalarını çalıştırmasının ve greve katılmaması kararlaştırılan işçilerin görevlerinin dışında işlere yönlendirilip yönlentilemeyeceğinin tesbiti tamamen Mahkeme işidir. Buna rağmen Kocaeli Valiliği, mahkeme yetkisini kendisinde göerek Fabrikanın ham maddelerini işyerine alabileceğini karara bağlamıştır. Verilen bu yoldaki idari emir, sendika yöneticilerince muteber sayılmamış ve işçiler, ham madde getirecek ve mamul çıkaracak kamyonların önlerine yatmışlardır:

Ya grev hakkımızı koruruz, ya da eziliriz!

Zihniyetiyle dolu olan işçilerin tutumu polisler işçilerin karşı karşıya gelmelerine yol açmıştır.

Sendikamızın hukuk müşaviri Şinasi Yeldan'dan bu direnmenin kanun dışı olduğunun işçilere duyurulması zabıtaca istenmiştir. Hukuk Müşaviri kendisini böyle bir bildiri yapmaya yetkili görmemiştir. Bunun üzerine sendika yöneticilerinden Avni Erakahn

bu çağrı yapmaya davet edilmiştir. Erakalın, çağrı isteğini grevci işçilere duyurmuş, sonunda da «benim kanaatim» diyerek kendi görüşünü eklemiştir. Bu tutum, zabıtaca sakıncalı görülmüş ve bu defa «zabıtaya fiili mukavemet» iddiası ortaya atılarak nezarete alınmalar dönemine geçilmiştir. Şinasi Yeldan, Avni Erakalın, Naci Uğur, Zühtü Başaran, Recep Uzuner, Kemal Ulaşan, Mustafa Buruk, Ünal Gök-tunca nezarete alınmışlardır (3 Temmuz). Savcılık, İkametgâha bağlayarak sendikacıları serbest bırakmıştır. Bırakmıştır, fakat, işçiler, grev yapma hürriyetleri uğruna karşılaştıkları bu muameleden dolayı kendilerini daha da inanmış, daha da bilinçlenmiş bulmanın sevinci içinde çahşırken bu hava bütün değeriyle çevreye yayılmıştır.

Buna rağmen şunu belirtmek, işçi hareketleri tarihi bakımından yararlıdır:

Henüz bu bilince ermeyen ve grev hakkının gücünü anlamayan bazı işçiler, ille de çahşma isteğiyle fabrikaya gidip gelmekte sakınca görmemişlerdir. Ama içlerine de korku düşmüş, hiç bir işçiden kaba kuvvet muamelesi görmeyecekleri halde işyerine girmek için jandarma korumasını gerekli bulmuşlardır. Jandarma himayesinde, işyerine gidenleri grevci işçiler acı tebessümlerle seyretmişlerdir.

İşverenler, grevci işçiler aleyhine bir hava yaratmak için, ötedenberi içlerine sinen «sabote edilmek» duygusunu yaymada yarar görmüşlerdir. Fabrika Müdürü, hiç bir işçinin aklına gelmeyen, yapmaya âsla yanaşmayacakları hareketleri bir «oldu bitti» gibi göstermek hevesiyle çırpınmışlardır. Fabrika Müdürü Faruk Akyol'a göre:

«Eğer tesislere bir sabote vukubulursa klor, tuz ruhu, kükürtler; başta İzmit şehri olmak üzere Derince ve Gölcük'ü bir kaç dakika içinde havaya uçurabilir. O takdirde tek canlı insan kalmaz (3 Temmuz).

Bu havayı yayan işverenler, Vilâyetten ve Bölge Çalışma Müdürlüğünden gemilerin tahliyesi kararını kolaylıkla almışlardır. Fakat grevci işçilerin cevabı şu olmuştur:

«Ölürüz, boşalttırmayız!»

Bu inançta olan işçilerin öncülleri olan 6 grevcin «zabıtaya fiili mukavemet suçundan» yargılanmaları başlamış, mahkeme Kimya-İş'in İzmit Şube Başkanı Naci Uğur'un tevkifine karar vermiştir (3 Temmuz).

Durumun böyle vahim bir hâl alması üzerine Sendika, Hükümetten aracılık istemiştir (Md. 48). Başbakanlık da Sanayi Bakanını «Arabulucu» seçmiştir ve sendikacılar da, Kocaeli Valiliği de Hükümet arabulucusunu beklemeye başlamışlardır.

Her ne kadar İzmit Valisi Bekir Sıtkı Aktan «grev kısmıdır, bu bakımdan fabrikanın çalışması gerekir, bu sebeple de ham madde getiren gemilerin tahliyesi için emir verdim» demekte ise de (3 Temmuz) bu demeç gerçeklere uymamaktadır.

Grev kısmi değildir. Çünkü greve ilk önce 46 işçi kendi arzusu ile katılmamıştır. Fakat sonradan 25 işçi daha greve katılmıştır. Böylece greve katılmayı uygun görmeyen ve kendi iradesiyle buna yanaşan işçi sayısı sadece ve sadece 20 dir. Grev katılmaması Bölge Çalışma Müdürlüğünce kararlaştırılan 104 işçi, kanuna uydukları için işyerinde kalmışlardır. Eğer, Bölge Çalışma Müdürlüğü greve katılmayacak işçiler sayısını bu kadar geniş tutmasaydı, elbette grevci sayısı kabarcaktı. Kaldı ki, greve katılmayacak işçiler için kanun şu hükmü koymuştur:

Madde 25 — Hiç bir suretle istihsal veya satışa matuf olmamak kaydı ile:

- Niteliği bakımından sürekli olmasında teknik zaruret bulunan işlerde faaliyetin devamlılığını;
- İşyerinin güvenliğinin, makine ve demirbaşlarının, gereçlerinin, ham madde, yarı mamul ve mamul maddelerinin bozulmamasını sağlayacak sayıda işçi, greve katılamaz veya lokavt dolayısıyla işten uzaklaştırılmaz.

Demek ki, greve katılmaları kanunla önlenecek olan işçilerin görevi «istihsal veya satışa matuf olmaya» caktır. Fakat işveren bu kanun hükmünü unutmmuş, bunları çalıştırmaya zorlamıştır.

Ayrıca kanun şu hükmü de getirmiştir:

Madde 27 — .....

- İşveren, kanuni bir grevin veya lokavtın süresi içinde, yukarıdaki bent gereğince hizmet akitlerinden doğan hak ve borçları askıda kalmış olan işçilerin yerine, hiç bir suretle, daimi veya geçici olarak başka işçi alamaz veya başkalarını çalıştıramaz.

Oysa işveren, hem greve katılması Bölge Çalışma Müdürlüğünce önlenecek olan 104 işçiyi, hem de işyerindeki memur ve hizmetlileri, grevci işçilerin yerine çalıştırmaktadır. Bu kanuna aykırı durum yüzünden fabrika istihsale devam edebilmektedir. Ve bir Vali «fabrikanın çalışması gerekir» mütalâasında bulunmak yetkisini taşıyamaz. Bu yetki sadece Bakanlar Kurulundur ve kanun koyucusunundur. Kanun koyucusu Kimya işkolunda grev yasağı koymamıştır. Bakanlar Kurulu, grev kararını ertelemeştir. O halde bir Vali «bu fabrikanın çalışması gerekir» diyemez ve üretime yarayacak ham maddeleri, kanuna aykırı olarak çalışır duruma gelen bir fabrikaya sokturmak için idari emir veremez. Böyle

bir kararı ancak İş Mahkemesi verebilir ve işveren bu yola gitmeyi uygun görmemiş, validen belge almayı tercih etmiştir.

Kanuna son derece saygılı olan sendikacılar, ham madde yüklü gemilerden boşaltma yapılmasını önlemek için direnirlerken denize düşmüşler ve boğulma pahasına haklarına sahip çıkmışlardır. Ne yazık ki, işçilerin denize düşmesi sırasında işverenin denize sut kostik döktüğü görülmüştür. Bu defa işçiler boğulmak değil, zehirlenmek tehlikesiyle karşılaşmışlardır. Olay işçi-İşveren mücadelesinde tarafların anlayışını ortaya koymaktadır sanırız.

Anayasa düşünce ve kanaat hürriyetini tanıdığı, hiç kimsenin düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamayacağını (Anayasa Md. 20) belirttiği ve vatandaşların usulüne göre partilere girme ve çıkma hakkını koruduğu (Anayasa Md. 56) ve siyasi partileri ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar; demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları saydığı halde işverenler bu grevi bir muhalefet partisinin eseri göstermeye yeltenmişlerdir (4 Temmuz). Genel Müdür Hikmet Tuzcuya göre «Mehmet Ali Aybar ve Rıza Kuas grevin ilk gününde gelerek işçilere «gazanuz mübarek olsun» demiştir. Bunun bir sebebi olsa gerektir.» (5 Temmuz Son Havadis).

Bunun bir sebebi vardır elbet:

Türkiye İşçi Partisi, Anayasanın eksiksiz tasmam uygulanmasını istediği için toplu sözleşme yapma haklarını kullanan işçilerle bir masaya oturmayı reddeden işverenden Anayasada yer alan haklarını isteyenlerin mücadelesi elbette takdirle karşılaşır. T.İ.P. Genel Başkanı Aybar ve İşçi Partisi Genel Sekreteri Kuas, grevcileri ziyaret etmişse bu onların en tabii haklarıdır. Kaldı ki, grevci işçileri Adalet Partisi, ile CHP ileri gelenleri de ziyaret etmişlerdir (2 Temmuz, Haber Gazetesi).

Hikmet Tuzcuya sormak gerekir:

Bu partilerin grevcileri ziyaretlerinin de bir sebebi olmak gerekmez mi?

Elbette bu partilerin de ziyaretlerinin bir sebebi vardır: İşçiye hoş görünüp oy toplamak.

Partiler arasındaki fark işte budur.

İşveren, bu art niyetli konuşmalara devam ederken işçiler haklarına sahip çıkmadaki güçlerinin yeni örneklerini vermişlerdir;

Fabrikaya 830 ton tuz getiren bir gemi boşaltılmak istenmiştir.

Polis ve jandarma birlikleri, boşaltmacıların etrafını almıştır, onları korumuştur.

Grevci işçiler denize atlayarak gemiye çıkmışlardır. Boşaltmaya engel olmaya çalışmışlardır.

Bir grevci Türk Bayrağına sarılarak boşaltmayı durdurmaya çalışmıştır.

Grevci işçinin bağrına bastığı bayrak, alınmıştır. Bunu gören bir işçi kamyonun önüne atılmış, canını hak ve hürriyet uğruna hiçe saymıştır. Grevci işçi ezilmekten, çiğnenmekten güçlüğüle kurtarılmıştır. Ama derhal nezarete alınmıştır.

Vaziyet vahimleşince Emniyet Müdürü Cemal Alkan, kendiliğinden aracı olmuş, taraflar buna «evet» demiş ve tahliye durdurulmuştur (5 Temmuz).

Fakat işçilerin denize atlayarak boşaltmayı önlemeye çalışması üzerine işveren yine denize açılan sütkostik kanallarını açmışlardır. Bu yüzden işçilerden yananlar olmuştur. Bu yanmayı Emniyet Müdürü de görmüştür (6 Temmuz Milliyet).

Kimya-İş, grevinde kararlıdır ve başarıya ulaşmak için ne mümkünse yapacaktır. Grev, İzmitin bütün mahallelerinde günün konusu olmuştur. Herkes bilmektedir ki, işveren, istediği bir sendika ile toplu sözleşme arzusundadır. Oysa kanun buna imkân vermemektedir. İşçilerin kendi arzularıyla girdikleri sendikada o işyerinin çoğunluğu toplanmışsa, sevse de sevmese de, beğense de beğenmese de işveren o sendika ile toplu sözleşme yapmağa mecburdur. Yapmaz ve kanuna uymazsa grev olacaktır ve işçiler grev haklarının sonuna kadar koruyucusu bulunmaktan bir an geri kalmayacaklardır. Kanunun, burada kanun dışı hareket eden yola getirici müeyyideleri taşımaması en gözde batan eksikliklerdir. İdarenin tutumu da ne yazık ki işçiden ve haktan yana olmamıştır. İşverenin hâlâ «bir kısmı T.İ.P. mensubu olan sendika yöneticileriyle, siyasi kanaat ve tutumlarını beğenmeyerek toplu sözleşme yapmak istemediği» mütemadiyen söylenmektedir (7 Temmuz Milliyet).

İşçiler de grevlerini başarıya ulaştırmak ve işvereni kanuna boyun eğdirme durumunda görmek için cansiperane çalışmaktadırlar. Bunun sonucu olarak da 25'i nezarete alındığı halde, alınmayanlar mücadeleye devam etmektedirler.

Yüzerek, ya da sandallara binerek iskeleye çıkan, tuzların boşaltılmasına engel olan işçiler, ekme paraları ve insanca yaşamaları için bu mücadeleyi yürütmektedirler. Bu uğurda tevkif edilenler şunlardır:

Enver Nacar, Sabri Kapıcıoğlu, Hamdi Özkan, Süleyman Soydan, Nazmi Arcan, Mehmet Nart, Emlin Yeşil, Osman Yazıcı, İbrahim Ayyıldız, İsmail Yeşilbaş, Hasan Özer, İsmail Yüretürk, Mehmet Öztürk, Yılmaz Öztürk, Murat Yetim, Yusuf Aksoy, Zühtü Başaran, Alâattin Çelik, Ahmet Candan, Fahri Karaduman, Rıza Çokbilir, Nusret Yiğit, İzzet Kanbur, Hasan Elibol ve Mehmet Kimsesiz.

Olaylar bu şekilde gelişirken, Kimya-İş'in hukuk müşaviri olan Şinasi Yeldan'ın bu sanıkların savunmalarını üzerine alması da mümkün olmamış ve mahkeme, kendisinin de sanık olduğunu, Adliye Vekâletinden gelecek izne kadar duruşmaya giremeyeceğini karara bağlamıştır. Yeldan sadece kendisini savunabilecektir (7 Temmuz duruşması).

Grevci işçilere karşı yapılan baskılar, kanunu hiçe sayacak çabalar, grev gözcülerinin uyanık bulunmasını gerektirmiş ve bazı önemli mamul maddelerin özel otomobille işyerine getirilmesi ve götürülmesi ihtimali belirlemiştir. Bunun üzerine grev gözcüleri, Fabrikanın tesisler Müdürü Faruk Akyol'un eşinin otomobilini aramak istemişlerdir. İşveren eşi, bunu şahsına hakaret saymış ve işçileri tezyif edici sözler sarfetmiştir. Zabıta, otomobili durduran işçileri önlemeye çalışmış ve aramayı haklı bulan işçilerin isteklerini yerine getirmeye çalışması zabıtaya mukavemet sayılmış ve polisçe düzenlenen tutanak yüzünden üç işçi tevkif edilmiştir.

Kimya-İş Sendikası, Hükümetten arabuluculuk istediği için, Başbakanlıktan Sendika yöneticilerine verilen telefon haberinde Başbakan Yardımcısı Süleyman Demirel'in Arabulucu seçme görevlendirildiği açıklanmıştır. Ancak işçiler, haklı davalarını daha geniş ölçüde halka duyurmak için Sessiz Yürüyüş kararı almış ve bunun gerçekleşmesi için kanun yollarına başvurmuşlardır (8 Temmuz).

Daha önce vahim hâdiselerin çıkması ihtimali düşünüldükten bırakılan tuz boşaltması, işçilerin tevkiflerden ürktüğü sanılarak yeniden başlayınca grevci işçiler yeniden bu kanuna aykırı işlemi durdurmak için denize koşmuşlardır. 200 kadar jandarmanın boşaltmayı gerçekleştirmekle görevlendirildiği görülmüştür. İşçileri deniz yönüne çeken işveren, daha önce yaptığı tertiple ön kapının grevcilerden arındı-

ğını götürür görmez malzeme yüklü bir kamyonun içeri girmesini sağlayıcı telefon konuşmasını yapmış ve hazır bekleyen kamyon içeri alınmıştır.

Kamyonun girişini önleyemeyen işçiler bu defa geminin boşaltılmasını önlemeye çalışmış ve kendilerine engel olanlarla mücadele etmişlerdir. Bu mücadele sırasında 14 işçi yaralanmıştır. Fakat tuz gemisinin de boşaltılması mümkün olmamıştır. Zabıta 9 grevciyi nezarete almıştır. Bunun yanısıra işverenin hukuk müşaviri Hayrettin Sezgin, özel araba ile fabrikaya girmek isterken grevciler tarafından durdurulunca işçilere ağız dolusu küfür yağdırmış ve tabancasını çekerek girmesine engel olunan kükürt kamyonuna atlayarak kamyonun fabrikaya girmesini sağlamıştır.

Mücadelelerinin kanuni olduğuna inanan işçileri bu direnişlerinden caydırmak isteyen Emniyet Müdürünün görüşlerini tasvip etmeyen Kimya-İş müşavirlerinden Bahaettin Kocamanoğlu da nezarete götürülmüştür.

Yaralı işçilerden Necdet Balkaya, Güner Barın, Ali Çalık, İsmail Karaağaç, Ertür Tüzün, Yusuf Yahn, Mehmet Yaman ve Turan Katıkcı taburcu edildikten sonra aileleriyle sarmaş dolaş olmuşlar ve ailelerinin kendilerini var güçleriyle desteklediklerini görmenin sevinci ile gözleri yaşarmıştır.

İşçiler mücadelelerini yürütürken Sendika Başkanı Nejat Akbay, işverenin vermesi gereken 25 günlük işçi ücretlerini almaya koyulmuştur. İşveren birikmiş işçi ücretlerini vermemekte direndiği için sendika, gerekirse işyerine haciz koydurma kararı almıştır (9 Temmuz).

Çeşitli baskılara ve ağır muamelelere maruz kalan Koruma Tarım ilâçları Fabrikası işçileri grev haklarına ve Anayasa ilkelerine bağlılıklarını belirten mücadeleleri yüzünden çevrede büyük sempati toplanmışlardır. Onun için 10 Temmuz günü 1500 işçi ve muhtelif sendikalar yöneticileri bir sessiz yürüyüş düzenlemişlerdir.

Bölgedeki 23 sendikadan sembolik olarak ayrılan 1500 işçi ve yönetici, Klor Alkali Fabrikası işçilerine yapılan baskıları Sessiz Yürüyüşle protesto etmişlerdir. Protesto yürüyüşünde işçilerin elindeki dövizlerin bir kısmında şunlar belirtilmiştir:

İstenmeyen adam: Vali, Emniyet Müdürü, Bölge Çalışma Müdürü,

Polis işverene değil, kanuna hizmet eder!

Kanunları çiğneyenler! 27 Mayıs'ı hatırlayın!

İşçi Dostu Basın'a şükran...

Sosyal adalet dedik, tekme yedik

Sermaye diktatörlüğü istemiyoruz

Grevelere tabanca çekenlere lanet!

ve grev hakkının nasıl çiğnediğini anlatan en vezir döviz :

Grev: İşverenin parası, sendikanın yarası.

Ve grevçileri destekleyen 1500 işçinin katıldığı yürüyüşte Atatürk'ün anıtın konulan çelenge şunlar yazılmıştır :

Grevçilerden Ata'ya selâm.

Otobüs garajı önünden yürüyüşe geçen işçiler, ellerinde Atatürk'ün resimleri ile Halkevi önünden Demiryolu caddesine gitmiş, oradan Fethiye Caddesine geçtikten sonra Çocuk Parkı önünde dağılmışlardır.

Gerici basın bu sessiz yürüyüşü yine Türkiye İşçi Partisi ile bağlantılı göstermek istemiş ve daha önce yapılan hak arama mücadelesi yüzünden ne zarete alınan işçiler «TIP li 14 grevci» diye gösterilmiştir.

Gerçekten de grevci işçilerden 14 ü tevkif edilmiştir. Tevkif edilenler şunlardır :

İsmail Karaç, Muttalip Erarslan, Rıza Çokbilir, Salim Çanengiz, Muhittin Yakut, Orhan Dura, İsmail Arslan, Yusuf Gür, Mustafa Karakoyun, Hasan Algin, İsmail Dalgıç, Salahattin Karayel, Ahmet İşbilir ve sendikanın ekonomi müşaviri Bahattin Kocamanoğlu. (10 Temmuz).

Grevçilerin tevkif edilmesi, büyük üzüntü yaratmış ve bazı sendikalar derhal yardım kampanyası açmışlardır. Bu sendikalar şunlardır :

Lâstik - İş, Maden - İş, Sellüloz - İş.

İki üç gün sükunetle geçen grev, işverenin yine işyerine kamyon dolusu ham madde geçirmek istemesi ve polislerin de bu geçişi koruması grevçilerle zabıta kuvvetlerinin karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Kükürt dolu bir kamyonun işyerine girmesini önlemeye çalışan grevçiler, karşılarında zabıta kuvvetlerini görmüş ve yapılan tartışmalar sille tokat birbirlerine girme şeklini almıştır. Kavgada grevçilerden sekiz işçi, zabıtanın da 4 polis memuru hafif surette yaralanmıştır. Emniyet Müdürü Cemal Alkan'ın da bulunduğu tartışma ve kavgada sırada Emniyet Müdürü işçilere tabanca çekmiş, grevçiler de göğüslerini hedef alan tabancanın ateşlenmesini önlemek için Emniyet Müdürünün elini sırmışlardır. Böylece yeni bir Zonguldak faciasının doğması işçiler tarafından önlenmiştir.

Ancak bu çatışma sonunda Emniyet Müdürü, daha sert tedbirlere başvurmuştur. İşyeri önündeki grev çadırını söktürmüş, çadırdaki masaları, işçilerin hazırladığı grev dövizlerini almış, işyerine vermiş ve işyerinde muhafazasını istemiştir. Bunu şu kararı izlemiştir :

Tuz boşalacak, benzol ve kükürt içeriye girecektir! (13 Temmuz)

Bu kararını uygulayabilmek için Emniyet Müdürü bazı grevçileri daha nezaret altına almıştır. Olayları telgrafila hükümet makamlarına protesto eden Kimya-İş Sendikası yöneticileri, grev alanına giren her işçinin nezarete alınması üzerine grev alanından çekilme kararı almış ve olayı Türk-İş'e bildirmiştir.

Türk-İş Birinci Bölge Temsilciliği, anlaşmazlığın çözümlenmesi için Türk-İş Grev Koordinasyon Heyetinin, olaya Hükümetçe arabulucu seçilen Sanayi Bakanı Ali Naili Erdem'le görüşmesine karar vermiştir. (14 Temmuz)

Böyence haklı bir grev mücadelesi yeni bir yöne çevrilmiştir.

Bu olayın açığa çıkardığı gerçekler şunlardır :

275 sayılı kanun grev hakkını ortadan kaldıracı yardımcı unsurlarla doludur. Hiç değilse grev hakkını kesin olarak korumaktan yoksundur, güçsüz bir kanundur.

İdare amirleri grevçilerin haklı davranışları karşısında anlayışla hareket etmemekte ve grev olayları çıkıp ta işverenin çeşitli iddiaları başlayınca hep bu iddialara iltifat edilmekte bu yüzden de işçilerin karşısına devlet zabıta kuvvetleri çıkarılmaktadır. Aslında zabitanın grev hakkını da, işverenin hakkını da (varsa) koruması gereklidir. 274 sayılı kanunun zayıf olarak belirttiği yasaklamaları çekinmeden işleyen işverenin bu kanuna aykırı davranışını tesbit işlemi işlemezken, Valiliğin yargıçlara ait bir yorum ve karar yetkisini kullanması " olayların sert şekilde gelişmesine yol açmıştır.

Grevçiler, sendikalarının etrafında sınımsız durmasını bilmiş ve aslanlar gibi güçlenmişlerdir. Kavel Kablo Fabrikasında hak mücadelesinde ön safta işgal eden ve babayigitler gibi haklarına sahip çıkan işçilerin anlayışı yayılmıştır. İşçiler Anayasa haklarına sahip çıkmakta üstün başarılar sağlamışlardır. İzmitteki Koruma Tarım İlaçları Klor Alkali Fabrikası grevçileri de bu anlayış içinde cesaretle ve unutulmaz mücadele örnekleri vererek haklarını korumuşlardır. Dayanışmanın parlak bir örneğini veren İzmit sendikaları, elbette ileride daha şerefli dayanışma örnekleri de vereceklerdir.

Grev hakkının bütün ayrıntıları ve tamamlayıcı unsurlarıyla korunmamış olması birçok tevkiflere imkân vermiştir. Meclisin 275 sayılı kanunu değiştirmesi ve grev yapan işçinin tevkifinin önlenmesi, aksine grev hakkını yok edici kanuna aykırı durumlar yaratılanın cezalandırılması sistemi getirilmelidir. Meclise girecek eli nasırlı işçiler ve toplumcu aydınların bu yolda çalışacağından hiç şüphemiz yoktur.

ANAYASA DÜZENİ VE TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

SUAT AKSOY

Türkiye İşçi Partisinin memlekette gerçek demokrasinin en sağlam teminatı ve Anayasamızın en samimi koruyucusu olduğu geçen günler zarfında geniş halk kitleleri tarafından bir kere daha açık seçik anlaşıldı. Türkiye İşçi Partisinin memleket siyasi hayatında sermayeye dayanmadan kurulan ilk siyasi parti olması ve memleket emekçi halkına kurtuluş yolunu göstermesi ve bunun gerçekleşmesini sağlaması, yerli ve yabancı sermayeden yana olanların bu partiye karşı niçin bu kadar haşince saldırılara geçtiklerini açık bir şekilde göstermektedir. Şimdiye kadar soyut kavramlarla ve biçimsel demokrasi oyunları ile aldatılan emekçi halkımızın, kendi sınıfının bilincine ererek demokrasiyi ve kendi somut çıkarlarını savunan ve gerçekleştirecek olan Türkiye İşçi Partisinde örgütlenmesi demokrasi ve Anayasa düşmanlarını, Anayasayı ve kanunları çiğneyerek bu partiye saldırmıştır.

Türkiye İşçi Partisi gerçek bir demokrasinin savunucusudur. Emekçi halkımızın ekonomik, sosyal, kültürel bütün haklarını kendi siyasal örgütleri yoluyla gerçekleştirmesini öngören bir teşekküldür. Ve bunu demokratik düzen içinde halkı uyarak, bilinçlendirerek, örgütleyerek yapan bir partidir. Ve Türkiye İşçi Partisi bu demokratik düzeni kuran, emekçi halkımıza bu hakları veren ve köklü dönüşümlerle sosyal adaleti emreden Anayasamızın savunucusudur. Bu partinin kişiliğinden asil vurulmak istenen hedef demokratik düzen

ve Anayasamızdır. Gerek memleketimizin, gerek yabancı memleketlerin tecrübeleri, demokratik düzen ve Anayasaya karşı girişilen hareketlerin herkesten önce bunların en kararlı, en önde gelen savunucularına karşı başladığını göstermektedir. Memleketimizin yakın tarihi de bunun acı örnekleriyle doludur. Türkiye İşçi Partisine karşı girişilen saldırıların sırasıyla bütün demokratik kurum ve kişileri de tehdit ettiğinde hiç şüphesiz yoktur. Anayasasının ve demokratik düzenin en başta gelen gerçek savunucusu susturulur veya sindirilirse diğer demokratik kurum veya kişilerin «haklarından daha kolay geleceği» hesaplanmaktadır.

Seçimler öncesinde emekçi halkımıza karşı A.P. tarafından tertip edilen Anayasa dışı saldırıların artmasını da bu açıdan ele alıp, değerlendirmek ve A.P. nin sınıfı karakteri gözönüne alınır sa bunu tabii karşılamak gerekir. Ancak yerli ve yabancı sermayedar grupların bu saldırıları demokratik düzeni ve Anayasayı hiç önemsemeden yapmalarını bunların nasıl bir rejim tasarladıklarını kamu oyuna açık seçik göstermesi bakımından ilginç ve faydalıdır. Halk oyu bu kanunsuz saldırıları gereği gibi değerlendirmesini şüphesiz bilecektir. Karanlık bir dikta rejiminin özeleminde bulunan sermayeci grupları ise, bu saldırılarına memleketin en demokratik teşekkülünden başlamakta fayda ummaktadır. Memlekette demokrasinin gerçek temsilcisi ve Anayasasının savunucusu bir teşekküle saldırmakta kimlerin çıkarları olabilir? Bunlar hiç şüphesiz Anayasa ve demokrasi düşmanı, yabancıya aracılık eden kapkaççı tüccarlar, sömürücü toprak ağaları ve vurguncu bir düzenin özlemcileri ile bunların dışardaki destekleyicileridir.

Ama bu tertipçilerin ve saldırganların bu kerre iyi hesap edemedikleri bir husus var. 27 Mayıs devriminden beri uyanan, örgütlenen ve kendi haklarına sahip çıkan emekçi halkımız ve onunla kader birliğinin mutluluğuna ermiş memleketin bütün zinde kuvvetleri bugün demokratik düzeni ve Anayasayı ezdirmeyecek güçtedirler. Nitekim yerli ve yabancı sermayeci çevreler her giriştikleri tertibin kendilerine karşı döndüğünü ve her tertip ve saldırıdan sonra demokratik düzenimizin ve Anayasamızın daha da güçlenerek karşılıklarına çıktığını görmektedirler. Bu, memleketin geleceği bakımından sağlam bir teminattır. Şüphesiz bu gibi tertip ve saldırılar devam edecektir. Bunlar, emekçi halkımız için alınması gerekli bir çok ders ve tecrübe sağlayacaktır. Daha şimdiden, demokratik düzen ve Anayasa bekçiliğinde daima hazır ve uyanık bulunmamız gerektiğini öğrenmiş bulunuyoruz.

S eçimler öncesinde demokratik düzen ve Anayasa düşmanlarının bu telâşını gereği gibi değerlendirmek gerekiyor. Yerli ve yabancı sermayeci gruplarının plânı kısa ve uzun vadede olmak üzere iki safhada ele alınmalıdır. Kısa vadede bir korku ve terör havası yaratıp, mutlak bir çoğunlukla iktidarı ele geçirmek amacını güdüyorlar. Uzun vadede ise içerde karanlık bir dikta rejimi kurarak memleketi yabancı ve onlara ortak yerli sermayenin mutlak sömürücüsüne teslim etmeyi plânlıyorlar. Her iki safhanın da tam bir başarısızlığa uğrayacağını memleketteki sosyal sınıfların ve demokratik kuvvetlerin durumuna bakarak kesinlikle söyleyebiliriz. Memleketin emekçi halkı: İşçileri, köylüleri, esnaf ve zanaatkarları her gün bilinçlenmekte ve kendi haklarına sahip çıkmaktadırlar. Onlarla kader birliği yapan Atatürkçü toplumcu aydınlar Anayasayı uygulamakta kararlıdır. Nihayet en önemlisi, bu kitlelerin öncüsü Türkiye İşçi Partisinin varlığı ve onun doğru bir politika gütmesidir. Türkiye İşçi Partisi emekçi halkın haklarını, demokratik düzeni ve Anayasayı savunmada doğru, kararlı ve tâvissiz politikasıyla memlekette faşist bir idarenin kurulmasına en büyük engeldir.

T ürkiye İşçi Partisi kurulduğu günden beri açık ve kapalı her türlü tertip ve saldırılara hedef olmaktadır. Şüphesiz emekçi halkımızın örgütlenmesine ve kendi dâvalarına sahip çıkmasına yerli ve yabancı sermaye çevreleri seyirci kalamazdı. Bu hareketi daha beşikte iken boğmak için çeşitli tertip ve oyunlara girişmişlerdi. C.H.P. hükümetleri zamanında bu oyun ve tertipler çok daha ince taktiklerle uygulanıyordu. C.H.P. bilinen inceliğiyle A.P. gibi kaba ve zor kuvveti kullanmaktan ziyade, bölücü dağıtıcı ve partiyi yozlaştırıcı bir siyaset izliyordu. Bunlar gayet ustaca uygulanan ve partiyi içerden yıkmayı amaç edinen C.H.P. ne yarasız oyunlardı. Bunlar belki bugünkü kadar geniş halk kitleleri tarafından duyulmuyordu. Esasen C.H.P. bunları duyuracak kadar da acemi değildi. Fakat bu oyunlar herhalde bugünkü saldırılardan çok daha tehlikeliydi. O zaman parti daha genç ve C.H.P. nin tertipleri dağıtıcıydı. Oysa bugün parti daha güçlü ve AP nin saldırıları birleştirici niteliktedir. Türkiye İşçi Partisi doğru ve tâvissiz politikasıyla daha beşikte iken boğulmaktan kurtulmuş ve bu çeşit badireleri atlatarak bugünkü durumuna gelmiştir.

B u gün de Türkiye İşçi Partisi AP nin kaba saldırılarıyla birlikte CHP nin gene ince bir oyunuyla karşı karşıya bulunuyor. Esasında Türkiye İşçi Partisinin sermayeye dayanmadan te-

şekküllü ve üçüncü büyük parti olarak örgütlenmesi CHP ve AP yi birlikte telâşlandırmıştır. Çünkü bu parti «tahterevallî» oyununu bozmuştur. İşte seçimler arifesinde CHP ile AP nin tutumları bu açıdan değerlendirmek gerekmektedir. CHP memleketimizde Amerikanvari iki partili rejimin daimi özlemi içinde bulunmuştur. Onun için tahterevallî oyununu bozan üçüncü partiyi, yani Türkiye İşçi Partisini yutmak veya kanalize etmek devamlı amacıdır. Onun için toplumculuk akımından yozlaştırmak için her çareye başvuran CHP bugün Türkiye İşçi Partisine karşı himayekar gösterilmek istenerek sol akımın önderliğini ele geçirmeye çalışıyor. Eğer bugün CHP faşizme karşı bazı kıpırdanmalar gösteriyorsa bu bizzat kendisini tehlikede hissetmesinden dolayıdır. Şimdiye kadar Türkiye İşçi Partisinin bu tehlikeyi haber veren bütün uyarılarına kendisine dokunmadığı sürece seyirci kalmıştır. Halâ da bu tehlikeyle ancak kendisini ilgilendirdiği zaman meşgul olmaktadır. Böylece çifte bir tutum takınarak Türkiye İşçi Partisinin oylarını kendisine aktarmak istemektedir. Seçimler yaklaştıkça CHP, AP ile Türkiye İşçi Partisini iki aşırı ucun temsilcisi olarak göstermeyi tasarlamaktadır. Ayrıca AP nin Türkiye İşçi Partisine kaba kuvvetle saldırırken CHP yi de «komünistlik»le itham etmesi ve bunları «aynı cephede» göstermeye çalışması, CHP nin bu oyununa hizmet etmektedir. Türkiye İşçi Partisi hiç bir partinin uydusu değildir. Ve Türkiye İşçi Partisi ile CHP arasında bilhassa böyle bir seçim öncesinde görülmemiş, ortak noktaları tesbit edilmemiş herhangi bir cephe birliği söz konusu değildir. Asıl ve devamlı cephe birliği CHP ile AP arasındadır. Dört yıllık süredeki tutumları ve son defa Toprak Kanunu ve Petrol Kanunu gibi konular bu işbirliğinin açık delilleridir. Partilerin gerçek kişiliğini ve tutumlarını sınıfsal karakterleri tâyin eder. AP ve CHP hâkim sermayeci sınıfların partileridir. Şüphesiz bunlar arasında da dayandıkları sınıfların çeşitli tabakalarına göre çıkar ayrılıkları olabilir. Esasen bunlar arasındaki çatışma da bu yüzdendir. Oysa Türkiye İşçi Partisi emekçi sınıfların partisidir. Bu açık gerçeği bugün hatırlamakta fayda vardır. Çünkü seçim oyunlarına kapılıp sadece AP yi hedef almak ve CHP ni tamamen bir yana bırakmak Türkiye İşçi Partisinin oylarının CHP ne kaymasına sebep olur. Bunun için partiler arasındaki esas çelişkiyi unutmak ve AP ile CHP yi halka birlikte tanıtmak gerekiyor. Bu sayede önümüzdeki seçimlerden sonra emekçi halkımızın sesi Büyük Meclis'ten daha gür duyulacak ve hakları daha iyi savunulacaktır.

YABANCI SERMAYE VE DEMOKRATİK DÜZEN

İkinci Cihan Savaşından sonra eski İngiliz ve Fransız sömürgeciligi, uyanan halkların kurtuluş hareketleriyle yıkılıyordu. Savaşın ve kurtuluş hareketlerinin bir sonucu olarak İngiliz ve Fransız emperyalizmi, gelişen ve savaş esnasında daha da güçlenen Amerikan emperyalizmi karşısında ikinci plâna düşüyordu. Böylece Amerika, 1940 lara kadar başlıca Güney Amerika'dan ibaret olan nüfuz bölgesini, savaştan sonra bütün dünyaya teşmil etme imkânlarına kavuşuyordu. Sosyalist ekonomiyi kabul etmiş ülkelerin artmış olması sebebiyle daralan dünyada kurtuluş hareketlerini yapmış olan ülkelerle, kurtuluşlarını tamamlamakta olan ülkelerden sosyalist ekonomiye geçememiş olanlar Amerika'nın ilk hedefini teşkil ediyordu. Amerika bu ülkelerde emperyalizme özgü, askeri paktlarla bağlayan harpçi politikasını ve sermaye ihracını sağlayan ekonomik yardım politikasını uyguladı. Bu harekette Amerikanın diğer eski emperyalist devletlerden ayrı olarak getirmek zorunda kaldığı yenilik, bu yeni sömürgelerini veya yarı sömürgelerini, Amerikan sermayesine ortak bir sermayedar sınıf yaratmak ve bu sınıfın aracılığı ile idare etmek olmuştur. Amerika, İngiliz ve Fransız emperyalizminin umumi valilik ve buna bağlı yabancı sömürge idaresi ile işgal ordusu gibi sömürge bürokrasisine son veriyordu. Bunun yerine, Amerika'da da devleti elinde bulunduran mali sermayeye ortak yerli bir işbirlikçi sınıfın yarı sömürge memlekette yaratılıp iktidara gelmesi yolları aranıyordu. Amerikaya bağlı ve hayran bir aydın tabaka yetiştirilecek, memleketin gerici akımları desteklenecek ve örgütlenmeleri sağlanacak ve bütün bunların yardımıyla işbirlikçi sınıfın iktidarı sağlanacak ve devam ettirilecekti. Bu suretle, yarı sömürge memleket bizzat yerli unsurların aracılığı ile Amerikanın kontrolüne girmiş olacaktı.

Toprak ağalarının 1947 de C.H.P. içinde bizzat iktidara gelmeleriyle köklü bir değişikliğe uğrayan dış politikamızla, memleketimizin Amerika'nın kontrolü altına girmesi sağlanıyordu. 1947 denberi yapılan bütün pakt ve antlaşmalar ve bu antlaşmalara göre memleketimizde kurulan ekonomik ve kültürel kurumlar, Amerika'nın kendi yarı

sömürgelerindeki genel politikasının bizdeki uygulama şekilleri olmuştur. 1947 denberi gelişen işbirlikçi sınıfın aracılığı ile iç ve dış politikamız, savunmamız, ekonomimiz ve kültürümüz Amerika'nın kontrolü altına girmiştir. En kesif şekilde A.P. de temsil edilen bu işbirlikçi sınıfın politika hayatımızdaki tutumunu, bundan böyle Amerika'nın memleketimizdeki çıkarları açısından değerlendirmek gerektiği gerçeği ortaya çıkmış bulunuyor.

Amerika yarı sömürgelerinde, sömürme düzenine karşı gelen vatansever kuvvetleri taktik olarak «aşırı solculuk»la ve «komünistlik»le suçlar. Amerikan çıkarlarına, ılımlı dahi olsa, gölge düşürebilecek her eğilime bu şekilde savaş açar. Guatemala'da Juan José Arevalo, Dominik'te Juan Boch, Brezilya'da Guları ve daha birçok politikacılar bizdeki deyimle «orta yol»a mensup olmalarına karşılık, Amerikan Gizli Casusluk Teşkilâtı CIA ve yerli işbirlikçi çevreler tarafından «aşırı solculuk»la suçlanarak, zaman ve zemine uygun hazırlanmış darbelerle yerlerini işbirlikçilere bırakmışlardır. Bizde de «orta yolcu» C.H.P. hükümetinin iktidardan düşülüşü ve yerine gelen iktidarın rengi, yarı sömürge durumumuzun diğer yarı sömürgelerle benzerliğini bir defa daha ortaya koymuştur.

Bu açıdan, AP. nin önümüzdeki seçimlerde, % 50 nin üstünde oy sağlayabilmek için iktidara geldiği ve bu amaca uygun bir politikayı uygulayacağı son bir aylık olaylarla kesinleşmiş bulunuyor. Yabancı sermayenin ve ortaklarının bu seçimlerde başa geçmeleri, emekçi halkımızın uyanmasıyla tehlikeye giren muazzam çıkarlarının istikbali için elzem bir hal almıştır. Bundan dolayı AP Genel Başkanı İşçi Partisi ile CHP ye birlikte saldırıya geçmiş ve faşist kuvvetleri Anayasa dışı saldırılara davet etmiştir. Nitekim, «Biz aşırı sol cereyanlarla mücadeleye kararlıyız. Bir memleketinde herşeyi hükümetlerden bek-

lemek zamanı geçmiştir. Bununla demek istiyorum ki, Türk Milleti uyanık olunuz... Karşımızda mukavim bir cephe vardır. Mücadelemiz bu cephe ile olacaktır.» diyerek Süleyman Demirel, Amerikanın çıkarlarını savunmak için herşeyin hükmüden beklenemeyeceğini ve bu uğurda çeşitli faşist derneklere ihtiyaç duyulacağını ilân ediyor. Ayrıca, Karadeniz seyahatinde birlikte çatığı Türkiye İşçi Partisi ile CHP yi «mukavim bir cephe» olarak nitelendiriyor.

Geçtiğimiz ayın olaylarının da gösterdiği gibi, AP şimdilik bu taarruzunda Türkiye İşçi Partisi'ne kaba kuvvet ile, CHP ye ise sözle saldırıyı tercih etmiş görünüyor. Bu durumu, bazı CHP çevrelerinin Türkiye İşçi Partisinin küçük, CHP nin ise büyük parti olmasıyla yorumlamalarını Anayasa düzeninin korunması mülâhazaları bir yana, bu partinin Uşak, Topkapı v.b. olayları hatırlamamak isteğiyle anlamak kabildir. Gerçekte, Türkiye İşçi Partisi teşkilâtlandığı il sayısı ve kayıtlı üye sayısı ile bugün üçüncü büyük parti olmuştur. Bu durum ve sömürülenlerin sömürücülerden bağımsız olarak Büyük Meclis'te temsil olunmaları ve böylece sömürücü hükim çevrelerin Meclis'teki tekellerinin son bulması sadece yabancı sermaye çevrelerini kaygılandırmakla kalmamış, fakat yerli sermaye çevrelerini de telaşa düşürmüştür. Bundan dolayı, Türkiye İşçi Partisine yapılan saldırı şiddeti, bu partinin küçüklüğü sebebiyle olmayıp, daha çok üçüncü büyük parti durumuna gelmiş olmasının tabii diyebileceğimiz bir sonucudur. Demokratik Anayasa düzenimizin Türkiye İşçi Partisi tarafından böylesine samimiyetle savunulması, şüphesiz yabancı ve yerli sermaye çevrelerini, faşist milisleri harekete geçirmeğe yöneltecektir. CHP li sermaye çevrelerinin ise bu saldırılara seyirci kalması aynı şekilde tabii bir haldir.

Akhisar, Türk-İş ve Bursa saldırılarında Türkiye İşçi Partisi'nin tek hedef olarak alınması ve bütün bu saldırıların tertipçilerine geri tepmesi politika hayatımızın yeni bir görünüşü olmuştur. Bu saldırıların doğrudan doğruya Türkiye İşçi Partisi'ni kuvvetlendirdiği, üyelerinin bilinç ve tecrübelerini artırdığı ve her seferinde partiyi halk kütlelerine daha fazla tanıttığı ve kaynaştırdığı herkeşce kabul edilen bir gerçektir. Bununla beraber, Türkiye İşçi Partisi tarafından yönetilen toplumsal akım için, A.P. nin bu saldırılarının gözden kaçırılmaması gereken bir tehlikeyi de kapsadığını unutmamak gerekir. O da, toplumsularımızın yalnız A.P. yi hedef alarak karşı saldırıda bulunmağa zorlamaları tehlikelidir. Böyle bir yanlış tutumdan objektif olarak yararlanacak olan parti C.H.P. dir. Yukarıda Süleyman Demirel'in beyanında da gördüğümüz gibi, Türkiye İşçi Partisi ve C.H.P. «mukavim bir cephe» olarak nitelendirilmektedir. Ve AP. nin

saldırısını bu iki partiye doğrultmuş olması âdetâ bu iki parti arasında tabii bir ittifak havası meydana getirmiştir. Gerçekte, karşı saldırı birlikte ve anlaşmalı olarak yapılmamakta, olayların da zorlamasıyla yalnız Türkiye İşçi Partisi tarafından yapılmaktadır. Üç aydan beri şiddetlenerek devam eden ve daha da şiddetleneceği anlaşılan AP saldırılarını, C.H.P. geri çekilerek ve mümkün merteye Türkiye İşçi Partisi'ne tevcih ederek karşılamayı tercih etmiştir. C.H.P. nin çıkışları, kendine bağlı kütleleri uyanık ve hazır tutmaktan ileri gitmemiştir. C.H.P. ağırbaşlı, temkinli ve sabırlı bir politika uygulamaktadır. Yabancı sermaye ve ortakları tarafından Anayasa düzeninin açıkça çiğnendiği bugünlerde, görünüşte Anayasa'ya sahip çıkan C.H.P. nin susması bazı aydın çevreleri hayrette bırakmıştır. C.H.P. Genel Başkanı bu çevrelere «ne kadar sabrederiz bilmiyoruz» diyerek cevap vermek ihtiyacını dahi duymuştur. A.P. nin Karadeniz saldırısında Türkiye İşçi Partisi ile birlikte suçlanan C.H.P. nin bu sükûnutunun amacı nedir acaba? Toplumcu aydınlarımızın bu soru üzerine eğilmeleri, memleketimizde toplumsal akımın geleceği için özellikle bu seçim öncesine, hayati bir önemi haizdir.

Kanımızca C.H.P. nin, Akhisar, Türk-İş, Bursa ve diğer faşist saldırılar esnasında Anayasa düzenine sahip çıkmamasındaki amacı, seçimlere kadar A.P. ile Türkiye İşçi Partisini başbaşa vuruşmağa bırakıp, bu iki partiyi birlikte halkın gözünden düşürmek ve kendinin bu «aşırı uçlara» karşı bir denge ve itidal partisi olduğunu kabul ettirerek seçimlerde parsayı toplamaktır. C.H.P. nin bu taktiğini uygulamada gösterdiği titizliği ve inadı takdir etmek için, üçüncü koalisyon hükümetinin düşürülme şartlarını ve buna karşı C.H.P. nin açıkça resmen hiç bir tepki göstermediğini, rakibi A.P. nin dış desteğini açıklamadığını, faşist milislerin dış desteğini kamu oyunundan gizlediğini hatırlamak yeter. Aynı açıdan, üçüncü koalisyonun son günlerinden beri C.H.P. nin «aşırı akımlarla mücadele» sloganını yayması ve işleme, A.P. ile Türkiye İşçi Partisini seçimlerde suçlamak için gerekli zemini hazırlamak amacıyla olduğu izah edilebilir. Esasen CHP yöneticileri şimdiden bu zemini hazırlamakla görevli bulunuyorlar. Cihat Baban Ulus'ta şöyle yazıyor: «Eğer iyi niyetli Türk vatandaşı, memleketin sokak kavgalarıyla huzursuz kalmasını istemiyorsa, eğer bu memleketin hürriyet içinde kalkınmaya ulaştırılmak istiyor ve bu yurda Slav emperyalizminin öncüsü olan komünizmin girmesine gönüllü razı olmuyorsa, yapacağı şey bu seçimlerde Halk Partisini desteklemektir.» (Ulus, 7 Temmuz 1965). Olayların cilvesine bakınız ki, A.P. de aynı üslûpla C.H.P. yi hedef almış bulunuyor. Turhan Feyzioğlu'da «Gerçekte herkes bilmelidir ki, bir aşırılık öteki uçtaki aş-

rılığı besler... A.P. nin iktidara gelmesiyle karşı ucun faaliyetleri durmaz ve durmamıştır. Aksine bir gelişme vardır.» (Ulus, 5 Temmuz 1965) diyerek, A.P. ile Türkiye İşçi Partisini birbirini besleyen iki aşırılık olarak tanııyor. Nihayet, Amerikanın memleketimizde giriştiği tertipleri açıklamaktan titizlikle kaçınan C.H.P. nin bu tutumunu yarı resmi Akis şöyle izah ediyor: «Türkiyeyi bir yarı sömürge, hatta Amerikalı emperyalistlerce kanı emilen bir tam sömürge gibi gösterme çabaları, «Kahrolsun Emperyalizm», «Kahrolsun Kapitalizm» levhaları ve sayhaları elbette ki bir komünist kampanyanın unsurlarıdır.» (Akis, 17 Temmuz 1965).

Görülüyor ki C.H.P. ile Türkiye İşçi Partisini aynı cephe içinde görme ve gösterme çabaları, A.P. ve yabancı sermaye çevrelerinin bir seçim taktiği ile bazı romantik toplumcuların bir yakıştırmasından ibarettir. Asıl ortak cephe A.P. ile C.H.P. arasında dün olduğu gibi bugün de kurulu olan cephe. Seçimler öncesinde, yazar, düşünür, partili ve partisiz bütün toplumcularımızın, toplumcu partinin selâmeti ve seçimlerdeki başarısı için A.P. ile C.H.P. ni birlikte ele almalarının hayati önemi buradadır.

Anayasanın kabulünün yıldönümünde, Anayasa düzenine açıkça saldıran A.P. ile üç buçuk yıllık iktidarı zamanında Anayasaya aykırı kanunları yürürlükte tutarak veya yenilerini çıkararak Anayasayı uygulamayan muhalefet toplumcusu C.H.P. ni birlikte hatırlamamız gerekir.

Akhisar, Kozlu, Bursa ve benzeri olaylarda Anayasaya açıkça saldıran A.P. yanında, bu olayları protesto etmeyen, Meclise getirmeyen ve bu olayların yabancı destekleyicilerini kamu oyuna tanıtmayan C.H.P. ni birlikte hatırlamamız gerekir.

Türkiye İşçi Partisi bugün A.P. nin kaba kuvvetine ve C.H.P. nin ince hesaplarına karşı koyacak güçtedir. Problem, seçimler öncesinde bütün toplumcuların kendi güçlerinin bilincine ererek, sermayeye karşı verecekleri çetin savaşta sermayenin iki temsilcisi C.H.P. ve A.P. ni birlikte ele almasını bilmeleridir. Aksi halde, yalnız A.P. ne karşı çıkmak ve yabancı sermayeye karşı ımlı tutumuyla ve yabancı sermayenin tertiplerine karşı susuşlarıyla tanınan muhalefet toplumcusu C.H.P. ne tâviz tanımak, toplumcu akımı hiç te lâyük olmadığı halde, C.H.P. nin liderliğine terketmek olur.

T. İ. P. GENEL BAŞKAN I M. ALİ AYBAR'IN YENİ BAKANLARLA İLGİLİ DEMECİ

Seçim dönemi için atanan yeni üç bakan Anayasa'nın aradığı nitelikte değildir. Anayasa seçim döneminde önemi daha da artan İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığının bağımsız ellerde bulunmasını seçimlerin güvenliği bakımından zorunlu saymıştır.

Aysa atanan yeni üç Bakan da AP, MP ile yakın ilişkileri bulunan kimselerdir. Bundan dolayı bu bakanlar Anayasa anlamında «bağımsız» sayılmazlar. Anayasa'nın öngördüğü bağımsız kişilik siyasi hayatın bir muhassalası olmak icabeder. Siyasi partilere hem de tutucu karakterde iki partiye girip çıkmış, böylece politik inançlarını ve yönünü ortaya koymuş kimselerin bu gün hiçbir parti üyesi olmamalarına bakarak «Bağımsız» sayılmaları mümkün değildir.

Anayasa bağımsız bakanlar için bir noktadan tam bağımlılık da aramıştır. O da Anayasa'ya içtenlikle bağlı olmak ve seçim döneminde Anayasa'yı sözü ve özü ile eksiksiz tasta-mam uygulamaktır.

Türkiye İşçi Partisi üç bakanın atanmasından önce Başbakan'ın, seçime katılma hakkını kazanmış muhalefet partilerinin görüşünü almasını, atanmayı buna göre yapmasını istemişti. Böylece bir Anayasa geleneğinin de kurulacağına işaret etmişti. Sayın Başbakan Türkiye İşçi Partisi'nin bu isteğini nazara almakla böyle bir geleneğin kurulmasında kendisine düşecek tarihi ödevi yapmak fırsatını kaçırmıştır.

Bugünkü hükümet işbaşında kaldıkça seçim güvenliği resmi ağızlarda bir propaganda vesilesi olmaktan ileri bir değer taşımamaktadır.

Türkiye İşçi Partisi bu hükümetin bir seçim hükümeti olma niteliğini de tamamen kaybetmiş olduğu inancındadır ve seçimlere yeni bir hükümetle gidilmesini tarihi bir zorunluluk saymaktadır.

Türkiye İşçi Partisi
Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar

DEĞER KANUNU ÜSTÜNE

KENAN SOMER

Değer kanunu, piyasa için üretimin ekonomik kanunudur. Bilindiği gibi, bir malın değeri, onun üretimi için toplumsal bakımdan zorunlu olan çalışmayla belirlenir. Değer kanununa göre, mallar, üretimleri için toplumsal bakımdan zorunlu emek miktarına uygun olarak mübadele edilirler. Başka bir deyişle, piyasada alınıp satılan malların fiyatı, uzun dönemde, onların değerine eşit olur. Demek ki, değer kanunu, fiyatın değere eşit olmasına doğru sürekli bir eğilimin varlığını ifade ediyor.

Bu eğilim, toplumsal çalışma ve üretim araçlarının, ekonominin çeşitli alanları arasındaki dağılımını düzenler. Üretim araçlarının özel mülkiyeti üzerine kurulu mübadele ekonomisinde, mallar birbirinden bağımsız üreticiler tarafından üretilir. Herkes, üretimini kendi çıkarlarına göre düzenler. Bu yüzden, üreticiler arasında rekabet ve mücadele hüküm sürer. Kimse, kendi ürettiği maldan, başka üreticilerin ne kadar ürettiğini bilemez. Yani üretimde tam bir anarşi vardır. Bu anarşi şartları içinde, piyasa aracıyla gerçekleşen değer kanunu, üretimin düzenleyicisi rolünü oynar. Piyasada alınıp satılan malların fiyatları, arz ve taleplerindeki değişmelerin etkisiyle, durmadan dalgalanır ve değerlerinin altına, ya da üstüne doğru sürekli sapmalar gösterir. Bu sapmalar, fiyatın değere eşit olması yönünde işleyen değer kanunun etkisizliğini göstermez. Tersine, değer kanunu ancak bu sapmalar aracıyla gerçekleşebilir. Çünkü üretimin, özel mülkiyet sahiplerince salt kendi çıkarlarına göre ayarlandığı bir toplumda, ancak fiyatlardaki iniş ve çıkışlar, ödenebilir talebe göre, hangi ürünlerin arzında çokluk ya da azlık olduğunu gösterebilir. Böylece, fiyatların değer etrafındaki kendiliğinden dalgalanmaları, üreticileri, şu ya da bu malın üretimini azaltmaya, ya da arttırmaya zorlar. Fiyat değişmelerine göre, üreticiler, fiyatın değerden yüksek olduğu alanlara yönelirler ve fiyatın değerden düşük olduğu alanlarda üretim yapmaktan vazgeçerler.

Değer kanununun işleyişi, üretim güçlerinin gelişmesi üzerinde de etkili olur. Yaygın olandan daha ileri bir tekniği ilk defa uygulayan üreticiler, aynı mali,

toplumsal bakımdan zorunlu olandan daha az bir masrafla üretirler. Ama gene de toplumsal bakımdan zorunlu olan çalışmaya uygun düşen bir fiyatla satarlar. Çünkü piyasada, aynı mal için tek fiyat vardır ve bu fiyat, toplumsal bakımdan zorunlu olan çalışmanın fonksiyonudur.

Böylece, bazı üreticiler, açıktan para kazanarak zenginleşir. Bu durum, öbür yöneticileri de, teknik yönden kendi işletmelerini yenileştirmeye teşvik eder. Bunun sonucu, kişisel çıkarlarından başka hiçbir şey düşünmeyen tek tek üreticilerin dağınık eylemleriyle teknik ilerler, toplumun üretici güçleri gelişir.

Ama dikkat edilirse, değer kanununun üretim güçlerinin gelişmesi üzerindeki etkisinin, mübadele ekonomisi çerçevesinde, çelişik bir nitelik taşıdığı da farkedilir. Çünkü, daha ileri bir tekniği ilk defa uygulayan her üretici, bundan sağladığı çıkarı korumak bakımından, bu tekniğin toplum içinde yayılmasına engel olmak için her şeyi yapabilir. Genel olarak, üreticiler için, toplumda yaygın bulunan tekniğin, kendi kullandıkları teknikten geri kalmasında çıkar vardır. Bu yüzden, rekabet ve üretimdeki anarşi dolayısıyla, mübadele ekonomisi çerçevesinde toplumsal çalışmanın ve üretim araçlarının çeşitli alanlara dağılışı ve üretim güçlerindeki gelişme, büyük kayıplar bahasına gerçekleşir ve üretim güçleri geliştikçe, bu ekonomideki çelişmeler de sürekli olarak artar.

Kapitalist ilişkilerin doğuşu ve gelişmesi, değer kanununun işleyişine bağlıdır. Toplumsal bakımdan zorunlu olan çalışmaya göre, her işletmenin bireysel çalışmasındaki farklılıklar, üreticiler arasındaki ekonomik eşitsizliği artırır. Rekabet, bir malı üretmek için toplumsal bakımdan zorunlu olandan çok bireysel çalışma göstermesi gereken üreticilerin yıkıma uğrıyarak proleterleşmesi, farklı durumda bulunan üreticilerin de zenginleşip kapitalistleşmesi sonucunu verir. Üreticiler arasında sürekli bir farklılaşma görülür. Böylece, değer kanununun işleyişi, mübadele ekonomisi çerçevesinde, basit mübadele üretiminden kapitalist üretime geçmeği sağlar ve artık kapitalist e-

konomiye özgü bir kanun haline gelir. Kapitalizm öncesi dönemde, küçük sanatkâr ve köylülerin basit mübadele üretimi, kapitalizmin başlangıcıdır. Basit mübadele üretimi, üreticinin kişisel çalışmasına dayandığı için, kapitalizmden ayrılır. Ama üretim araçlarının özel mülkiyeti söz konusu olduğu için de, kapitalizmle ortak bir temele sahip demektir. Kapitalist rejimde, emek ürünleri gibi, emek gücü de piyasada alınıp satılan bir mal durumuna gelince, mübadele ekonomisi yaygın, egemen bir nitelik kazanır ve değer kanunu, işleyişi için en uygun alanı, böylece kapitalist rejimin somut koşulları içinde bulur.

Böyle olmakla birlikte, mübadele için bir üretim ve değişim (tedavül) alanı var olduğu ölçüde, değer kanunu, sosyalist rejimde de işler. Ne var ki, sosyalist rejimde bu alan hayli sınırlıdır. Sosyalist rejimde değer kanunu, toplumsal üretimin düzenleyicisi, hiç değilse tek düzenleyicisi rolünü oynayamaz. Bunun böyle olduğu da açıktır. Eğer sosyalist toplumda da değer kanunu toplumsal üretimin tek düzenleyicisi olarak kalsaydı, hafif sanayi kollarının gelişmesine öncelik verilir ve millî ekonomi için çok önemli, ama geçici bir süre için verimli olmayan ağır sanayi kollarının gelişmesi ikinci plânda bırakılırdı. Oysa ki, bütün sosyalist ülkelerde bunun tersi olmuştur. Gene de, günümüzün bütün sosyalist ülkelerinde, birbirine göre geniş ya da dar, mübadele için bir üretim ve değişim alanı olduğu gibi, sosyalist devlet mülkiyetinde bulunan işletmeler arasında da, kelimenin geleneksel anlamıyla, mübadeleler yapılmaktadır.

Değer kanunu, sınırlı bir ölçüde de olsa, günümüzün bütün sosyalist ülkelerinde, fiyatlar aracıyla, düzenleyici bir rol oynamaktadır. Örneğin, kolhoz tipinde bir sosyalist kooperatifin, sosyalist devlete teslim ettiği bir ton pamukla, bir ton buğday için aynı fiyat biçilemez. Çünkü pamuk daha değerlidir. Bunun gibi, buğdayın fiyatı da çok düşük tutulamaz; aksi halde kolhozcuların buğday üretmekte hiçbir çıkarı kalmaz.

Sosyalist düzende değer kanununun işlemesine bağlı bulunan bazı olgular, bazan hattâ bilimsel düzeyde bile, yanlış anlaşılabilenekte, hiç değilse yeterli bir biçimde açıklanamamaktadır. Son zamanlarda, Sovyetler Birliğinde kapitalizme dönüş işaretleri keşfedenler var. Hiçbir bilimsel nitelik taşımayan bu keşfin ciddiye alınması düşünülemez. Ama mübadele ekonomisine özgü ve bu ekonomi çerçevesinde kapitalist üretim ilişkilerini kurup geliştiren bir kanunun, sosyalist ekonomiler içindeki varlık nedenini de açıklamak gerekir. Bu açıklama, yakın zamanlara kadar, sosyalist ekonomilerde iki esaslî sosyalist üretim biçiminin varlığına bağlanıyordu: Devletçi ve kooperatifçi (kolhozcu) üretim biçimleri. Devletçi üretim biçiminde, üretim araçlarının ve üretilen maddelerin mülkiyeti halka aittir; bu tip üretimin hukuki

öznesi halktır. Kooperatifçi üretim biçiminde, üretim araçlarının ve üretilen maddelerin mülkiyeti, bir gruba, kooperatif üyelerine aittir; bu tip üretimin hukuki öznesi, kolhozcu kooperatifidir.

Böylece, değer kanununun varlık nedeni, sosyalist mülkiyetin farklı şekillerinin bir arada bulunmasıyla açıklanmış oluyor. Fakat bununla, aynı sosyalist mülkiyet şekline sahip işletmeler arasındaki değişimlerin, mübadele niteliği taşımaları olgusunun nedeni aydınlatılmıyor. Ya bu değişimlerin gerçek mübadeleler olmadığı söylenecek, ya da bir başka açıklama şekli bulunacaktı. Yakın zamanlara kadar, daha çok birinci yol izlenmişti. Şimdi, ikinci yolda bir çaba gösteriliyor; sosyalist devlet sektörü içinde değer kanununun işleyiş nedeni açıklanmaya çalışılıyor.

Profesör Bettelheim'a göre, mesele, bir malın üretimini için toplumsal bakımdan zorunlu olan zamanı önceden ve doğrudan doğruya ölçebilme olanaklarına bağlıdır. Oysaki, sosyalist ülkelerin hepsinde, bugün üretim güçlerinin erişmiş bulunduğu gelişme aşamasında, bu henüz mümkün değildir. Yani bir malın üretimini için toplumsal bakımdan zorunlu olan zamanı, önceden ve doğrudan doğruya ölçülemez. Sosyalist plânlama bu yolda, ama daha başlangıç durumunda bir çabadır. Bu yüzden, toplumsal bakımdan zorunlu zamanın dolaylı olarak ölçülebilmesi için, değer kanunu, yani mübadele, para, fiyat ve piyasa gibi sosyalizm öncesi dönem kategorileri, kendilerini nesnel (objektif) bakımdan kabul ettiriyorlar. Sosyalist mülkiyetin aynı şekli içinde de olsa, üretim süreçlerinde fiili bir bütünleşme, yani bu süreçler arasında organik bir koordinasyonun kurulabilmesi, üretim güçlerinin gelişme derecesine bağlıdır. Bu gelişme daha yüksek aşamalara vardıkça, çeşitli üretim süreçleri arasındaki organik koordinasyon da genişleyecek ve bu genişleme ölçüsünde mübadele ilişkileri azalacak, böylece değer kanununun işleme alanı daralacaktır. Üretim güçlerindeki gelişme, bütün üretim süreçleri arasında bir bütünlük (integration) kurulmasını, nesnel bakımdan sağlayabilecek bir aşamaya varmadıkça, birbirinden nisbâten bağımsız durumda bulunan ekonomik birimler arasındaki ilişkiler, değer kanununun işleyişiyle, yani para, fiyat, mübadele ve piyasa gibi kategorilerle düzenlenmek zorundadır. Bu bir nesnel zorunluluktur.

Günümüzün sosyalist ülkelerindeki gerçekleri doğru bir biçimde kavrayabilmek için, durmadan gelişen sağlam bir teorik temele yaslanmak gerekiyor. Profesör Bettelheim'ın düşünceleri, bu sağlam temeli her gün geliştiren güçler arasında değerli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, «Değer Kanunu ve Sosyalizmin Kuruluşu» başlıklı yazısını çevirdik. İşte dedikleri :

DEĞER KANUNU VE SOSYALİZMİN KURULUŞU

İncelemek istediğim konu, sosyalizmin kuruluş evresinde değer kanununun rolü, bilindiği gibi, bugün Küba'da çok tartışılıyor. (1) Tabii bu konuyu incelerken, Küba'nın özel durumunu gözden irak etmiyeceğim. Ama genel bir tahılden hareket etmenin zorunlu olduğunu düşünüyorum.

Sosyalist ekonomiler ve piyasa ekonomisi kategorileri :

Açıkçası, bazı genel doğrulardan hareket edeceğim. Konumuzla ilgili olarak ortaya çıkan genel durum şudur: Şimdiye kadar erişmiş olduğu gelişme derecesi ne olursa olsun, bütün sosyalist ülkelerde, bir fiyatlar sistemi aracıyla ifade edilen değer hesabı, öyleyse para ve bu kategorilerle açıkça ilişki halinde bulunan değer üzerinden bir milli muhasebe, bir kredi sistemi ve bir mall sistem gibi (kapitalist ülkelere özgü) piyasa ekonomisi kategorileri yürürlükte.

Ülkeden ülkeye, üretim birimi düzeyinde, fiyatların, paranın, ekonomik hesabın nisbi rolü değişebilir. Ama hepsinde ortak olan temel ölçü, piyasa ekonomisi kategorilerinin varlığı ve bunlardan git-tikçe bilinçli bir şekilde yararlanıldığıdır.

Sosyalist, ya da sosyalizmi kurmaya yönelmiş ekonomiler içinde piyasa ekonomisinin devamı, «kalıntısı» olarak adlandırılabilir bu durumun derinde yatan nedenlerini incelemek, elbette zorunludur.

Çoğunlukla yapılan — yanlış değil, ama bence yetersiz — açıklama, bu kalıntının, sosyalist mülkiyetin çeşitli şekillerinin, (örneğin Sovyetler Birliğinde sosyalist devlet mülkiyeti ile, sosyalist kooperatif mülkiyetin) bir arada varoluşlarına bağlı bulunmasıdır. En makul olarak, Polonya'da ve şimdilik Küba'da, hattâ yüzde 40 kadarı bireysel topraklardan

gelen bazı tarımsal ürünler için Sovyetler Birliğinde olduğu gibi, nisbeten geniş bir bireysel üretim sektörü varolduğu zaman, piyasa ekonomisi kategorilerinin bir kalıntı olarak devamı bakımından, böyle bir açıklama şekli bulunabilir.

Ne var ki, çok yaygın bulunan bu açıklama şekli, sosyalist devlet sektörü içinde piyasa ekonomisi kategorilerinin işleyişi ve değer kanunundan yararlanma söz konusu olunca, bana yetersiz görünüyor.

Buraya kadar yapılmış olan tahlille yetinilirse, piyasa ekonomisi kategorilerinin sosyalist devlet sektörü «çevresindeki», yani bu sektörün, kendi dışında kalan sektörle olan ilişkilerindeki işleyişi, bir noktaya kadar anlaşılabilir; ama aynı kategorilerin sosyalist sektörün «içindeki» işleyişi güç anlaşılır.

Bu noktada, çoğunlukla, sosyalist devlet sektörü içinde «hakiki» piyasa ekonomisi kategorilerinin değil, «sözde» piyasa ekonomisi kategorilerinin var olma kabul ediliyor. Başka bir deyişle, (Buharin'in kullanmış olduğu bir formüle göre) sosyalist devlet sektörü, bir «tek devlet tröstü» sayılıyor ve bu sektörün içinde ürünlerin elden ele geçebildiği, ama mübadele edilmediği düşünülüyor. Bu sektör içinde ancak bir «sözde piyasa», «sözde mübadele», «sözde fiyat», v.s. varolabilir. Yani, piyasa ekonomisi kategorileri, öyleyse değer kanunu, gerçekte sosyalist devlet sektörü içinde işlemez. Böyle olunca, «sözde piyasa ekonomisi kategorileri», gerçek bir toplumsal-ekonomik özden yoksun boş kalıplardan başka bir şey olamaz. Bu kalıplardan pratik nedenlerle yararlanılır. Yani, bir kolaylık sağlayıp sağlamadıklarına göre, ya da ekonomik olmayan ölçülerle, az çok keyfi bir biçimde, kullanılabilir ya da kullanılmazlar.

Bence bu, sorun'un gerçekçi olmayan bir biçimde konuluşudur ve tehlikeli pratik sonuçlara götürülebilir.

Herşeyden önce, «sözde piyasa ekonomisi kategorilerinin», gerçek bir toplumsal-ekonomik özden yoksun kalıpların ne gibi bir yararı olabileceğini sormamız gerekir.

Eğer bu kalıplar gerçekten içi boş şeylerse, eğer hâlâ çeşitli ürünlerin üretimi için toplumsal bakımdan gerekli olan zamanı ifade etmiyorlarsa, eğer çalışma zamanının ve ürünlerin üleşimi için zorunlu değilseler, bu kategorilerin kullanılması hiçbir «kolaylık» sağlamaz. Hattâ aslolanı, yani toplumsal bakımdan zorunlu çalışma zamanını kavramayı büsbütün güçleştirir.

(1) Bu yazı, 1963 yılında Havana Üniversitesinde verilen bir konferansın metnidir. - K.S.

Piyasa ekonomisi kategorilerinin zorunlu rolü :

Asıl mesele şudur: Üretim güçlerinin bugünkü gelişme aşamasında, üretim güçlerinin sosyalizasyonunun bugün ulaştığı bulunduğu aşamada, toplumsal bakımdan zorunlu çalışma zamanı (bu terimin bütün anlamıyla) henüz **doğrudan doğruya** tam olarak ölçülememektedir. İşte bu yüzden, toplumsal bakımdan zorunlu zamanı **dolaylı yoldan** ölçmek için, piyasa ekonomisi kategorileri, tek ölçü aracı olarak, kendilerini **objektif (nesnel)** bakımdan kabul ettiriyorlar.

Toplumsal bakımdan zorunlu çalışma zamanı, doğrudan doğruya, hattâ **ex post** (sonradan) henüz çok kaba bir şekilde ölçülebildiğine göre, **ex ante** (önceden) bütüncül ölçülemez durumda demektir.

Sosyalist plânlama, toplumun çeşitli üretim kol-larına ayırması gereken çalışma zamanını ve üretilen her birimin toplumsal maliyetinin ne olması gerektiğini önceden hesaplamak için, insanlığın giriştiği ilk çabadır.

Üretim araçlarının toplumsal mülkiyetini şart koşan bu çaba, üretim güçlerinin gittikçe artan toplumsal karakteri ve çeşitli ekonomi dalları arasındaki sıkılaştıran karşılıklı bağımlık tarafından, zorunlu bir duruma getirilmiştir. Ama gene de başlangıç hâlinde; çünkü, ekonominin bütün dallarındaki üretim güçleri eşit bir biçimde gelişmemiştir, aralarında büyük eşitsizlikler vardır. Yani bazı üretim kol-ları, toplumsal ve teknik yönlerden, henüz az gelişmiş karakterdedir.

Toplumun üretim güçlerine egemenliği ve ekonomik yönetim :

İşte bu **objektif** durumun sonucudur ki, bizzat sosyalist devlet sektörünün içinde, hattâ **millileştiril-miş** üretim araçları bile, toplum tarafından tam bir egemenlik altına alınmış olma anlamında, henüz tamamen toplumsallaştırılmış değildir. Üretim araçlarının toplum tarafından tam bir egemenlik altına alınmış olmasının anlamı, toplumun bunları **en etkili bir biçimde merkezî bir yönetimle kullanacak yetenekte** olabilmesidir.

Bu noktaya özellikle dikkat etmek gerekir. Gerçek şudur ki, üretim güçlerinin bugünkü durumunda, plân tarafından tesbit edilmiş hedefler çerçevesinde, mevcut kaynakların, bu kaynaklardan azami verimi sağlamak bakımından, merkezî bir biçimde tahsisi imkânsızdır. Plân, iki türlü ekonomik karar arasında ayırım yapmak zorundadır :

1) Millî ekonomik plânlamaya bağlı olarak merkezden alınan ekonomik kararlar;

2) Günlük ekonomik yönetime bağlı olarak çeşitli yerlerde alınan ekonomik kararlar.

Ekonomik plânlamayla, günlük ekonomik yönetim arasında bir ayırım yapmak, gerçekte, üretim güçlerinin bugünkü gelişme aşamasında, insanların doğaya egemen olma süreciyle, genişletilmiş ekonomik tekrar-üretim sürecinin, henüz birbirinden ayrı iki süreç olduklarını kabul etmek demektir. Bu da, sosyalist devlet sektörü içinde, nesnel olarak birbirinden az çok bağımsız üretim merkezlerinin varlığını kabul etmek anlamına gelir.

Anlaşıldığı gibi, üretim araçları (ve bu üretim araçlarıyla elde edilen ürünler) üzerindeki sosyalist devlet mülkiyet hakkının birliği altında, çeşitli «**üretim birimleri**» düzeyinde, ilkel temellük şekilleri varlıklarını sürdürüyorlar. Aynı üretim araçları üzerinde, çeşitli mülkiyet biçimlerinin üstüste varlığı, üretim güçlerindeki belirli bir gelişme derecesine uygun düşen somut üretim ilişkilerinin hukukî ifadesinden başka bir şey değildir.

İşte, bizzat sosyalist devlet sektörünün içindeki bu nesnel bakımdan zorunlu, çeşitli mülkiyet şekillerinin üstüste bir arada varoluşudur ki, sosyalist sektör içinde hakikî mübadelelerin olabileceğini ve olması gerektiğini izah ediyor. Dolayısıyla, sosyalist ekonomilerde de, piyasa ekonomisi kategorilerinin gerçek bir toplumsal-ekonomik öze sahip oldukları, «**sözde kategoriler**» olmadıkları anlaşılıyor.

Bu teorik vargı'dan, birçok pratik sonuç çıkarılabilir. İşte birkaçı:

Sosyalist sektörün iç örgütlenmesi :

Buraya kadar söylenenlerden, sosyalist sektörün tamamen nesnel olarak belirlenmiş kriterlere göre örgütlenmesi gerektiği sonucu çıkıyor. Etkili olmak için, bu örgütlenmenin, üretim güçlerinin gelişme düzeyiyle ve buna uygun düşen üretim ilişkileriyle uyumlu olması gerekir.

Bu, üretim ilişkileriyle, üretim güçlerinin gelişmesi arasındaki zorunlu uygunluk kanununun özel bir gerekliliğidir.

Daha açıkçası, sosyalist sektörün iç örgütlenmesi, ancak, bazı üretim araçları ya da bazı ürünlerden yararlanabilmek, bunlara sahip olmak hukukî iktidarı, bu üretim araçları, ya da bu ürünlerden, yaptığının tam bir bilincine sahip olarak, **gerçekten yararlanabilmek yeteneği** ile birleşirse, etkili olur. Bu etkililik, hukukî özne ile ekonomik öznenin tip-tip birleşmesine dayanıyor.

Bazı üretim araçları, ya da bazı ürünlerden yaptığının tam bir bilincine vararak gerçekten yararlanabilmek yeteneğinin ortaya çıkacağı toplumsal düzey, belirli bir anda, insanların «iyi niyet» ine değil, üretim güçlerinin gelişmesine bağlıdır.

Hukuki iktidarla fiili yetenek tıpatıp birleşmediği zaman, gerçekleşen üretim ve dağılım süreciyle, fiili yararlanma yeteneğine sahip olmadan, bunun hukuki iktidarına sahip olanların gerçekleşmesini istediği süreç, birbirinden farklı olur. Bu ayrılma, ekonomiyi yöneten kişiler için, ekonomik sürecin gerçek yönetiminde bir yetersizlik sebebi olur ve bunun sonucu, genel olarak, bir takım düzenleyici tedbirler alınır; böylece bürokrasi makinesi büyüdükçe büyür. Bu zararlı olaylar, biçimsel hukuki çerçeve ile, gerçek üretim ilişkileri arasındaki boşluğu doldurmak için gösterilen boşuna çabalara bağlıdır. Gerçek üretim ilişkileri, biçimsel hukuki çerçeveyi tam olarak dolduramamaktadır.

Böyle ele alınınca, sosyalist sektörün iç örgütlenmesi sorunu ve sosyalist mülkiyetin çeşitli biçimleri, bütün anlamını kazanıyor.

Örneğin, Sovyetler Birliğinde, sosyalist mülkiyetin kolhozcu biçimi, kolhozların sahip olduğu üretim güçlerinin gelişme düzeyine, sosyalist mülkiyetin devletçi biçiminden daha iyi uymaktadır. Bunun anlamı şudur: Bu güçlerin hâlen erişmiş bulunduğu gelişme düzeyinde, üretim sürecinin sosyalizasyonu kolhozcu çerçeve içinde daha gerçek bir durum almıştır. Eğer bu üretim güçlerinin mülkiyeti devlete verilmiş olsaydı, üretim sürecinin sosyalizasyonu bu derecede gerçekleşemezdi. Çünkü, bu takdirde, devlet, bugünkü duruma göre ancak mahallinde yönetilip denetlenebilecek bir üretim sürecini, ya az çok merkezi bir şekilde yönetmek zorunda kalacak, ya da, karar alma yetkisiyle donatıldığı bir müdürü, bu kolhoz topluluğu ve organlarınıca yapılan işleri yapmakla görevlendirecektir. Gerçekten, bugün kolhozların sahip olduğu üretim güçlerinin mülkiyeti devlete geçirilseydi, böyle bir transfer, sosyalizasyonun gerilemesi sonucunu verebilirdi. Yani üretim süreci üzerinde, topluluğun denetimini artmaz, azalır. Çünkü bugünkü durumda, bütün bir toplumun kolhozcu tipte bir üretim birimi müdürü üzerinde yapabileceği denetim, gerçekte son derecede sınırlıdır.

Böylece, devlet mülkiyeti gözetilerek, sosyalist mülkiyetin «üstün» biçimlerinden söz edilmesi, (bu mülkiyet biçimi için henüz yeteri kadar olgunlaşmamış üretim süreçleri bakımından) sadece ve sadece tarihsel bir anlam taşımaktadır. Üretim güçlerinin bugünkü gelişme düzeyinde, bu hemen olacak bir şey değildir. İşte bu yüzden, şimdilik «aşağı» denilen mülkiyet şekillerinin muhafazası zorunludur. Öyleyse bu mülkiyet şekillerinin varlığı, bazan düşü-

nüldüğü gibi, köylülerin «muhafazakar zihniyeti» ile değil, somut üretim ilişkileri gerçeği ile doğrulanmaktadır.

Ekonomik özne ve hukuki özne :

Üretim sürecinin ve bunun yönetiminin sosyalizasyonunu geliştirmek bakımından, hukuki ve ekonomik özneler arasında mümkün olduğu kadar tam bir uygunluk zorunludur. Hukuki özneler, bazı üretim araçları ve bazı ürünlere tasarruf etme hukuki iktidarına sahip olanlardır. Ekonomik özneler, bu üretim araçları ve ürünlere fiilen tasarruf etme yeteneğine gerçekten sahip olanlar, yani bundan yararlananlardır. Çünkü, pratik olarak bu araç ve ürünleri denetlerler. Bu durum, yani hukuki ve ekonomik özneler arasındaki birlik zorunluluğu, eskiden merkezden yönetilen birçok sanayi işletmesinin, Çin devleti tarafından Halk Komünlerine verilmesinin, üretimin sosyalizasyonu bakımından bir gerileme değil, bir ilerleme olduğunu yeteri kadar izah eder. Gerçekte söz konusu olan, daima, bazı üretim süreçlerini yönetmede hangi tip topluluğun en etkili olduğudur. Bunu belirleyen, o üretim süreçleri içinde kullanılan üretim güçlerinin durumudur.

Öyleyse, bazı üretim araçlarına, ya da bazı ürünlere tasarruf etmek hukuki iktidarının dağılımı, bu durum göz önünde tutularak yapılmalıdır. (Örneğin, bu iktidar, devlet gücünün çeşitli örgütleri arasında, çeşitli mahalli ya da merkezi karar örgütleri arasında, idari ya da salt ekonomik karar örgütleri arasında dağıtılabilir).

Bu durum, sosyalist sektörün iç yapısındaki ilerleyici dönüşümlerin, üretim güçleri ve üretim ilişkilerindeki gelişmelere bağlı olarak gerçekleşmesi zorunluluğunun anlaşılmasını sağlar. Daha açıkçası, üretim güçlerinin artan sosyalizasyonu, ekonomide artan bir bütünlük (integration), öyleyse, toplumsal bakımdan zorunlu çalışma zamanının gittikçe daha doğrudan doğruya bir biçimde ölçülmesini sağlar. Bunun sonucu, plânlamada bir ilerleme, dolayısıyla, piyasa ekonomisi kategorilerinin güçten düşmesi olacaktır.

Bununla birlikte, şimdilik, daha önce de söylemiş olduğum gibi, hattâ en ilerlemiş sosyalist ülkelerde bile, toplumsal üretim süreci ve genişletilmiş tekrar üretim, henüz tamamen bütünlüğe (integre), yani çeşitli kısımları birbirine sıkı sıkıya bağlı, tamamen toplum tarafından yönetilebilen bir süreç haline gelmemiştir.

Üretim güçlerinin karşılıklı bağıllık ve bütünlüğü :

Üretim güçlerinin gelişmesi, çeşitli ekonomik faaliyet arasında, üretimin çeşitli temel süreçleri arasında, artan bir karşılıklı bağıllık sonucunu verdi. İşte bu karşılıklı bağıllık, bu bütünlüğe başlangıçtır ki, sosyalist ekonomik plânlamayı zorunlu kıldı. Tek gerçek plânlama, sosyalist plânlamadır. Sosyalist plânlamaya gerçek özünü, üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyet verir. Bu olmadıkça, hiçbir fiili ekonomik plânlama mümkün değildir. Ne var ki, üretimin çeşitli temel süreçlerinin bütünlüğü, henüz başlangıç durumunda bulunuyor. Henüz bu süreçlerin her biri, nisbeten öbürlerinden bağımsız bir şekilde gelişmeye devam ediyor. Bunun sonucu olarak, insanın doğaya egemenliği, birbirinden ayrı merkezlerde, birbirinden ayrı tüketim birimleri içinde gerçekleşiyor. Bu merkezler arasında, karmaşık, çeşitli ve az çok düzenli ilişkiler kuruluyor. Böylece her üretim birimi, kendi özelliği, kendine özgü gerçeği olan, doğaya karşı bir egemenlik merkezi hâline geliyor.

Böyle olmakla birlikte, bazı faaliyet kollarında gerçekleştirilen teknik ilerlemeler açıkça gösteriyor ki, üretim güçleri geliştikçe, bu gelişme üretim süreçlerinde fiili bir bütünlüğe sonucunu veriyor; gitgide tek bir süreç halini alan bu süreçler arasında organik bir koordinasyon kuruluyor. Böylece, mübadele ilişkileri azalıyor ve piyasa ekonomisi kategorilerinin faaliyet alanı gitgide daralıyor. Bu gelişme

olgun bir hale gelince, plânlama ve ekonominin yönetimi, tek bir toplumsal karar organına bağlanabilir. (Tek bir toplumsal karar organı, zorunlu olarak tek bir hukuki özne demek değildir.)

Bu böyle olmadıkça, sosyalist plânlama, toplumsal tekrar-üretim süreçlerinin bütününi bilinçli bir şekilde yönetmeye yönelecektir. Gitgide çoğalan bu süreçler, kendi aralarında düzenlemeye (koordinasyona) başlıyorlar; çünkü nesnel bakımdan biri öbürüne bağlı bulunuyor. Ekonominin (sosyalist yönetimi ise, çeşitli ekonomik özneler tarafından gerçekleştirilen süreçlerin bilinçli yönetimini sağlayacaktır. Çeşitli ekonomik özneler birbirine nesnel bakımdan bağlı oldukları ölçüde, aralarındaki ilişkiler plân tarafından düzenlenecek; birbirlerinden nispeten bağımsız oldukları ölçüde, bu ilişkiler, mübadele ilişkileriyle (piyasa ekonomisi kategorileriyle) düzenlenecektir.

Bu tahlilden çıkan bazı sonuçlar :

Böyle bir tahlilden sonra, girilmesi gereken işler şunlardır :

1) Üretim araçları üzerindeki sosyalizasyonun düzeyi ve somut şekillerinin tesbiti. (Örneğin, üretim birimlerinin merkezi ve mahalli güçler arasındaki bölünüşü).

2) Piyasa ekonomisi kategorilerinin yürürlükten kalkmasını gerektirecek nesnel şartların tesbiti. Bu, sosyalist toplumdaki komünist topluma geçmenin temel sorunlarından biridir.

3) Sosyalist devlet sektörü içinde olduğu kadar, bu sektörün öbür sektörlerle ve tabii yabancı ekonomilerle olan ilişkilerinde, fiyatlar sisteminin rolü ve işleyiş şartlarının tesbiti.

Fiyatlar sistemi :

Fiyatlar sistemine bağlı sorunlar, çok uzun açıklamaları gerektirir. Burada, sadece, konuşma boyunca sık sık değindiğim şu nokta üzerinde durmak istiyorum: Karar merkezlerinin nesnel olarak üst üste bir arada varolmaları gerçeğinden, bunların birbirinden farklı yapıda kararlar almaları gerektiği anlaşılmalıdır.

Örneğin, günlük yönetici kararların özü, her ekonomik birim düzeyinde, mevcut kaynakların en verimli kombinasyonunu araştırmakla ilgilidir. Burada ortaya çıkan sorun, her üretim birimi düzeyinde en verimli gibi görünenle, toplumsal düzeyde, plân tarafından belirlendiği gibi, en verimli görünen arasındaki uygunluğu en iyi sağlayan bir fiyatlar sisteminin işler hale getirilmesidir.

Ekonomik tahlilin gösterdiği gibi, böyle bir fiyatlar sistemi, bir yandan, nisbi düzeyleri toplumsal bakımdan zorunlu çalışma zamanıyla belirlenen fi-

yatları; öbür yandan da, bazı ekonomik ve toplumsal hedeflerin gerçekleşmesini dolaylı yoldan sağlamak için, bu düzeyin bazan altına, bazan da üstüne sapan fiyatları kapsamalıdır.

Ekonomik plânlama düzeyinde alınacak kararlar bakımından, özellikle yatırımların plânlanmasıyla ilgili kararlar bakımından, ekonomik hesap, sadece mevcut fiyatlara göre değil, fakat gerçekleştirilen gelişmeye uygun düşecek, muhtemel gelecekteki fiyatlara göre de yapılmak zorundadır.

Aynı şekilde, plânlama düzeyinde, çalışma zamanı bakımından hesaplar da geliştirilmelidir. Çünkü, sos-

yalist plânlamanın ereği, sürekli olarak artan bir emek verimliliği aracıyla, artan ihtiyaçların en iyi bir şekilde karşılanmasını sağlamaktır. Bu da, eninde sonunda, çalışma zamanına göre bir hesaba gerekli kılacaktır. Ama, demiş olduğum gibi, bu türü bir hesap, ancak aşamalı (progressive) bir biçimde geliştirilebilir. Genişletilmiş ekonomik tekrar-üretim sürecinin bütünüyle kavrandığı bir düzeyde, yani milli ekonomik plânlama düzeyinde bu hesap, gerçek bir şekilde, geliştirilebilir.

Bu söylenenlerin verimli bir tartışma başlangıcı olmasını dilerim.

maurice
dobb
kapitalizm
dün
bugün

4
sosyal
adalet
yayımları

İngiliz İktisatçısı Maurice DOBB'un Yayınlarımız Arasında Çıkan
İkinci Kitabı 100 Sayfa 4 Lira

KITAPTAN BAZI ARABAŞLIKLAR

- Kapitalizm Nedir ● Kapitalizm Nasıl Doğdu ● Rekabet ve Tekel ● Düşen Kâr - Haddi ve Emegün Payı ● İktisadi Buhranlar.

Ödemli Gönderilir

Genel Dağıtım :

Sosyal Adalet PK 193 Yenışehir ANKARA

PARTİLER VE İŞÇİLER

Parlâmentoda tiyesi bulunan partilerimizin Türk-İş'e başvurarak, öntümüzdeki parlâmento seçimleri için işçi adayları istedikleri ve bir bölüm sendikacılarımızın da çeşitli partilerin adaylıklarını kabul ettiklerini gazetelerimizde okuduk. Tabii bu davranış, ilk bakışta, partilerin işçilerimize verdikleri önemi göstermesi bakımından sevinc vericidir. Demek ki partilerimiz nihayet işçilerle yakından ilgilenmek zorunluğunu duymuşlar ve onlara aday listelerinde yer vermek için teşebbüse geçmişlerdir. 16.327.814 kişilik faal nüfusumuz içinde tarım dışı kollarında çalışan ve sayıları 1.140.301 i bulan işçilerimiz bu nüfusun % 6,99 gibi önemli bir bölümünü teşkil ederler. Sosyal sınıflar içersinde özel bir yer tutan işçilerin parlâmentoda temsilinin çok önemli olumlu sonuçlar getireceği muhakkaktır.

Fakat bu partilerin, işçilerden aday göstermek istemeleri yeni bir davranış değildir. Gerçekten 1961 seçimlerinde de A.P., C.H.P., C.K.M.P. ve Y.T.P. toplam olarak 30 işçiyi milletvekili adayı göstermişlerdir. Adayların partiler arasındaki dağılışı şöyledir: A.P. 3, C.H.P. 7, C.K.M.P. 11, Y.T.P. 9. Bu adaylardan 19 tanesi çeşitli kademelerde bulunan sendikacılar. Fakat bu 30 işçi adaydan hiçbiri 1961 seçimlerinde seçilip parlâmentoya girememiştir. Bunun sebepleri üzerinde biraz durmak gerekir. Meseleye daha yakından bakılınca görülür ki işçileri aday olarak listelerine alan partiler onların meclise girmelerini önleyecek düzenlemeleri de bulmuşlardır. Nisbi temsil esasına göre yapılan ve liste sonlarındaki adayların seçilme şansının bulunmadığı milletvekilleri seçiminde işçi adaylar hemen daima liste başlarına konmuşlardır. Ancak istisnai olarak liste başlarına konuldukları iller de, koyan partinin hiç seçilme şansının bulunmadığı yerlerdir. Demek ki geçen seçimlerde partiler, işçileri listelerini tamamlamak için kullanmışlardır. Asıl amaçları, işçileri meclise sokmak değil fakat listelerinde yem olarak kullanıp işçi oylarından yararlanmak olmuştur. Kendi arkadaşlarını şu veya bu partinin listesinde görerek oylarını o parti için kullanan işçiler, gerçekte o liste başında bulunan kasaba eşrafının, toprak ağasının veya sanayicinin seçilmesini sağlamışlardır. Partilerin bu tutumlarını normal karşılamak gerekir. Çünkü aslında tüccara, büyük toprak sahiplerine dayanan partilerin, işçilerden yana olmasına imkân yoktur.

Yukarıdaki tecrübeye bakarak öntümüzdeki seçimlerde durumun farklı olmayacağını kolayca anlayabiliriz. Çünkü işçi adayı arayan partiler yine eski partilerdir ve yine aynı sosyal sınıflara dayanmaktadır. O halde bu defa durumun farklı olması için hiçbir sebep yoktur. Sendikalardan aday isteyen partilerin bu defa da amaçları, alacakları bu adaylarla listelerini işçiler için çekici bir duruma getirmektir. Böylece toplayacakları işçi oylarıyla, partilerinin dayanağı olan varlıklı sınıflardan adayların seçilmesini sağlamaktan başka birşey olacağını sanmıyoruz.

Bu partilerden bazısı, açıkça varlıklı sınıfların savunucusu olduğunu kendi deyimleri ile «tüccar kulübü» halinde bulunduğunu, halkın ve işçinin çıkarlarıyla ilgilenmediğini ifade etmiş; bazıları da davranışlarıyla bunu göstermişlerdir. Onlar için köylü, işçi, memur, subay, küçük esnaf yalnız seçim zamanı oy alınması gereken sınıflardır. Asıl savunuculuğunu yaptıkları büyük toprak sahipleri, sanayici ve tüccardır. Bu iki grup sosyal sınıfın çıkarları birbiriyle uyuşmayacağına göre her iki gruptaki sınıfları birlikte savunmak imkânsızdır. İşçilerin ya da daha geniş anlamda emekçilerin çıkarlarını ancak sosyalist partiler savunabilir. Nitekim çok partili batı demokrasileri meclislerinin yapılarının incelenmesi bunu açıkça göstermektedir. Öyleyse bizde de işçilerin parlâmentoda temsilileri ancak sosyalist partiler kanalıyla gerçekleşebilecektir. Türkiyede ise tek sosyalist parti, bilindiği gibi, Türkiye İşçi Partisidir. Orta yolcu veya sağ partilere yönelen işçiler bir defa daha aldanmaya mahkûmdurlar.

KAPIMIZA DAYANAN FAŞİZM

ERGİN GÜNÇE

Seçimlere 70 gün var. Bu arada faşizm, durmadan, kapımıza anahtar uydurmağa çalışıyor. Şimdilik başlıca amacı, zorbalığın her türlüünü deneyip, emekçi halkımızın tek siyasal örgütü olan T.İ.P.'in seçim şansını azaltmak, bunun için de toplumlara ve emekçi halkımıza gözdağı vermektir. Faşizme karşı sıkı durmak ve yoksul halkımıza oynamak istediği oyunu bozmak için ne yapmalıyız? Her uyanık emekçi şimdi bu soruyu sormaktadır.

Yapacağımız ilk iş faşizme soğukkanlı bir teşhis koymaktır. Hangi şartlar içinde, kitleleri ne şekilde kandırarak ortaya çıkıyor ve nasıl bir baskı mekanizması kuruyor?

Faşizmin ortaya çıkması için gerekli nesnel şartların birincisi, kapitalist (veya buna özenen) üretim düzeni ile kapitalist demokrasi (veya buna özenen) üst politik yapının çelişmesidir. Yani kapitalist düzenin kendi politik oyun kuralları içinde işleyemediğini, getirdiği bazı temel hak ve özgürlüklerin kendini kayıtladığını ve bir çıkmaza götürdüğünü görüyoruz. İşçi sendikalarının güçlerini gittikçe arttırmaları, emekçi kitlelerine, kısmi de olsa, bazı haklar tanınması kapitalist iktisadi büyüme olayını sınırlandırıyor. İşte, alabildiğine sömürme hakları kayıtlanmış olan kapitalizmin, biçimsel demokrasiye bile tahammül edememesi, faşizmin doğmasına çanak tutan bir ortam olarak belirmektedir.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde, değişik biçimler altında ve değişik görünüşlü olaylar zinciriyle iktidara gelmiş olan faşizmin bu ortak özelliği, bize, sistematik bir inceleme imkânı veriyor. Bu yazımızda, değişik ülkelerdeki farklı görünüşlerden çok genellikler üzerinde durulacaktır.

Önce şu hususu belirtelim: Faşizmin ortaya çıkması için, bir çok yazarın iddiaları aksine, kapitalizmin gelişerek son safhasına, yani emperyalizme, ulaşmış olması gerekmez. Bu noktayı kavramak çok önemlidir. Aksi halde, «Türkiye gibi geri kalmış ülkelerde henüz kapitalizm yoktur ki, faşizm gelebilsin» gibi yüzde yüz yanıltıcı ve basiret bağlayıcı

bir yargıya varılır. Bir çok yazarı yanıltan, faşizm denince, akla, önce, Hitler Almanyasının ve Mussolini İtalyasının gelmesidir. Gerçekten de bunlar faşizmin tarihte en büyük izi bırakmış örnekleri sayılmak gerektir. Ancak, I. Dünya Savaşından sonra Macaristan, Bulgaristan ve Polonya'da faşist yönetimler görülmüştür. Peron Arjantini, Franco İspanyası ve Salazar Portekizi de faşist yönetim örnekleri olduğuna göre, ileri bir kapitalizme ulaşma şartı, faşizmin gerek şartı sayılamaz. O halde bütün üyeleri kapsayan (ahfâdını câmi) bir açıklamaya ihtiyaç vardır.

Son bir tahlille faşizm, kapitalist iktisadi kalkınma yolunda direnen ülkelerde, daha büyük bir tehlike halindedir. Çünkü gelişmiş kapitalist ülkeler, özellikle emperyalist blokun başları, baskı ve sömürme mekanizmasının ağırlığını sömürgelerine kaydırmış bulunmaktadır. Mepropliten ülkelerdeki emekçiler de, kendi egemen sınıflarıyla birlikte, girdikleri gizli bir anlaşma çerçevesinde, sömürge halklarının haklarından kendilerine ayrılan paydan memnun, devrimci ve atılğan niteliklerini geniş ölçüne yitirmiş durumdadırlar ve «beni sokmayan yılan bin yaşasın» hesabı, kapitalizmin esasına ve dolayısıyla işleyişine boyun eğmektedirler. 1920'lerin Alman işçi sınıfıyla bugünkü kıyaslırsak mesele anlaşılacaktır. O zamanın devrimci Alman işçisinin yerinde yeller esmektedir. Aynı şey İngiliz, Fransız, Amerikan işçisi için de doğrudur.

Az gelişmiş ülkelerin bir kısmı ise kapitalist yoldan iktisadi kalkınma sağlama ile biçimsel demokrasiyi bir arada yürütme çabası içindedir. Oysa dünyanın hiç bir yerinde kapitalizm, ilk birikimini ve sıçramasını, emekçi halkın yönetime katıldığı, oy ve sendikalaşma haklarına sahip olduğu bir ortamda sağlayabilmiş değildir. Kapitalist yoldan kalkınma, mantığı icabı, ancak bir aşırı sömürme düzeni içinde gerçekleşebilmektedir. O zaman da, ya yarıdan ya serden vazgeçmek gerekli oluyor. İşte faşizm, biçimsel demokrasiden vazgeçerek, her ne pahasına olursa olsun, kapitalist kalkınma yolunda ısrar etme gayret-

lerin biçimlenip zorbalanmasıyla, kendi gücünü denemeye girişiyor.

Bilindiği gibi Türkiye, ötedenberi, kapitalist kalkınma yoluna özenmektedir. Hikâye, 1923 İzmir İktisat Kongresine kadar uzanmaktadır. Burada, gümrük himayeleri yoluyla özel sanayinin teşvik edilmesi, yerli kapitalistlere yurt içi ulaştırmada ucuz tarife tatbiki, kredi imkânlarının artırılması gibi kararların alındığını görüyoruz. Demek ki, tâ başında, kapitalist kalkınma yolunu seçmiş bulunuyoruz. 1930 yıllarının devletçi ve müdahaleci devresi de, esas itibariyle, kapitalist kalkınma yolunun bir başka biçim altında yürütülmesi gayreti olarak gözüktüyor. Çünkü bu devredeki devletçilikten murat, devlet eliyle, kapitalizme, uygun gelişme şartları yaratmak ve müteahhid ve taşaronlara kamu tasarruflarının aktarılmasıyla ilk özel birikimi sağlamaktır. İkinci Dünya Savaşının yarattığı güçlükler, milli gelirin belli özel ellerde toplanmasına ve dolayısıyla ilk birikime imkân verdiği için, devletçilik, kapitalist yaratma amacına oldukça yaklaşmış sayılmış ve daha 1947 yılında, C.H.P.'nin 7. Kurultayında, devletçilikten vazgeçilmiştir. Çünkü devletçilik kapitalizmin çekirdeğini patlatmak için gereksiz hâle gelmiş bulunuyordu. 1950'de DP'nin iktidara gelişi Türkiyede kapitalizmin, daha önce, iktisadi iktidarı aldığını gösterir. O zamanlardan beri de iktisadi iktidarı sıkıca elinde bulduran kapitalizm, esas söz kendisinde olmak üzere, toprak ağaları ve dış sömürücülerle bir ittifak halinde bulunmuştur. Bu arada kapitalizm, sözü geçen ittifakı içinde, özellikle 1960'a kadar har vurup harman savurmuştur. Ancak bu arada yurdumuz sağlam bir kalkınma yönünmesine oturtulamamış, bunun sonucu olarak da bağımsızlığımız geniş kayıtlanmalara tâbi tutulmuş, sağlık eğitim, tarım, bayındırlık sorunlarının (daha neticeleri) halkımızın çoğunluğu lehine, sağlam çözümler ulaştırılmamıştır.

Şimdi, yeni Anayasamızın öngördüğü fakat ege-men çevrelerin uygulamayı kendi varlık şartlarıyla bağdaştıramadıkları düzen, kapitalizmin eskisi gibi at oynatmasına izin vermeyecek niteliktedir. Esasen, Anayasamızı getiren 27 Mayıs Devrimi, kapitalist kalkınma yolunda ısrar eden bir yönetimin yarattığı sonuçlara karşı direnişimizden doğmuştur. Bu sonuçlar, bilindiği gibi, suistimaller ve baskılar olarak iki ana görünüş içinde ele alınabiliyor. Suistimaller ise, kapitalist kalkınma mantık ve yönetimin bir az gelişmiş ülkeye aşılacak istenmesinin tabii sonuçları olarak karşılanmalıdır. Bu sonuçların artışı DP yöneticilerini bir kısır çemberin içine oturtmuş bulunuyor. Suistimallerin artışı DP'yi temel hak ve özgürlükleri kısıtlamaya itmiş bulunuyor. Bunun da sebebi, sanıldığı gibi siyasi iktidardan düşme kor-

kusundan çok, iktisadi iktidardan düşme korkusu olarak anlaşılmalıdır.

DP'nin kapitalist yoldan vazgeçmesi mümkün değildi. Buna sınıf yapısı imkân vermiyordu. Eğer DP yöneticileri, vaktiyle iktisadi iktidarlarına dayanarak siyasi iktidara ulaştığı sınıflara yüz çevirecek olsaydı değiştirilmeleri işten bile olmaz ve hikâye 1960'a kadar katiben devam etmezdi. Bunun için, kapitalist iktidarı ve ortaklarını rahat şartlar altında çalıştırmak imkânına kavuşturmak gerekiyordu. Baskılar böyle başladı ve olaylar DP'yi faşizme doğru itmeğe başladı. Bu gelişme 1960 Devrimiyle henüz tepe noktasına ulaşmadan kesilmiştir.

27 Mayısın getirdiği en büyük özgürlüğümüz, iktisadi iktidarı tartışabilme imkânı olmuştur. Daha önce, politika, iktisadi iktidar konusunda geniş bir uzlaşma içinde olan partilerin, siyasi iktidarı tartışmasından öteye gitmiyordu. Bu da, tabiiyle, demokrasinin biçimsel olarak var olması nemektir. Bugün ise, TIP, gerçek demokrasi için çalışmaktadır. Siyasi iktidarla iktisadi iktidarı bir bütün halinde tartışmayı getirmiştir. Bunun da, bilimsel düşüncenin gerektirdiği biçimde ve Anayasamızın hudutları içinde yapmaktadır. İşte kapitalist kalkınma yolu ısrarcularının hazmedemediği budur.

Kapitalist (veya özentisi) bir düzeni zorla ege- men tutmaya yönelmiş olan faşist akımın, bu temel amacını, her zaman açıklamadığını görüyoruz. Zor- la zengini zengin, yoksulu yoksul tutmak ve kalkın- mayı bir azınlığın kalkınması olarak almak şeklinde bu oyunu, belli bir duman perdesi altında yürüt- mek isteği de faşizmin bütün örneklerinde görülen bir özelliktir. Burada, halkın duygularına, yerine gö- re ezilmişliğine hitap edilmektedir. Halkın içinde bulunduğu duruma, üstünkörü bir izah bulunacak ve bu bir öcü imajıyla birleştirilecektir. Gerçekten de nerede faşizm varsa orada bir şeytan imajı geliştiri- lmiştir. Bunun tam karşısında ise, bu imajı yıkan bir sahte kahraman imajı yer almaktadır. **Sokakta bir yahudi çocuğunu döversin, habes köylülerine ze- hirli gaz saçarsın, TIP'lilere saldırır, yaralarsın ve kahraman kesilirsin.**

Bir de kitlenin büyük ideali var. Fetih yapacak- sın, her miletten, her ırktan üstün olduğunu kitle- lere aşılacaksınız. Gözler böylece dışarı çevrilmiş olacak ve sen içerde bildiğin gibi işini yürütecek- sin. Eğer olur da bir dış kaynağı sömürebilirsen, kendi halkına da bir miktar bundan koklatacak- sın. Ama esas payı velinimetlerine, Krupp'a, Farben'e saklayacaksın. İşte bir faşist program!

Bu şekilde siyasi iktidara ulaşan faşist bir yöne- tim, ilk iş olarak, demokratik hayatın vazgeçilmez öğeleri olan siyasi partileri kapatmaktadır. Zamanla bir soygun çetesi haline geldiğinden, kendi partisini bile kapattığı söylenebilir. Sonra sıra sendikaları kapatmağa veya varlıklarıyla yoklukları arasında fark bulunmayacak şekilde yozlaştırmağa gelmekte- dir. Sonra sırasıyla her türlü demokratik dernek ve gazete kapatılır. Böylece, iktidarın emekçi halk ve halktan yana aydınlarca eleştirilip denetlenmesi im- kân yok edilmiş olacaktır. Her şeyin kapitalizm için çalıştığı bir ortam yaratılmış olur.

Böyle evlere şenlik bir düzen içinde yaşamamız, elbette ki, dünyada kapitalizmin iktidar mücadele- sini yürütenler için her türlü desteğe layık görüle- cektir. Çünkü dünya kapitalistlerinin önderi devlet- ler için, II. Dünya Savaşı tarihe karışmıştır. O za- man faşizmle mücadele edilmesinin bir sebebi var- dı: Dünya egemenliğinde I. Dünya Savaşı yenikle- rinin ölçsüz ortaklığını engellemek. Bugün ise, em- peryalist kuvvetlerin kendi aralarındaki mücadele, yeni sömürgeciliğin getirdiği oyun kuralları içinde daha sinsî ve daha az biçimseldir. Yani toprak tale- bi, istila hırsı, yerini ince usullere ve kazı bağırt-

madan yolma sistemlerine bırakmıştır. Bu yüzden bunlar birbirlerine daha sıkı kenetlenmiş ve eski hesapları unutmuş bir görünüş içindedirler. Dolay- sıyla, dünyanın anti-faşisti de, faşisti de elbirliği ede- rek, geri kalmış ülkelerdeki, bu arada yurdumuzda- ki faşist akımlara yardım etmeyi kutsal bir borç bilmektedirler. Çünkü, bizim milletçe uyanıp hak- larımıza sahip çıkmamızla kaybedecekleri şeyleri vardır.

Faşizme bu şekilde değerlendirmeli ve tarihin tekerleklerini geriye döndürmeğe yönelmiş her sal- dırısına karşı sağlam durmalıyız. Kendimizi ve bi- zimi üzerimizden geçerek emekçi halkımızı çiğne- memeleri için, kanunlar çerçevesinde, savunmaya ve direnmeğe geçmeliyiz. Seçimlere 70 gün var. Faşiz- me kapımızı açtırmamalıyız.

İZLEM YAYINLARI

NÂZİM HİKMET

835 SATIR

SESİNİ

KAYBEDEN

ŞEHİR

VARAN 3

YENİ ÇIKTI

İSTEME ADRESİ :

Beyaz Saray 5/1 Beyazıt
PK 694 Galata İSTANBUL

EKONOMİ POLİTİĞİN ELEŞTİRİLMESİNE KATKI

KARL MARX

ORHAN SUDA

(Çeviren)

Marx'ın bu eserinin tam bir çevirisini Milattan sonra 1965 yılında yayınlamaya girişirken, gerekli bir işi, büyük bir gecikmeyle de olsa, yerine getirdiğime inanyorum.

Dünyanın beş kıtasında kök salmış olan sosyalizmin temelinde yatan MARKSİZMİ hâlâ bilmezlikten gelmek güneşi balçıkla sıvamaktır.

Eseri Fransızcasından çevirdim ve 1904 yılında Kalküta'da yayımlanmış olan İngilizce çevirisiyle de yer yer karşılaştırdım.

Okurlara çok rahat okunan bir çeviri sunmak istedim. Gene de büyük bir dikkatle ve sindire sindire okunması gereken bir eser bu.

İLK KISIM GENEL OLARAK SERMAYE İLK BÖLÜM MAL (1)

Kapitalist toplumda üretim (2) ilk bakışta muazzam bir mal birikimi tek başına ele alınan mal da bu üretimin basit şekli olarak görünür. Ama her malın iki türlü görünüşü vardı: Kullanış değeri ile mübadele değeri.

İngiliz iktisatçıların dediği gibi, mal her şeyden önce yaşamak için gerekli, faydalı, hoş bir şeydir; insanların ihtiyaçlarını tatmin eden bir objedir. Kelimenin en geniş anlamıyla bir geçim vasıtasıdır. Malın, bu kullanış değeri özelliği ile elle tutulabilen maddi (fiziki) varlığı arasında bir uygunluk vardır. Meselâ, has buğday; pamuğun, camın, kağıdın kullanım değerlerinden ayrı özel bir kullanım değeridir. Kullanış değerinin sadece kullanım bakımından değeri vardır ve değer ancak tüketim süreci içinde gerçekleşir. Aynı kullanım değerinden türlü şekillerde faydalanılabilir. Bununla beraber, onun belirli özelliklere sahip bir

obje oluşu kullanılma imkânlarının tümünü kapsar. Üstelik, kullanım değeri sadece nitelik bakımından değil, nicelik bakımından da belirlenmiştir. Farklı kullanım değerleri, farklı özelliklerine göre farklı şekillerde ölçülür. Söz gelişi, bir ölçek has buğday, birdeste kâğıt, bir arşın bez denir.

Servetin sosyal şekli ne olursa olsun, kullanım değerleri daima bu servetin muhtevasını meydana getirirler. Ve bu muhtevanın her şeyden önce, bu sosyal şekille bir ilgisi yoktur. Has buğdayın tadına bakmakla, bunu kimin yani Rus toprak kölesinin mi, Fransız köylüsünün mü, yoksa İngiliz kapitalistinin mi yetiştirdiği anlaşılmaz.

Sosyal ihtiyaçları karşılama-na yani sosyal bütüne bağlı olmasına rağmen, kullanım değeri, sosyal üretim münasebetinin ifadesi değildir. Meselâ, mal diye kullanım değeri olarak bir elması ele alalım. Elmasa bakmakla onun bir mal olduğu görülmez. Şık bayanlar güzel görünmek için boyunlarına takdıkları ya da cam yontucu teknik işlerde kullandığı zaman yerli kul-

lanış değeri olarak mal değil, elmadır. Kullanış değeri olmak mal için gerekli bir şarttır ama, kullanım değerinin ille de mal olması gerekli değildir. Kullanış değeri, her türlü kesin ekonomik münasebetin dışında kalınca, yani sadece kullanım değeri olarak ele alınınca, ekonomi politığın konusu olmaktan çıkar (1); ancak kesin bir şekilde belirlenmişse ekonomi politığın konusuna girer. Kullanış değeri, o zaman, üstünde doğrudan doğruya belirli bir ekonomik münasebetin, yani mübadele değerinin yükseldiği maddi temeli meydana getirir.

Mübadele değeri her şeyden önce, kullanım-değerlerinin birbirleriyle mübadele edilebildikleri bir nicelik münasebeti olarak görünür. Böyle bir münasebet içinde aynı mübadele miktarını temsil ederler. Böylece, Properce'nin (3) bir şair kitabıyla, 8 onsluk enfiye, tütünle şirin kullanım değerlerinin apayrı olmasına rağmen, aynı mübadele değerini temsil ederler. Gerekli nisbetler gözönünde tutulmak şartıyla, bir kullanım değeri, mübadele değeri olmak bakımından, bir başka kullanım değerine eşittir. Bir sarayın mübadele değeri, belirli sayıdaki kundura boyası kutularıyla ifade edilebilir. Bunun tersi de olur. Londralı boya kutusu fabrikatörleri, binlerce kutunun değerini sarayla ölçmüşlerdir. Demek ki, tabii şekilleriyle ile malların hiçbir ilgisi yoktur. Özel bir kullanım değeri oldukları gözönüne alınmaksızın, belirli miktarlardaki mallar mübadelede birbirinin dengidir, birbirinin yerini tutar yani eş-değerlidirler ve böylece, görünüşlerdeki zıtlığa rağmen, aynı birimin ifadesidirler.

Kullanış değerleri, doğrudan doğruya bir geçim vasıtasıdır.

(1) Bile bile (meta) demedim. Meta diyenlerin nesli tükeniyor artık.

(2) «La rihesse bourgeoise» in asıl anlamı budur.

Ama buna karşılık, bu geçim vasıtalarının kendileri de sosyal hayatın ürünleridir; insan emeğinin sarfedilmesi sonunda maddeleşmiş emektir bunlar. Sosyal emeğin maddeleşmesi olarak, bütün mallar, aynı birimin billurlaşmasıdır. Şimdi inceleyeceğimiz mübadele değerinde görünen şey, bu birimin, yani emeğin belirli karakteridir.

1 gram altınla, 1 ton demirin, bir ölçek buğdayın ve 20 arşın ipeğin birbirine eşit mübadele değerlerini temsil ettiklerini farzedelim. Kullanış değerleri arasındaki nitelik farkının kaybolduğu eş-değerler olarak, bu ürünler aynı emek miktarını temsil ederler. Bu çeşitli ürünlerde eşit miktarlarda maddeleşen emeğin kendisi yeknesak, farklılaşmamış, basit bir emektir; bu emeğin altında, demirde, has buğdayda ya da ipekte bulunması önemli değildir. Tıpkı, pasın, havanın, ya da insan kanının bileşiminde oksijenin bulunmasına benzer bu. Ama altın çıkarmak, demir elde etmek, has buğday yetiştirmek, ipek dokunak nitelik bakımından birbirinden farklı emek türleridir. Gerçekte, kullanış değerleri arasındaki objektif farklar, kullanış değerlerini yaratan emeğin üretim süreci içinde türlü

şekillerde görünmesidir. Kullanış değerlerinin özel yapısına (cevherine) bağlı kalmadan mübadele değerini yaratan emek, emeğin kendisinin özel şekline de bağlı değildir. Üstelik, farklı kullanım değerlerini yaratan insanlar da birbirlerinden farklıdır. Demekki, farklılaşmış emeklerin yaratılmasında onların ferdi karakterleri rol oynar. Ama kullanım değerleri olarak, farklılaşmamış eşit emeği yani işçilerin ferdiyetinin kaybolduğu emeği temsil ederler. Demek ki mübadele değerini yaratan emek genel-soyut emektir.

1 gram altın, 1 ton demir, bir ölçek has buğday, 20 arşın ipek eşit miktarda mübadele değerleri olduklarına göre, 1 gram altın, 1/2 ton demir, 3 ölçek buğday ve 5 arşın ipek birbirinden tamamen farklı miktarda mübadele değerleridir; ve mübadele değerlerinde görülebilen tek fark da bu nicelik farkıdır. Farklı miktarda mübadele değerleri olarak, mallar mübadele değerinin özünü (cevherini) meydana getiren bu basit, yeknesak, genel-soyut emeğin oldukça büyük miktarlarını temsil ederler. Bu miktarları nasıl ölçmeli? Mesele budur. Başka bir deyişle, mübadele değeri bakımından, mallar arasındaki miktar farkları, kendilerinden maddeleşen emeğin farklı miktarlarından başka bir şey olmadığına göre, miktar ölçüsü olarak bu emeğin varoluş-tarzi nedir? Nasıl hareketin nicelik bakımından varoluş-tarzi zaman (müddet) ise, tıpkı bunun gibi emeğin nicelik bakımından varoluş tarzi de emek süresidir. Emeğin belirli bir nitelikte olduğunu farzettigimize göre, farklılaşabilmesi ancak kendi süresi ile mümkündür. Emek süresi olarak ona da normal za-

man ölçüleri uygulanır : Saat, gün, hafta... Şekli, muhtevası, özelliği ne olursa olsun, emek süresi, emeğin ete kemige bürünmesidir; varoluş-tarzının nicelik (miktar) olarak gerçekleşmesidir. Emeğin ayrılmaz bir ölçüsüdür o. Malların kullanım değerlerinde maddeleşen emek süresi, hem onları kullanım değeri, yani mal haline getiren özelliğidir (cevherdir) hem de onların değerlerini kesin bir şekilde ortaya koyan bir ölçüdür. Kendilerinde aynı emek süresinin maddeleştiği farklı kullanım değerlerini karşılayan (tekabül eden) miktarlar eş değerlidirler; başka bir deyişle, bütün kullanım değerleri, kendilerinde gerçekleşen, maddeleşen aynı emek süresine göre (emek süresi oranında) eş-değerlidirler. Mübadele değeri bakımından bütün mallar, pıhtılaşmış emek süresinin belirli ölçülerinden başka bir şey değildir.

Mübadele değeri nasıl oluyor da emek süresi ile tayin ediliyor? İşte, bunu anlamak için şu temel fikirleri gözönünde tutmak gerekir: Emeğin, kaliteden yoksun basit emek haline gelmesi; mübadele değerini yaratan yani mal üreten emeğin, asıl özelliğinin sosyal emek oluşu ve kullanım değerleri yaratan emekle mübadele değeri yaratan emek arasındaki fark.

Malların mübadele değerlerini, ihtiva ettikleri emek süresi ile ölçmek için, bu mallarda bulunan farklı emeklerin, farklılaşmamış, yeknesak, basit emek haline getirilmesi, kısacası nitelik bakımından aynı yani sadece nicelik bakımından farklı olması gerektir.

(3) M.Ö. Birinci Yüzyılda yaşamış Romalı Şair.

Sosyal Adalet dergisinin Haziran 1965 sayısında Petrol Kanununun açıkça kapitülasyon kanunu niteliği taşıyan maddelerinin bir kısmını göstermiş ve bunların, yabancı petrol şirketlerine tanıdığı, artık dünya üzerinde hemen hiçbir petrol üreticisi ülkede uygulanamayan, büyük kazanç olanaklarını incelemiştik. Bu yazıda, geriye kalan maddeler eleştirilecek ve uygulamada bunların bize ne türlü zararlar verdiği anlatılacaktır.

PETROL KANUNUNU İNCELEMEĞE DEVAM EDİYORUZ

MÜNİR CERİD

I. İNDİRİMLER VE VERGİLER

Madde 102-1 — Petrol hakkı sahibi, her vergilendirme dönemi için maliyet esasına veya nispi esasa göre hesaplanacak bir tükenme payı indirimini isteyebilir. Ancak, indirilmesi istenilen bu tükenme payı, maliyet esasına göre hesaplanacak indirimden daha düşük olamaz.

Bu maddeyi, yukarıda sözü edilen yazımızda incelemiştik. Ancak, kısa bir hatırlatmadan sonra bu madde üzerinde yeniden durmak istiyoruz.

Tükenme payı, kuyubaşı değerinden Devlet hak ve hisseleri düşüldükten sonra geriye kalan miktarın % 27,5 dur. Bu maddeye, yeniden dönüşümüzün sebebi şudur: Geçen yazımızda bu garip vergi indirim kaleminin gerek oran bakımından yüksekliğini ve gerekse zaten amortisman kabul edildiği için, bir çeşit çifte amortisman olduğunu anlatmıştık. Fakat, asıl bu indirimin temelindeki korkunç kapitülasyon felsefesini belirtmeyi unutmuştuk. Şimdi maddenin bu yanını açıklayalım. Petrolü çekildiği için petrolü arazinin değeri azalmakta, yani bu değer tükenmektedir. Fakat tükenen, bütün yeraltı servetleri Devlete ait olduğundan, Devletin mahdır. Şu halde bir tükenme payından söz açılacaksa bunun hak talep edeni Devlet olabilir. Yani daha açık deyimlerle, Devletin zenginlik kaynakları tükenmekte fakat bunu yabancı şirketler cebe indirmektedirler. Halbuki tükenme payı diye bir indirimin, Devlete ödenmesi gerekmektedir. İşte, Devlete ait bir zenginlik kaynağını yabancılara maleden zihniyet ki adına kapitülasyandan başka karşılık bulunamaz.

Madde 106 — Tekevvün etikleri seneden itibaren 10 yıldan fazla devredilmemek şartıyla petrol hakkı sahibinin cari ve evvelki vergilendirme dönemlerine mütealîk vergi beyannamelerine göre tahassul etmiş olan zararlarından; kendisinin nispi esas üzerinden talep ettiği ve ayırmasına müsaade edilmiş olan tükenme payının maliyet esasından ayırabileceği tükenme payına nazaran fazlalığı ile kapatıldıktan sonra bakiye kalan kısmı, nizamnamede gösterilen esaslar dahilinde müteakip senelere devredilebilir.

Petrol işletmecilerinin, çeşitli faaliyetlerini birleştirip, tek vergi beyannamesi vermesi 107. madde ile kabul edildiğinden, yıllar yılı petrol çıkarıp işleyen şirketlerin hiç vergi vermemesi mümkündür. Fazla olarak, Kurumlar Vergisi Kanununa göre 5 yıl olan zarar itfa süresi, bu kanuna göre 10 yıla çıkarılarak, yabancı petrol şirketlerine bir ayrıcalık da tanınmış olmaktadır.

Gerçekten, uygulama da bu iddiayı doğrulamaktadır. Milli petrol kurumu TP'nin yüz milyonlarca vergi ödediği dönemde, dev Mobil sadece 1,5 milyon kurumlar vergisi ödediğini, kendisi itiraf etmektedir.

II. HUSUSİ HÜKÜMLER

Yabancı personel ve personel yetiştirme

Madde 119-1 — Bir petrol hakkı sahibinin, petrol ameliyatının ifası için kendisine lüzumlu olabilecek yabancı idari ve mesleki personelle müteahhas işçileri Türkiye'de istihdamına, Vekilin tasvibiyle Petrol Dairesince müsaade edilebilir.

2 — Birinci fıkraya mucibince verilen müsaadelere ve bunlara müsteniden çalışan yabancılara ve petrol hakkı sahiplerine 2007 numaralı kanun (yabancıların Türkiye’de çalışmasını düzenleyen kanun) hükümleri tatbik edilmez.

Bu madde, Türkiye’de bulunmayan petrol endüstrisinin çeşitli dallarında uzman kişilerin çalıştırılabilmesi ve yanlarında Türk uzmanlarının yetişmesini sağlamak için geçirilmiş olmalıdır. Fakat uygulamada, petrol hakkı sahibine (yani yabancı petrol şirketine) diğer kanunların tanımadığı imtiyazları vermektedir. Gerçekten, uzman ya da mesleki ve idari personel adıyla yüzlerce yabancı, bu hükme dayanarak, Türkiye’ye getirilmiş ve kendilerine yüksek döviz ödemeleri yapılmış ve bütün bu ödemeler, 100. madde uyarınca vergi indirimine konu olmuştur. Bu personelin yüzde doksandan fazlası, yurdumuzda daha yetişkinleri her zaman bulunabilen ortalama usta ve teknisyenlerdir.

Madde 120-1 — İşletmeciler ve belge sahipleri 119 uncu madde mucibince istihdam ettikleri ecnebi şahıslar adedinin % 15 inden aşağı adedde olmamak üzere Türk vatandaşlarının petrol ameliyatının her safhasında ihtisas kazanmaları için yabancı memleketlerde veya Petrol Dairesince uygun görüldüğü nispette Türkiye’deki ilmi veya mesleki müesese veya işletmelerde eğitim ve staj görmelerini, masraflarını deruhte ederek sağlarlar.

2 — İhtisas yapacak kimseleri ve bunların gönderileceği yerleri, petrol hakkı sahibiyle Petrol Dairesi birlikte tesbit eder.

3 — Bu suretle eğitim ve staj görenler gerek Devlete ve gerekse masraflarını deruhte eden petrol hakkı sahiplerine karşı mecburi hizmet veya iş mükellefiyeti ile bağlı değildirler.

Bu madde, yabancı şirketlerin çok ucuza işliyen bir reklâm aracından başka bir şey değildir. Ciddiyetten uzak, ihtisas yapacak kişiye hiçbir sorumluluk yükleyen gevşek bir hükümdür. Çünkü:

- Yetiştirilecek personelin Türk vatandaşı olması yeter görülmüştür.
- Bunların, petrol endüstrisinde fiilen çalışanlardan olması hakkında bir zorunluluk yoktur.
- Bu personelin seçiminde sağlam, tarafsız ve bilimsel yöntemler konmamıştır.

Zaten uygulama da bize hak verecek şekilde olagelmektedir. Teknik Üniversitenin bir yetkili profesörüne, yabancı petrol şirketleri için, övgüler yazdıran bu işleme şekli aynen şöyledir:

- Teknik Üniversitenin ilgili fakültelerinden ya da fen fakültelerinden, adaylar istenir.
- Daima son sınıf öğrencileri olması istenen bu adaylar içinde İngilizce bilen ve notları en iyi olanlardan gerekli sayıda öğrenci seçilir.

- Seçilenler, öğrenci bursu verilerek ve kanuna göre herhangi bir yükümlülükleri olmaksızın, dışarıya (Amerika’ya) gönderilirler.
- Böylece, yabancı şirket, hem kanun emrini yerine getirmiş, hem çarşaf gibi gazete ilanlarında bu hizmetinden bahsetmiş ve hem de kıt kanaat geçinilebilen bir burs karşılığında, kendi propagandasını yapacak Türk gençlerini kazanmış olur.

Eğer gerçekten petrol endüstrisinin çeşitli dallarında Türk uzmanları yetiştirme amacı güdülseydi, şunların yapılması gerekirdi:

- Aday, petrol hakkı sahibinin işletmesinde çalışanlar arasından, ciddi ve tarafsız bir şekilde yapılacak bir sınav yoluyla seçilecekti.
- Seçilenleri dışarıya göndermek, gerek Türkiye’deki yakınlarının geçimlerini sağlamak, gerek bu elemanların yerine başkalarının alınması ve gerekse bunların öğrenci dövizine razı olamayacakları nedenleriyle, işletmeye daha pahalıya mal olacaktı. Bu masrafların, vergi matrahından indirilebileceği ileri sürülebilir. Fakat bir yabancı şirketin, Türk vatandaşı için döviz harcamasının kendisine ne kadar güç geleceği unutulmamalıdır.
- Yabancı şirketlerin öğrenme payı çıkardıkları hizmet yükümlülüğü bulunmaması ise Türkiye hesabına üzülecek bir durumdur. Çünkü dışarıya gönderilen elemana hiçbir sorumluluk yüklenmediği gibi, onu çalıştırmak zorunluluğundan da kurtulmaktadır.

Yani, kısaca bu madde, bir reklâm aracı olmanın ötesine değeri bulunmayan bir göz boyamadır.

III. CEZAI HÜKÜMLER

Petrol Kanunu, yabancı şirketlere, Türkiye’de istedikleri gibi hareket edebilmenin bütün olanaklarını tanıdıktan sonra, birkaç işlemleri de suç sayınak akıllılığını göstermiştir. Fakat bu suçlara verilecek cezalar o kadar gülünçtür ki, bunların suç sayılmasının nedeni kalmamaktadır. Bu maddelerden ikisini aşağıda gösteriyoruz.

Madde 124-1 — Müsaade istihsal etmeden jeolojik istikşaf yapanlar 100 liradan 1.000 liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılır.

2 — Arama ruhsatnamesi, işletme ruhsatnamesi veya belge almaksızın jeolojik istikşaftan gayri petrol ameliyatı yapanlar, 500 liradan 3.000 liraya kadar ağır para cezası veya bir aydan altı aya kadar hapis veya her ikisi ile birlikte cezalandırılırlar.

Madde 126 — Bu kanunun verdiği bir hakkın kullanılmasına yahut bir vazifenin ifasına bilerek ve haksız olarak müdabele eden veya mâni olanlar 500 liraya kadar hafif para cezası veya bir aya kadar hapis veya bu cezaların her ikisi ile birlikte cezalandırılırlar.

Görülüyor ki, izinsiz olarak jeolojik incelemeler yapan bir şirket, bu suçuna karşılık en çok 1000 lira vererek kurtulabiliyor. Ya da örneğin, çok önemli bir durumda işe müdahale etmek isteyen bir Devlet temsilcisi, petrol hakkı sahibi tarafından kuyuya yaklaştırılmayabilecektir. Bunun cezası da en çok 3.000 liradır. Bu maddelerden hiçbiri, «böyle bir küstahlık yapan petrol hakkı sahibi, kulağından tıtulpu geldiği yere gönderilir» diyememektedir.

IV. İDARİ TEDBİRLER

Madde 132 - 1 — Petrol hakkı sahibi, bu Kanuna, Nizamnameye, bunlara müstenit kararname ve emirlere veya müsaade, arama veya işletme ruhsatnamesi veya belgede yazılı şartlardan herhangi birine riayet etmediği takdirde Petrol Dairesi, kendisine 90 gün zarfında bunlara riayeti, aksi takdirde verilen müsaade, arama veya işletme ruhsatnamesi veya belge ile ilgili ameliyelerin muvakkat bir müddetle durdurabileceğini ihtar eder. Bu ihtara rağmen 90 günlük mühletin bitiminde petrol hakkı sahibinin riayetsizliği devam ederse, ameliye 90 günden az ve 180 günden fazla olmamak üzere muvakkat bir müddet için durdurulabilir.

Kanun, başından sonuna kadar petrol hakkı sahibini (yani yabancı petrol şirketini) korumakta kolaylamakta ve şunartmaktadır. Kasıtlı hareketlerin, yurt zararına tutumun ve diğer yolsuz hareketlerin cezası az ve tanınan süreler görülmemiş derecede uzundur.

Okunmuş yurttaşın en küçük kanunsuz hareketini — haklı olarak — cezalandıran hukuk düzeninin, bütün davranışlarının sonucunu çok iyi bilmek ve yolsuz hareketlere ancak kasden sapsması kabul edilebilecek olan petrol hakkı sahiplerine bu kadar hoşgörü ile işlem yapması kolay anlaşılır bir tutum değildir.

V. SONUÇ

Petrol Kanunu, gerek Türk İdare, Medeni ve Ceza Hukukuna yabancı ruh ve sözleriyle ve gerekse yabancı şirketlere tanıdığı imtiyazlar ve sonsuz hoşgörüsüyle, tam bir kapitülasyon kanunudur. Bu kanunun bazı maddelerini değiştirmek, bazı maddelerini yürürlükten kaldırmak ve bazı maddeler eklemek, her türlü sağlam temelden yoksun, günü birlik ve duygusal davranışlarda bulunmak demektir.

Yapılacak şey, milli kaynaklara sahip çıkma genel ilkesinin ışığı altında toplu bir görüşe varmak ve bu görüşe uygun yöntemleri uygulamaktır. Petrol konusu, ancak o zaman layık olduğu ciddiyete kavunur ve öbür milli sorunlar arasındaki uygun yerini alabilir. Bundan ötesi, halkı yeni ve değişik yollardan avutmak ve bir süre daha aldatmakta başka bir anlam taşımaz.

HÜSEYİN KORKMAZGİL

SORULAR

Türkiye'de Cumhurbaşkanı sorumlu mudur, sorumsuz mudur? Sorumluysa kime karşı; sorumsuzsa Cumhurbaşkanlığı katının hukuk düzenindeki yeri nedir, Cumhurbaşkanı'nun sorumlunun sorumlusu kimdir?

«Türkiyede komünizm diye bir tehlike yoktur. Vardır diye yaygara koparanlar üç-beş satılmış kalemden ibarettir» sözünü kim ve ne zaman söylemiştir?

Komünizmle Mücadele Derneği kimler tarafından, ne zaman, niçin kurulmuştur? Bu derneğin fakri başkanlığı Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'e nezaman, kim veya kimler tarafından teklif edilmiş ve Gürsel bu teklifi nezaman kabul etmiştir?

Türkiyede komünizm serbest midir? Komünist bir parti, bir dernek, bir kuruluş var mıdır? O halde, Komünizmle Mücadele Derneği niçin vardır, amacı nedir? Türkiyede komünist bir kuruluş bulunmadığına göre, Komünizmle Mücadele adı altında bir derneğin kurdurtulmasının ve buna devlet bütçesinden yüzbinlerce lira verilmesinin amacı nedir? Devlet bütçesinden ayrılan bu yüzbinlerce lira bugüne dek kimlere, hangi ellerden, ne gibi bir işlemle verilmiş ve bu paralar nerelere harcanmıştır? İhan Darendelioğlu kimdir, Necip Fazıl kimdir, bu derneğin çeşitli kademelerinde çalışanların kimlikleri incelenmiş midir? Türkiye İşçi Partisi komünist bir kuruluş mudur? Komünistse, neden kurulmasına ve çalışmasına izin verilmiştir? Değilse, Komünizmle Mücadele adlı dernek ne

diye Türkiye İşçi Partisi'ne saldırır, kongrelerini, toplantılarını basar? Başbakan, Adalet Bakanı ve savcılar neden seslerini çıkarmazlar?

DP'nin Tahkikat Komisyonu'nun mahiyeti ve amacı neydi, sonu ne oldu?

Türkiye İşçi Partisi'ne saldıran gazetelerin başında neden hep Yasıadalı DP'liler bulunmaktadır?

Türkiye İşçi Partisi'ne neden bütçeden seçim gideri verilmemektedir?

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel ile İsmet İnönü arasında gerçekten bir anlaşmazlık var mıdır ve ne zaman, niçin başlamıştır?

Süleyman Demirel kimdir? Amerikalı General Porter necidir? Bu General Türkiye'ye ne zaman, niçin gelmiş ve neler yapmıştır? Süleyman Demirel kimlerin marifetiyle AP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı olmuştur?

Süleyman Demirel ve takımı, her zaman, her yerde Anayasanın özüne saldırdıkları, ülkede bir DP havası estirmeye çalıştıkları halde, Anayasayı korumakla görevli olanlardan neden hiç ses çıkmamaktadır?

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel niçin, Komünizmle Mücadele Derneği fahri başkanlığından ayrılmıştır? Cumhurbaşkanının «bozguncu», «karıştırmacı», «saldırgan» diye nitelediği bir dernek neden hâlâ ayakta tutulmaktadır?

Komünizmle Mücadele adlı derneğin bir AP kuruluşu olduğu bildirildiği ve amacının 27 Mayıs ilkelere çürütmek olduğu bugüne kadarki faaliyetiyle apaçık görüldüğü halde, Milli Birlik Komitesi'nin başı Cemal Gürselin böylesi bir derneğe fahri başkan olmasında ve bu derneğe, başında Cemal Gürselin bulunduğu bir devletin bütçesinden büyük paralar verilme-

sinden hiçbir gülünçlük görülmemekte midir?

«Komünizme ölüm!» sloganı CHP'ye, TIP'e ve 27 Mayısçılara yöneltildiği halde, bu sloganın arkasında oynayanlara neden alabildiğine serbestlik tanınmaktadır?

İsmet İnönü'nün «memleketin üzerinde siyah bulutlar dolmaktadır» sözünün anlamı nedir ve İnönü neden durmadan gülmektedir? İnönü böyle sözleri başka ne zaman söylemiştir?

Suphi Baykam'ın telaşının nedeni nedir?

DP'liler kimlere düşmandır? DP niçin kapatılmış, AP niçin kurulmuştur? Yasıadalılar neden hep AP'de toplanmışlardır? Buna göre, AP'nin ve ona bağlı kuruluşların düşmanı kimlerdir, hangi kuruluşlardır?

İşçi sendikalarına, Öğretmen Dernekleri Federasyonuna, güçlü yazarlara, 27 Mayıs savunularına, Anayasanın uygulanmasını isteyenlere niçin saldırılmaktadır ve bu saldırılar nereden gelmektedir?

İç ve dış sömürücülere savaş açan, işçinin ve köylünün, dar gelirinin ve esnafın emeğinin korunmasına çalışan Türkiye İşçi Partisi'ne kimler, hangi partiler, hangi çevreler niçin saldırmaktadırlar?

Kongo'da neler olmaktadır? Combe kimdir? Lumumba kimler tarafından, niçin öldürülmüştür?

Vietnam neresidir? Amerika'nın burada oynadığı oyunun içyüzü ve amacı nedir?

Anayasa niçin emekçiden yanadır da, hükümet niçin sömürönden yanadır?

141 ve 142. maddelerden hüküm giymiş veya yargılanmış bir

dinci, bir kafatasçı, bir gerici, bir şeriatçi tanıyor musunuz? Bu maddeler niçin hep, Anayasa düzenini savunanlar, emeğin korunmasını, sosyal adaletin gerçekleşmesini isteyenler niçin çalışır?

İmam-hatip okullarında neden hep fakir-fukaranın çocukları okutulur da, parababalarının çocukları kolejlerde, özel liselerde, avrupalarda, Amerikalarda okutulur? Milyonerler niçin cami yaptırma derneği kurmazlar da, fakir-fukaranın durmadan cami yapmasını saklı verirler?

«Karanlıkta Uyananlar» filmi niçin seçimler arifesinde yasaklanmıştır?

Ortada bir, «kılavuzu karga olanın..» sözü dolaymaktadır, bunun anlamı nedir?

Bunlar ben sormuyorum. Çünkü ben, 27 Mayıs 1960 danberi hep Türkiye'deyim. Bu soruları, şu son günlerde Türkiye'de birkaç gün kalan bir yabancı sormaktadır. Hatâ şunu sormaktadır:

— Siz 27 Mayıs niçin yapmıştınız?

10 EKİM SEÇİMİNİN İSTATİSTİK TAHMİNİ

1. SEÇİM VERİLERİ

10 Ekim seçimlerinin, şimdiye kadar yapılmış olanlardan farklı bir seçim olacağı, herkesçe kabul ediliyor. Başbakan Ürgüplü de, büyük sürpriz beklemediğini söylemişti. Bu, istatistik bir tahmin için uygun bir durum değil. Gene de, 1950 - 1963 dönemindeki egemen eğilimin değişmeyeceği varsayılarak, bazı tahminler yapılabilir. Tabii tahmin sonuçlarının sıhhati, varsayımın değeriyle belirlenecektir.

1950 - 1963 döneminin egemen eğilimi, şu verilerden çıkartılabilir :

Tablo: I — Seçmen sayısı, katılma oranı ve partilerin aldığı oylar sayısı

Yıllar	Katılma Oranı (%)	CHP	DP (AP)	Öbür Partiler
1950	89.1	3.176.561	4.241.393	535.131
1954	88.2	3.161.696	5.151.550	782.371
1957	77.2	3.753.136	4.372.621	1.125.192
1961	81.4	3.724.752	3.527.435	2.585.848
1963	77.6	3.458.972	4.344.185	1.770.127

Tablo: II — Partilerin aldığı oyların yüzde oranı

Yıllar	CHP	DP (AP)	Öbür Partiler
1950	39.94	53.33	6.73
1954	34.76	56.63	8.61
1957	40.57	47.27	12.16
1961	36.74	34.79	28.47
1963	36.13	45.38	18.49

2. VERİLERİN ANALİZİ

Bu yazının amacı, seçim verilerinin analizi değildir. Fakat yapılacak tahminle ilgili olduğu ölçüde, bu konuya da değinmek gerekiyor. Dikkati ilk çeken, CHP ve DP (AP) dışındaki partilerin aldığı oylar oranının büyürken, iki partinin aldığı oylar oranının küçülen bir şeyin (trend) izlemesidir. Ne var ki,

CHP oylarının oranı daha istikrarlı görünmekte, başka bir deyişle, bütün oylar içinde CHP'nin aldığı oylar oranı, daha düşük bir hızla küçülmektedir. DP (AP) nin aldığı oylar oranının küçülme hızı daha yüksektir. Bir de, 1961 seçiminde, AP'nin aldığı oyların oranı anormal bir düşüklük, buna karşılık, «Öbür» partilerin aldığı oyların oranı da anormal bir büyüklük göstermektedir. Bu nedenle, AP ve «Öbür» partiler için yapılan trend hesaplamada, 1961 seçim sonucu dikkate alınmamıştır. CHP için böyle bir tedbiri gerekli görülmedi.

3. 1965 TRENDİ VE ÖTESİ

CHP, AP ve öbür partiler için, üç trend hesaplanmıştır. Buna göre, trendlerin 1965 yılındaki seçim sonuçları için gösterdiği değerler, yuvarlaklaştırılmış rakamlarla, şöyledir:

CHP: % 36; AP: % 44; öbür Partiler: % 20

Fakat istatistik tahmin bu noktada bırakılmaz. Belirli bir güven sınırı içinde, partilerin almaları muhtemel oy oranlarının alt ve üst sınırları söylenebilmir:

Tahminin isabet derecesini yükseltmek için, alt ve üst sınır arasındaki alan genişletmek gerekir. Buna göre, yüzde 67 ve yüzde 95 ihtimalle, partilerin elde etmeleri muhtemel oy oranları, yuvarlaklaştırılmış rakamlarla, şöyledir:

Tablo: III — 1965 seçiminde partilerin almaları muhtemel oyların, belirli güven sınırları içindeki alt ve üst sınırları (% olarak)

Güven sınırı	CHP	AP	Öbür Partiler
% 67 ihtimal	33—39	40—48	20—23
% 95 ihtimal	30—42	36—52	18—25

10 Ekim seçimlerinin en ilginç yönü, CHP ve AP dışına oyların kaderi, daha açıkçası, TIP'in alacağı oy oranı olacaktır. Çünkü Türkiye'nin kurtuluş yönünde alacağı yolun hızı, geniş ölçüde, buna bağlıdır.

TOPLUM VE AHLAK

Ahlak kuralları değişmez ve sonsuz olmayıp, ekonomik temelini değişmesiyle bunlar da değişir. Yüzyıl önce ahlaka uygun olan bir şey, bugün değildir. Avrupa'da ahlaka uygun sayılan bir davranış, Asya'da ahlaksızlık olarak kabul edilebilir. Güney Denizi Adaları'nda göğüsler açık dolaşılır, İran'da böyle bir hal dehşetle karşılanır. Bir yerde tek kadınla evlenilir; başka bir yerde çok-eşli evlilik vardır. Hıristiyanlığa göre ahyon kullananlar ahlaksızdır; öte yandan, aynı Hıristiyan, hücumbotlarının zoru altında Çinlilerin ahyonlanması ahlaksızlık saymamıştır.

Her toplumda, insanların tutum ve davranışlarını belirleyen kuralların başında kanunlar ve ahlak gelir. Kanunlar devlet gücü, ahlak kuralları da halk oyunun baskısı ile uygulanır. Geçmişte, bu kurallar, belli bir grup ya da kabilenin çıkarlarına hizmet ettiği sürece iyi kabul ediliyordu çünkü toplum yararındaydılar. Bunların ağır baskılarını sağlamak için de aralarında dinle bağ kurulmuştu. Yani «cehennem korkusu» vardı. Zamanla organize polis kuvveti meydana çıkmıştır.

İlk insanların aralarındaki ilişkiler toplumun ortak çıkarıyla sıkı sıkıya bağlı kaldıkça, kanunlar ve ahlak kuralları hem gerekiyordu, hem de yararlı. Tabiatı icabı, insan varlığını korumak ister. Bunun gibi, grubun ya da kabilenin varlığının da korunması gerekiyordu.

Sonraları üretim biçimleri (istihsal şekilleri) değişti. Bir zamanlar kabilenin olan malların kişilerin kontrolüne geçmesiyle birlikte insanın insanı sömürmesi ve hâkim sınıfların asalaklığı da ortaya çıktı. Artık ortak çıkarlarla bağlı bir bütün değildi toplum. Köleler ve efendileri vardı. Sonraları, yarı-köleler ve aristokratlar. Günümüzde de sermaye sahipleri (kapitalistler) ve onların sömürdüğü işçiler. Şimdi bir ahlak uzmanı buyursun, açıklasın bakalım ahlak kuralları nasıl işlemiş? Patron için iyi olan, işçi için de iyi olabilir miymiş? Kapitalist büyücü-başı: «İnsan patronun önünde, saygılı, iki büküm durmalı ve onun sözünden dışarı hiç çıkmamalıdır.» buyuruyor ve bunu da ahlak ve din adına söylerse, aksi hareket ahlaksızlık ve dinsizlik mi olacaktır? Kurt ile hikâyesi.

Sınıf hâkimiyetinin varolduğu yüzyıllar boyunca kanunlar ve ahlak yine de değişmiştir. Evet, ne zaman, ahlak ve kanunlar, az ya da çok hızla dönmüşse, toplumun ekonomik temelindeki esaslı değişimlere göre olmuştur bu. Yeni ya da yıldızı parlayan bir sınıf servet üretimi usullerini değiştirdince, kuşulu düzenin, kendi ilerlemesine engel olduğunu görür ve fikri faaliyetler sonunda dönüşümüne yol açar.

Örneğin, zamanında yıldızı parlayan İngiliz tüccar sınıfı kendisine uygun bir ahlak düzenini nası kurdu, kısaca görelim.

Bilim adamlarının tabiatın sırlarını derinliğine araştırmaları yüzünden tutuklanmaları, sürülmeleri ya da yakılmaları işlerine gelmezdi İngiliz tüccarlarının. Ortaçağ kilisesinin empoze ettiği sayısız sınırlamalar bu sınıfın işine engel oluyordu. Gelişmesi, bilimsel araştırma ve bir dereceye kadar da vicdan özgürlüğüne dayanıyordu. Kilise ise bunları yasaklamıştı. Bu yeni sınıfın ekonomik serveti ticaret eşyasıydı; bunları elde etme yöntemi (metodu) da ticaret. Hâkim sınıf ise derebeylik aristokrasisiydi ve servetini toprak meydana getiriyordu. Yeni düzen geliştikçe, ister istemez, çatışacakdı eskisiyle. Çatışmanın ilerlemesi sonucu, yavaş yavaş tabii, yeni bir «ideoloji» doğdu; yeni sınıfın isteklerini yansıtan bir fikirler sistemiydi bu. Zamanla Avrupa'ya kana bulayan ve onaltıncı yüzyılda Purotestan kiliselerinin kurulmasıyla sonuçlanan bu din devrimine Reformasyon adını taktı tarihçiler.

Yeni sınıfın amacı ticaret hayatında yükselmektir. Ancak papazların açıklayıp yorumladıkları kesin inançların işine engel oluyordu. O halde buna bir son verilmeliydi. Kiliseye saldırı başladı. İncili John Wycliffe'in İngilizce'ye çevirmesi ile, kutsal kitabın yorumlanması tekeli Kilise'nin elinden alınmaya başlandı. Kilisenin gücü azalmış, derebeyliğe karşı açılan savaş kazanılmıştı. Artık «şanlı devrim» in, kapitalizmin, yolu açılmıştı.

Can çıkmadan huy çıkmaz. Tırnak sökmeler, yakmalar, boğmalar, çeşitli büyücülükler sürdü gitti yine. Ama suçlar değişmişti bu kez. Evet, parolaları «Özgürlük» idi. Bilimsel araştırma özgürlüğü, vicdan özgürlüğü, ticaret yapma özgürlüğü... Yeni sınıf bu özgürlüklerden kendi çıkarına yararlanmak için tüm güçlerini bir araya getirdi ve sömürdüğü sınıfa kendi ahlaki ve töresel inançlarını korkunç bir fikri diktatörlükle, zorla kabul ettirdi. Yeni ahlak, eskisi gibi, hâkim sınıfın ahlakı idi. Hürriyet yine ancak efendiler içindi.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGILERLI
DEGERLENDIRIN!

BASIN ILAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Çağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

Basın A 8715 - 13354

sosyal adalet aylık siyasi fikir dergisi
Yıl: 2 Sayı: 17

İmtiyaz Sahibi : Cemal Hakkı SELEK

Yazı İşleri Müdürü : Abdullah NEFES

Yazı Kurulu Başkanı : Prof. Sadun AREN

Yönetim Yeri : Selânik Caddesi 28/1 Kızılay-ANKARA

Kısa Adres : P.K. 193 Yenışehir-ANKARA

FIATI: 250 KURUŞ

Yıllık abone 24, 6 aylık 12 Liradır. İlan - Reklam ücreti

özel anlaşmaya bağıdır.

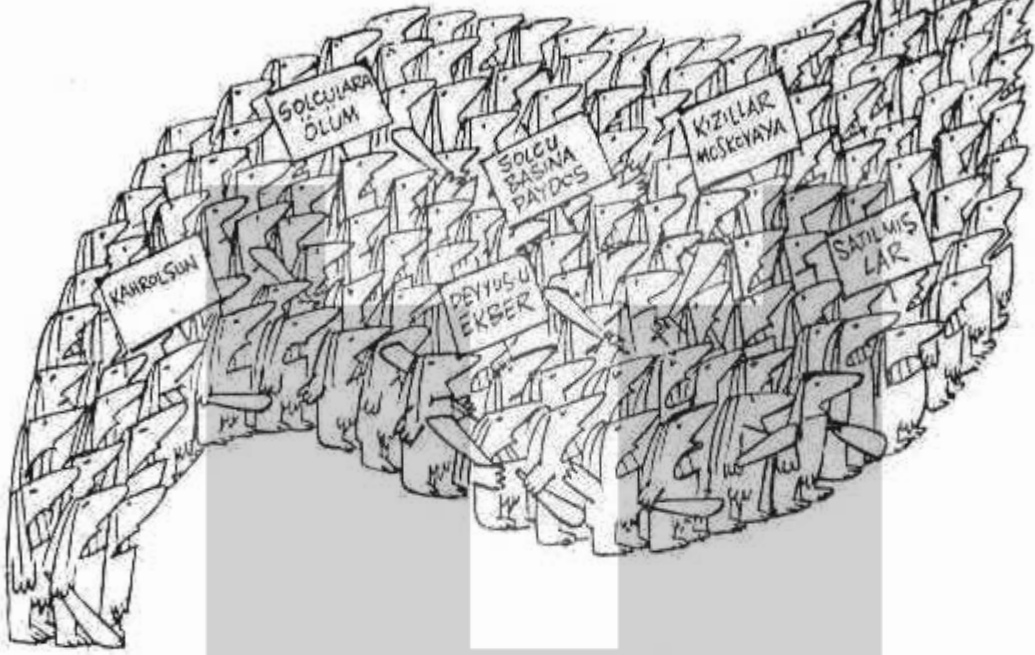
Dizilip basıldığı yer : Başnur Matbaası - Konya Sokak ANKARA

ÖNCE SOLA KARŞI TEDBİR

Yıldırım Çetkin

sosya

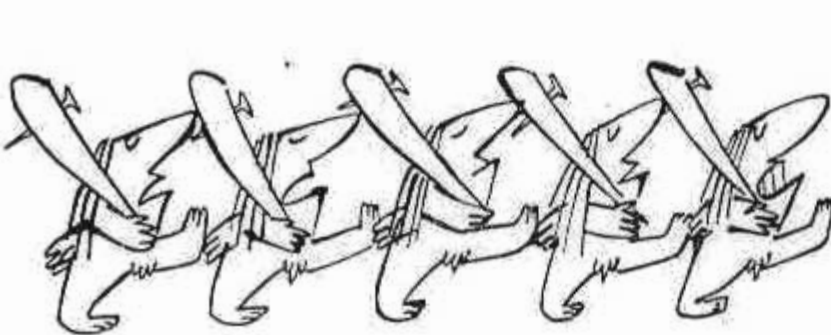
adalet

SOL ANAHTARI

SAG ANAHTARI

- SAG .... SAG .... SAG - SAG - SAG .....

fiatı 250 kuruş